

Vedecký recenzovaný časopis

SOCIÁLNA A DUCHOVNÁ REVUE

1

VYDAVATELSTVO
PREŠOVSKÉJ
UNIVERZITY

Ročník XIV/2023

Vedecký recenzovaný časopis

SOCIÁLNA A DUCHOVNÁ REVUE

1

Ročník XIV/2023

VYDAVATELSTVO
PREŠOVSKÉJ
UNIVERZITY

Sociálna a duchovná revue

vedecký recenzovaný časopis o aktuálnych sociálnych a duchovných otázkach

– č. 1, ročník XIV/2023 –

je čiastočným výstupom z projektu VGA č. 3/2018 „Kritériá profesionality v sociálnom a duchovnom poradenstve.“

REDAKCIA:

Šéfredaktor: doc. PhDr. Maroš Šíp, PhD.

Výkonní redaktori: PhDr. Martina Šipová, PhD., Mgr. Eva Sabolíková

Technický redaktor: Peter Szombathy

Návrh obálky: Simona Šipová

REDAKČNÁ RADA:

prof. PhDr. Tomáš Hangoň, PhD. (predseda), Prešovská univerzita v Prešove (Slovenská republika)

prof. PhDr. Beáta Balogová, PhD., MBA, Prešovská univerzita v Prešove (Slovenská republika)

prof. ThDr. Alexander Cap, CSc., Prešovská univerzita v Prešove (Slovenská republika)

Dr hab. Małgorzata Duda, prof. UJPPII, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie (Poľská republika)

Dr. h. c. prof. PhDr. Peter Kónya, PhD., Prešovská univerzita v Prešove (Slovenská republika)

prof. dr hab. Andrzej Lipczyński, Poľská republika

prof. PhDr. Mária Machalová, CSc., Slovenská republika

prof. PhDr. ThDr. Andrej Máteľ, PhD., Prešovská univerzita v Prešove (Slovenská republika)

prof. PaedDr. Lenka Pasternáková, PhD., MBA, Prešovská univerzita v Prešove (Slovenská republika)

prof. ucz. dr hab. Krzysztof Rejman, Prešovská univerzita v Prešove (Slovenská republika)

prof. PaedDr. Milan Schavel, PhD., Prešovská univerzita v Prešove (Slovenská republika)

prof. PhDr. Jaroslav Veteška, PhD., MBA, Univerzita Karlova, Praha, Česká republika

doc. PhDr. Ladislav Horňák, PhD., Prešovská univerzita v Prešove (Slovenská republika)

doc. ThDr. Ján Husár, PhD., Prešovská univerzita v Prešove (Slovenská republika)

doc. ThDr. Václav Ježek, PhD. et Ph.D., Prešovská univerzita v Prešove (Slovenská republika)

doc. RNDr. Jaroslava Pavelková, CSc., Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (Česká republika)

doc. ThDr. Štefan Pružinský, PhD., Prešovská univerzita v Prešove (Slovenská republika)

Dr hab. Beata Szluz, prof. UR, Uniwersytet Rzeszowski (Poľská republika)

doc. ThDr. Štefan Šak, PhD., Prešovská univerzita v Prešove (Slovenská republika)

doc. PhDr. Maroš Šíp, PhD., Prešovská univerzita v Prešove (Slovenská republika)

doc. PaedDr. Mária Zahatňanská, PhD., MBA, Prešovská univerzita v Prešove (Slovenská republika)

doc. ThDr. Miroslav Župina, PhD., Prešovská univerzita v Prešove (Slovenská republika)

Mgr. Miroslava Bozogánová, PhD., Prešovská univerzita v Prešove (Slovenská republika)

ThDr. Vladimír Kocvár, PhD., Prešovská univerzita v Prešove (Slovenská republika)

PERIODICITA: Vychádza 2x ročne

KONTAKT: sadrevue@gmail.com

VYDAVATEL: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, Ul. 17. novembra 15, 080 01 Prešov

IČO VYDAVATEĽA: IČO 17 070 775

DÁTUM VYDANIA PERIODICKEJ TLAČE: jún 2023

JAZYK: slovenský, český, anglický, nemecký, poľský, ukrajinský, ruský

Časopis zaregistrovaný MK SR pod č. EV 4183/10

ISSN 1338-290X (print)

ISSN 2730-096X (online)

OBSAH /CONTENTS

ÚVODNÍK/EDITORIAL

Maroš ŠIP4

OPTIMISTICKY ĎALEJ...

Optimistically further...

ŠTÚDIE/STUDIES

Tomáš HANGONI6

OTÁZKA SLOBODY V SPRÍSTUPŇOVANÍ NÁSTROJOV SOCIÁLNEJ POLITIKY

The issue of freedom to access social policy instruments

Alexander CAP 11

ÔSMA RANA „KOBYLKY“ (BIBLICKO-EXEGETICKÝ KOMENTÁR NA 2MJŽ 10, 1-20)

The eighth plague of the “locust” (biblical-exegetical commentary on Exodus 10:1-20)

Maroš ŠIP29

MOTIVAČNÝ VPLYV MANAŽÉROV V OBLASTI SOCIÁLNYCH SLUŽIEB

The motivational influence of managers in the field of social services

Helena GALDUNOVÁ – Slavka HAVRILOVÁ – Katarína BRUTOVSKÁ39

NECHCENÉ TEHOTENSTVO A JEHO RIEŠENIE NA ČASOVEJ OSI

Unwanted pregnancy and its resolution on the timeline

Miroslav KAZÍK46

MODLITBA V ISLAME

Prayer in Islam

Slavka HAVRILOVÁ – Helena GALDUNOVÁ – Kristína JUDIAKOVÁ54

SYNDRÓM VYHORENIA U PÔRODNÝCH ASISTENTIEK

Burnout syndrome in midwives

Adrián JENDREJ62

FINANCOVANIE STOMATOLOGICKEJ STAROSTLIVOSTI V ČESKEJ A SLOVENSKEJ

REPUBLIKE

Financing dental care in the Czech republic and Slovak republic

Tomáš ŠITÁR67

ZA OBCHÁDZANIE S ODSÚDENÝMI V RÁMCI NÁRODNÉHO PROJEKTU „ŠANCA NA NÁVRAT“

Treatment of convicts under the national project “Chance to return”

OPTIMISTICKY ĎALEJ...

Vážení a milí čitatelia Sociálnej a duchovnej revue, milí priatelia, dostáva sa k Vám prvé tohtoročné číslo našej revue a opäť veríme, že jej bohatý obsah pomôže sa viac zorientovať v rôznych oblastiach. Opätovne Vám ponúkame parciálne výsledky výskumov kolegov z akademického prostredia, kde v rámci svojich pracovísk ponúkajú objektívne analýzy na konkrétne témy. Táto diverzifikácia diferentných vedných disciplín podčiarkuje istú rozmanitosť vedeckých záujmov jednotlivých autorov a istým spôsobom iniciuje aj zvedavosť čitateľa objektivizovať získané informácie z predchádzajúcich zdrojov a relevantne ich komparovať.

Prvým príspevkom je *Otázka slobody v sprístupňovaní nástrojov sociálnej politiky* od prof. Tomáša Hagoniho. Autor v ňom identifikuje problémy človeka, ktorý vo vzťahu zlých rozhodnutí nie vždy dokáže znášať a vysporiadať sa s nimi, ak s vlastnými zdrojmi neprekoná dôsledky zlého rozhodnutia. V tomto kontexte spoločnosť vytvorila na tento účel systém sociálnej politiky, ktorá reflektuje na zlé rozhodnutia človeka v rôznych sociálnych situáciách a za pomoci legislatívnych a inštitucionálnych nástrojov mu pomáha takúto situáciu riešiť. V ďalšom príspevku sa autor prof. Alexander Cap zaoberá naturomorfizmom v téme *Ôsma rana – „Kobylky“* (biblicko-exegetický komentár na 2 MJŽ 10, 1-20). Autor tuná akcentuje, že Boh sa zjavuje človeku prostredníctvom prírody. V ďalšom príspevku autorky Helena Galdunová, Slavka Havrilová a Katarína Brutovská prinášajú reflexiu nechceného tehotenstva. Autorky akcentujú, že veľa žien nemá prístup k informáciám týkajúcich sa riešenia nechceného tehotenstva a preto sa častokrát rozhodnú k nezvratným riešeniam bez toho, aby vedeli aj o iných možnostiach ako len o samotnej interrupcii. V predložennom príspevku ponúkajú pohľad na existujúce možnosti v našej krajine, napr. hniezda záchrany alebo inak nazývané verejné inkubátory, možnosť utajeného pôrodu alebo adopciu. Dr. Miroslav Kazík sa zamýšľa nad modlitbou v Isláme. Autor analyzuje druhy a typy, podmienky a postupy islamskej rituálnej modlitby. Autorky Slavka Havrilová, Helena Galdunová a Kristína Judiaková upriamujú našu pozornosť na nemenej dôležitú tému *Syndróm vyhorenia u pôrodných asistentiek*. V príspevku poukazujú na negatívne faktory a stresujúce okolnosti, prítomnosť stresorov súvisiacich s pracovnými podmienkami, štýlom vedenia, kolektívom i samotným charakterom práce. MDDr. Adrián Jendrej sa zaoberá zdravotnou starostlivosťou stomatologickej starostlivosti v Českej a Slovenskej republike. V článku sa zaoberá poskytovaním zdravotnej starostlivosti na Slovensku a v Českej republike z pohľadu financovania úkonov zubných lekárov zdravotnými poisťovňami na základe verejného zdravotného poistenia

a za podmienok ustanovených právnymi prepismi. Poukazujeme na štandardnú a nadštandardnú zdravotnú starostlivosť v kontexte porovnania úhrad a platieb za poskytnuté stomatologické ošetrenie, regulačné obmedzenia v spojitosti s kvalitou ošetrenia a nutnosť doplatku za vykonané úkony zo strany pacienta. Dr. Tomáš Šitár sa zaoberá témou *Zaobchádzanie s odsúdenými v rámci národného projektu „Šanca na návrat.“* Analyzuje národný projekt „Šanca na návrat“ v podmienkach výkonu trestu. Venuje sa hlavne individuálnym a skupinovým formám zaobchádzania s odsúdenými, ktoré slúžia na osvojenie si a upevnenie schopností a zručností potrebných pre úspešný návrat do civilného života. Nakoniec sa Vám „prihováram“ aj ja v príspevku *Motivačný vplyv manažérov v oblasti sociálnych služieb.* Príspevok je zameraný na typy motivácie a motivátory manažérov v oblasti sociálnych služieb. Za základný faktor individuálneho a tímového úspechu v oblasti poskytovania profesionálnych služieb klientom sociálnych služieb považujeme stimuláciu motivácie zamestnancov. Manažéri, okrem iného, že plánujú, riadia a koordinujú aktivity programu sociálnych služieb, by mali pracovať na tom, aby svojich zamestnancov motivovali nielen k vykonávaniu aktivít sociálnych služieb, ale aj viedli sociálnych pracovníkov k zmysluplnosti poslania sociálnych služieb. Implementácia stratégií na zvýšenie motivácie sociálnych pracovníkov pomáha k zvýšeniu produktivity sociálnych služieb.

Vážení a milí čitatelia našej revue, dúfame, že aj v tomto čísle si nájdete svoju tému, ktorá Vás posunie vo svojom bádani o čosi ďalej. Prajem všetkým príjemné čítanie.

*doc. PhDr. Maroš Šip, PhD.
šéfredaktor*

OTÁZKA SLOBODY V SPRÍSTUPŇOVANÍ NÁSTROJOV SOCIÁLNEJ POLITIKY

THE ISSUE OF FREEDOM TO ACCESS SOCIAL POLICY INSTRUMENTS

Tomáš Hangoni

Abstrakt: Občan v systéme sociálnej politiky by mal byť jej subjektom, t.j. človekom, ktorý na základe vlastných rozhodnutí, ktoré vyplývajú z jeho sociálnych kompetencií sa dokáže, bez osobnej ujmy, preniesť cez sociálnu udalosť, ktorú vníma ako sociálny problém, avšak sociálna legislatíva, ktorá slúži ako pomoc pri prekonávaní rôznych sociálnych udalostí je niekedy kontraproduktívna.

Kľúčové slová: občan, sociálna politika, sloboda, nezamestnanosť

Abstract: A citizen in the social policy system should be its subject, i.e. a person who, on the basis of his/her own decisions that result from his/her social competences, is able, without personal harm, to get through a social event that he/she perceives as a social problem, but social legislation that serves as an aid in overcoming various social events is sometimes counterproductive.

Key words: citizen, social policy, freedom, unemployment

Sloboda, ako dôležitá ľudská hodnota je chápaná ako identifikácia vlastného poznania do kompetencie prijímania rozhodnutí, ktoré pramenia z našich potrieb a záujmov, je nepopierateľne dôležitým kritériom kvality života jednotlivca. Sloboda je fenomén, ku ktorému sa v rámci historického vývoja dostávame náročnejšie, nakoľko kolektívne vedomie mierni tendenciu uvoľňovania prijímania rozhodnutí u občanov, zákony ich veľaokrát okliešťujú.

Sloboda, ako hodnota v živote človeka je v hierarchii hodnôt postavená na popredných miestach. Hodnota, ktorá je mantinelovaná sociálnou konformitou a písaným regulovaným správaním – právom. Sloboda zameraná na identitu vlastných rozhodnutí, ktoré ovplyvňujú život v spoločnosti a rozvíjajú sociálno-psychologický a duchovný život človeka, je fenoménom, ktorý podmieňuje existenciu človeka v intenciách spoločenského dobra, konať v intenciách spoločenských noriem a motívmi, ktoré sú v súlade s nimi. Materialistický dialektizmus označoval fenomén slobody ako poznanie nevyhnutnosti, nevyhnutného, čo hlavne zdôrazňoval pri interpretácii sociálnych nerovností v spoločnosti. Sloboda v liberálno-pragmatickom poňatí predstavuje prejav slobodnej vôle človeka rozhodnúť o sebe samom, ale zároveň očakáva prijatie osobnej zodpovednosti za takého rozhodnutie. Jedná sa o náročný proces,

hlavne vo vzťahu zlých rozhodnutí, ktoré nie vždy dokáže človek znášať a vysporiadať sa s nimi, ak s vlastnými zdrojmi neprekoná dôsledky zlého rozhodnutia, spoločnosť vytvorila na tento účel systém sociálnej politiky, ktorá reflektuje na zlé rozhodnutia človeka v rôznych sociálnych situáciách a za pomoci legislatívnych a inštitucionálnych nástrojov mu pomáha takúto situáciu riešiť, kvalifikujeme takúto skutočnosť ako sociálny problém. Správne prijímanie rozhodnutí znamená mať osvojené sociálne kompetencie zamerané na percepciu sociálnych vzťahov, ako aj realitnej skutočnosti, dostatok osobnej skúsenosti a znalosť procesov ovplyvňujúcich sociálny život človeka. Formy spoločenského blaha pre človeka sú vytvorené, ba dokonca ústavne chránené, avšak toto blaho by malo byť v harmónii s blahom jedinca, ktorý je nositeľom slobodných rozhodnutí. Koncepcia pragmatickej slobody sa odráža aj v jednom zo základných princípov sociálnej politiky, a to princípu sociálnej participácie, podľa ktorého občania majú právo a dokonca aj povinnosť spoluzúčastňovať sa na rozhodnutiach, ktoré bezprostredne ovplyvňujú ich život. Princíp sociálnej participácie takto znamená naplnenie slobodnej voľby, bez direktívneho zásahu kohokoľvek. Slobodná vôľa človeka sa prejavuje v prvom rade v jeho myslení, v historickej pamäti, ktorá má socializačno-výchovný pôvod. Človek dokáže žiť aj v neslobode, pričom takúto existenciu môže vnímať z hľadiska životnej empirie, ako spôsob existencie jeho bytosti v určitom spoločenstve, v intenciách jeho vnímanej a chápanej slobody, paradoxne neslobodný sa môže cítiť slobodným. Typickým príkladom z aspektu sociálnej politiky je obdobie sociálneho zabezpečenia, kde ľudia vlastnou životnou empiriou udávanou spoločenskou klímou vnímali toto obdobie konformne, samozrejme, časť spoločnosti, ktorá vnímala sociálny život človeka v kontexte a v komparácii a osobnými záujmami, neslobodu v tomto období intenzívne pociťovali. Pocit slobody a slobodného rozhodovania človek získava počas socializačných a výchovných vplyvov, prostredníctvom sociálneho učenia a inštitucionalizovaného, formalizovaného učenia, chápaním objektívnej reality, jej zákonitosti a princípov, v intenciách sebaobjektivizácie, t.j. o čom môžem rozhodovať, v akých intenciách a kompetenciách a taktiež v intenciách sebarealizácie, t.j. do akej miery a iniciatívy môžem rozhodovať, aby som naplnil svoje potreby a záujmy, pri nastavení spoločensky konformných motívov. Poznanie týchto skutočností tvorí základ slobodného myslenia a rozhodovania sa z hľadiska gnozeologického prístupu a chápania objektívnej reality. Toto poznanie objektívnej reality, osvojenie si jej prejavov a procesov fungovania v spoločnosti predstavuje intenciu slobodného prejavu človeka. Človek sa cíti do takej miery slobodným, do akej chápe zákony a zákonitosti reálneho chápania sociálnej reality a schopnosťou slobodne sa prejavovať v tejto realite. Človek, uvedomujúc si svoju životnú a sociálnu realitu

by mal plne využívať indikátory a faktory slobodného sociálneho prejavu, pričom slobodný sociálny prejav chápeme ako fenomén odrážajúci sa v pocitoch a v prežívaniach sociálnych skutočností jedincom.

V sociálnej politike, hlavne po jej transformácii, po roku 1989 sa fenomén slobody začal prejavovať aj jednotlivých legislatívnych nástrojoch, upravujúcich režimy poskytovania rôznych foriem pomoci pre rôzne cieľové skupiny občanov. Avšak tento proces nebol priamy a jednoznačný, nakoľko kolektívne vedomie zabezpečovacieho modelu sociálnej politiky nedokázalo vytvoriť prostredie pre slobodné rozhodovanie sa občana, pokiaľ sa ocital v rôznych sociálnych udalostiach. Prvá právna norma, ktorá riešila občanov, ktorí sa ocitli bez príjmu, bola vyhláška č. 243/1993 Z. z. o sociálnej odkázanosti, podľa ktorej mohol byť občan v čase absencie príjmu riešený sociálnou dávkou len vtedy, ak bol v evidencii uchádzačov o zamestnanie na príslušnom úrade práce. Teda už v tomto prvotnom transformačnom snažení sa nemohol občan slobodne rozhodnúť, ak chcel byť ekonomicky zabezpečený, musel sa tejto evidencii podrobiť. Ďalším krokom, ktorý viac sprístupnil slobodné rozhodnutie občana, bolo prijatie dôležitého reformného zákona, a to zákona č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci, podľa ktorého občan, v čase absencie príjmu, ak nebol v evidencii uchádzačov o zamestnanie na príslušnom úrade práce, bol riešený dávkou sociálnej pomoci, avšak len do výšky 50% z celkovej sumy dávky. Posun v slobodnom rozhodnutí vidíme v tom, že aj napriek tomu, že občan nebol v evidencii uchádzačov o zamestnanie na úrade práce, bol riešený dávkou. K ďalšiemu posunu v problematike takzvaného dávkovania slobody došlo prijatím zákona č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi, podľa ktorého, už občan, pri absencii príjmu, nemusí byť v evidencii uchádzačov o zamestnanie a môže byť riešený dávkou pomoci v hmotnej núdzi v jej plnej výške. Na celkové dosiahnutie fenoménu slobody v tejto súčasti sociálnej politiky, ktorou je politika zamestnanosti bolo by potrebné realizovať zmenu zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení, podľa ktorého, ak ostane občan bez príjmu, z dôvodu straty zamestnania, pre účely poskytovania podpory v nezamestnanosti, musí byť v evidencii uchádzačov o zamestnanie na príslušnom úrade práce, sociálnych vecí a rodiny. Ak túto podmienku nesplní, podpora v nezamestnanosti sa mu neprizná. Takže takýmto zákonným opatrením je občan vtlačaný do situácie, ktorá mu nemusí byť vždy prijateľná. Dokonca týmto zákonným opatrením vzniká aj nerovnoprávne postavenie nešťátnych subjektov poskytujúcich služby zamestnanosti za úhradu, pretože, ak by sa občan po strate zamestnania zaevidoval na takomto nešťátnom subjekte, nepostačovalo by to na výplatu podpory v nezamestnanosti. Občan, ak v čase absencie príjmu zo závislej činnosti, chce mať ekonomické zabezpečenie tohto obdobia, musí sa evidencii na Úrade prá-

ce, sociálnych vecí a rodiny podriaďiť. Občan, ak stratí zamestnanie by sa mal slobodne rozhodnúť, ako ďalej bude konať pri hľadaní si zamestnania, mal by mať tieto možnosti:

- Využije službu štátu, ktorý na pomoc občanom zamestnať sa, zriadil 46 Úradov práce, sociálnych vecí a rodiny.
- Využije niektoré zariadenie neštátneho subjektu, ktoré má oprávnenie vykonávať služby zamestnanosti za úhradu, ak má napríklad vedomosť o tom, že ten konkrétny neštátny subjekt, pre ktorý sa rozhodol, má vysokú úspešnosť implementácie nezamestnaných osôb na trh práce.
- Nevyužije pomoc ani jednej z uvedených inštitúcií, verí si, má dosť sociálnych kompetencií, aby si zamestnanie hľadal sám.

Takýto slobodný prístup by mal rezonovať v spoločnosti, ktorá je založená na liberálno-demokratickom princípe. Nehovoriac o tom, že ak je občan takto donútený k evidencii uchádzačov o zamestnanie na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny, vystavuje sa väčšinou nechceným manipulatívam tohto úradu. Napríklad ponúkajú mu rôzne rekvalifikačné kurzy, vzdelávacie podujatia, zamestnania, o ktoré nemusí prejavovať záujem. V prípade, ak niektorú z ponúkaných aktivít odmietne, pre Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny je to dôvod na jeho vyradenie z evidencie uchádzačov o zamestnanie. Predmetné vyradenie, ktoré sa hodnotí ako sankčné, pre nespoluprácu a má dôsledok zastavenia výplaty podpory v nezamestnanosti. Pre poisťné systémy, aj tohto druhu, by malo byť prioritné určité časové obdobie platenia príspevkov do fondu zamestnanosti a taktiež výška týchto príspevkov. V prípade, ak vznikne u občana poisťná udalosť, strata zamestnania, dávka v nezamestnanosti sa mu vypláť bez akejkolvek ďalšej podmienenosti, ktorá by mala za následok obmedzovania slobodnej vôle občana.

Obdobná situácia môže vzniknúť v sprostredkovaní zamestnania, ak sprostredkovateľ zamestnania na úrade práce ponúkne občanovi nejakú aktivitu, od jednotlivých nástrojov aktívnej politiky trhu práce, až po zamestnanie a občan túto aktivitu, alebo zamestnanie odmietne. Samozrejme je to dôvod zo strany tohto orgánu práce takéhoto občana vyradiť z evidencie uchádzačov o zamestnanie. Avšak pri tvorbe legislatívy sa myslí na aktivitu občana pri riešení nepriaznivej sociálnej situácie, vo všetkých právnych normách sa presadzuje a zároveň implementuje už spomínaný princíp sociálnej participácie, podľa ktorého občania majú právo a povinnosť zúčastňovať sa na rozhodnutiach, ktoré ovplyvňujú ich život. Pri akceptácii tohto princípu občan môže slobodne odmietnuť ponúkanú aktivitu a dohodnúť sa na inej, ktorá korešponduje s jeho profesionálnymi záujmami. Predmetných anomálií v legislatívnych

nástrojoch sociálnej politiky je viac, väčšinou súvisia aj s princípom sociálnej spravodlivosti.

Z predmetnej štúdie vyplýva, že vplyv kolektívneho vedomia sa transformuje najťažšie. Občania, ktorí sú socializovaní v zabezpečovacej spoločensko-ekonomickej formácii dlhodobo, sa aj dlhodobo transformujú do liberálno-demokratických hodnôt. Politika zamestnanosti a politika sociálneho zabezpečenia prešli vývojovými zmenami od roku 1989 niekoľkokrát, a ešte aj po 34 rokoch máme legislatívne obmedzenia pri slobodnom rozhodovaní občana, ako postupovať pri strate zamestnania.

Zoznam bibliografických odkazov

Zákon NR SR č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi v znení neskorších predpisov.

Zákon NR SR č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.

Zákon NR SR č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci v znení neskorších predpisov. (V súčasnosti už neplatná právna norma).

Vyhláška MZ SR č. 243/1993 Z. z. o sociálnej odkázanosti. (V súčasnosti už neplatná právna norma).

Kontakt

prof. PhDr. Tomáš Hangoň, PhD.

Katedra kresťanskej antropológie a sociálnej práce

Pravoslávna bohoslovecká fakulta PU v Prešove

e-mail: tomas.hangoň@unipo.sk

ÔSMA RANA „KOBYLKY“ (BIBLICKO-EXEGETICKÝ KOMENTÁR NA 2MJŽ 10, 1-20)¹

THE EIGHTH PLAGUE OF THE “LOCUST” (BIBLICAL-EXEGETICAL COMMENTARY ON EXODUS 10:1-20)

Alexander Cap

Abstrakt: Vietor a kobyľky sú Božie nástroje, ktoré svätopisec Mojžiš zaznamenal v knihe Exodus. Dnešní biblisti to definujú ako naturomorfizmus, t.j. že Boh sa zjavuje človeku prostredníctvom prírody. Lietajúce kobyľky dodnes postihujú niektoré africké krajiny a spôsobujú obrovské škody na úrode. Kobyľky z pohľadu SZ boli považované za čisté a mohli sa konzumovať.

Kľúčové slová: Egypt, Exodus, kobyľky, Mojžiš, príroda

Abstract: The wind and the locusts are God's instruments, which are recorded by Moses in the book of Exodus. Today's biblical scholars define it as naturomorphism, i.e. that God reveals himself to man through nature. Flying locusts still affect some African countries and cause enormous damage to crops. Locusts from the Old Testament's point of view were considered clean and could be eaten.

Key words: Egypt, Exodus, locusts, Moses, nature

10 εἶπεν δὲ κύριος πρὸς Μωυσήν λέγων εἴσελθε πρὸς Φαραῶ ἐγὼ γὰρ ἐσκήληρόν αὐτοῦ τὴν καρδίαν καὶ τῶν θεραπόντων αὐτοῦ ἵνα ἐξῆς ἐπέλθῃ τὰ σημεῖα ταῦτα ἐπ' αὐτούς

2 ὅπως διηγῇσθε εἰς τὰ ὦτα τῶν τέκνων ὑμῶν καὶ τοῖς τέκνοις τῶν τέκνων ὑμῶν ὅσα ἐμπέπαιχα τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ τὰ σημεῖά μου ἃ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς καὶ γνῶσεσθε ὅτι ἐγὼ κύριος

3 εἰσῆλθεν δὲ Μωυσῆς καὶ Ααρων ἐναντίον Φαραῶ καὶ εἶπαν αὐτῷ τάδε λέγει κύριος ὁ θεὸς τῶν Εβραίων ἕως τίνος οὐ βούλει ἐντραπήναί με ἐξαπόστειλον τὸν λαόν μου ἵνα λατρεύσωσίν μοι

4 ἐὰν δὲ μὴ θέλῃς σὺ ἐξαποστείλαι τὸν λαόν μου ἰδοὺ ἐγὼ ἐπάγω ταύτην τὴν ὥραν αὔριον ἀκρίδα πολλὴν ἐπὶ πάντα τὰ ὅρια σου

5 καὶ καλύψει τὴν ὄψιν τῆς γῆς καὶ οὐ δυνήσῃ κατιδεῖν τὴν γῆν καὶ κατέδε

¹ Tento článok je výsledkom riešenia vedecko-výskumného projektu KEGA č. 005PU-4/2023 s názvom „Exegéza 5. kapitoly všeobecného listu apoštola Jakuba.“

ται πᾶν τὸ περισσὸν τῆς γῆς τὸ καταλειφθέν ὃ κατέλιπεν ὑμῖν ἢ χάλαζα καὶ κατέδετα πᾶν ξύλον τὸ φυόμενον ὑμῖν ἐπὶ τῆς γῆς

6 καὶ πλησθήσονται σου αἱ οἰκίαι καὶ αἱ οἰκίαι τῶν θεραπόντων σου καὶ πᾶσαι αἱ οἰκίαι ἐν πάσῃ γῇ τῶν Αἰγυπτίων ἃ οὐδέποτε ἑωράκασιν οἱ πατέρες σου οὐδὲ οἱ πρόπαπποι αὐτῶν ἀφ' ἧς ἡμέρας γεγονάσιν ἐπὶ τῆς γῆς ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης καὶ ἐκκλίνας Μωυσῆς ἐξῆλθεν ἀπὸ Φαραω

7 καὶ λέγουσιν οἱ θεραπόντες Φαραω πρὸς αὐτόν ἕως τίνος ἔσται τοῦτο ἡμῖν σκῶλον ἐξαπόστειλον τοὺς ἀνθρώπους ὅπως λατρεύσωσιν τῷ θεῷ αὐτῶν ἢ εἰδέναι βούλει ὅτι ἀπόλωλεν Αἴγυπτος

8 καὶ ἀπέστρεψαν τὸν τε Μωυσῆν καὶ Ααρων πρὸς Φαραω καὶ εἶπεν αὐτοῖς πῶς πορεύσεσθε καὶ λατρεύσατε τῷ θεῷ ὑμῶν τίνες δὲ καὶ τίνες εἰσὶν οἱ πορευόμενοι

9 καὶ λέγει Μωυσῆς σὺν τοῖς νεανίσκοις καὶ πρεσβυτέροις πορευσόμεθα σὺν τοῖς υἱοῖς καὶ θυγατράσιν καὶ προβάτοις καὶ βοσὶν ἡμῶν ἔστιν γὰρ ἑορτὴ κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν

10 καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς ἔστω οὕτως κύριος μεθ' ὑμῶν καθότι ἀποστέλλω ὑμᾶς μὴ καὶ τὴν ἀποσκευὴν ὑμῶν ἴδετε ὅτι ποινηρία πρόκειται ὑμῖν

11 μὴ οὕτως πορευέσθωσαν δὲ οἱ ἄνδρες καὶ λατρεύσατε τῷ θεῷ τοῦτο γὰρ αὐτοὶ ζητεῖτε ἐξέβαλον δὲ αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου Φαραω

12 εἶπεν δὲ κύριος πρὸς Μωυσῆν ἔκτεινον τὴν χεῖρα ἐπὶ γῆν Αἰγύπτου καὶ ἀναβήτω ἄκρις ἐπὶ τὴν γῆν καὶ κατέδετα πᾶσαν βοτάνην τῆς γῆς καὶ πάντα τὸν καρπὸν τῶν ξύλων ὃν ὑπελίπετο ἡ χάλαζα

13 καὶ ἐπῆρεν Μωυσῆς τὴν ράβδον εἰς τὸν οὐρανόν καὶ κύριος ἐπήγαγεν ἄνεμον νότον ἐπὶ τὴν γῆν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ ὅλην τὴν νύκτα τὸ πρῶν ἐγενήθη καὶ ὁ ἄνεμος ὁ νότος ἀνέλαβεν τὴν ἀκρίδα

14 καὶ ἀνήγαγεν αὐτὴν ἐπὶ πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου καὶ κατέπαυσεν ἐπὶ πάντα τὰ ὄρια Αἰγύπτου πολλὴ σφόδρα προτέρα αὐτῆς οὐ γέγονεν τοιαύτη ἄκρις καὶ μετὰ ταῦτα οὐκ ἔσται οὕτως

15 καὶ ἐκάλυψε τὴν ὄψιν τῆς γῆς καὶ ἐφθάρη ἡ γῆ καὶ κατέφαγεν πᾶσαν βοτάνην τῆς γῆς καὶ πάντα τὸν καρπὸν τῶν ξύλων ὃς ὑπελείφθη ἀπὸ τῆς χαλάζης οὐχ ὑπελείφθη χλωρὸν οὐδὲν ἐν τοῖς ξύλοις καὶ ἐν πάσῃ βοτάνῃ τοῦ πεδίου ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου

16 κατέσπευδεν δὲ Φαραω καλέσαι Μωυσῆν καὶ Ααρων λέγων ἡμάρτηκα ἐναντὶ τοῦ κυρίου τοῦ θεοῦ ὑμῶν καὶ εἰς ὑμᾶς

17 προσέξασθε οὖν μου τὴν ἀμαρτίαν ἔτι νῦν καὶ προσεύξασθε πρὸς κύριον τὸν θεὸν ὑμῶν καὶ περιελέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸν θάνατον τοῦτον

18 ἐξῆλθεν δὲ Μωυσῆς ἀπὸ Φαραω καὶ ἤρξατο πρὸς τὸν θεόν

19 καὶ μετέβαλεν κύριος ἄνεμον ἀπὸ θαλάσσης σφοδρόν καὶ ἀνέλαβεν τὴν ἀκρίδα καὶ ἐνέβαλεν αὐτὴν εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ οὐχ ὑπελείφθη ἀκρις μία ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου

20 καὶ ἐσκλήρυνεν κύριος τὴν καρδίαν Φαραω καὶ οὐκ ἐξάπέστειλεν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ

Pán (potom) povedal Mojžišovi: „Predstúp pred faraóna. Ja som totiž urobil neoblohným jeho srdce a (srdce) jeho služobníkov, aby na nich postupne prišli tieto znamenia, aby ste osobne rozprávali svojim deťom a deťom svojich detí (o tom), ako som sa zahral s Egypťanmi a o mojich znameniach, ktoré som na nich urobil, a aby ste spoznali, že ja (som) Pán.“ Mojžiš a Áron predstúpili pred faraóna a povedali mu: „Toto hovorí Pán, Boh Hebrejov: „Dokedy mi nebudeš chcieť prejavíť úctu? Prepusti môj ľud, aby si ma uctil. Ak však nebudeš chcieť prepustiť môj ľud, hľa, ja zajtra v túto hodinu privediem na celé tvoje územie množstvo kobyliiek. Pokryjú povrch zeme, takže nebudeš môcť vidieť zem. Zožerú všetko, čo zvýšilo v krajine, zostatok, čo vám zostal po krupobití a zožerú všetky stromy, ktoré vám (ešte) rastú v krajine. Bude nimi naplnený tvoj palác a domy tvojich služobníkov a všetky príbytky v celej krajine Egypťanov – a to nikdy nezažili tvoji otcovia ani ich prastarí otcovia od toho času, čo boli na zemi, až dodnes.“ (Potom) sa Mojžiš obrátil a odišiel od faraóna. Faraónovi služobníci mu hovoria: „Dokedy nám toto bude záhubou? Prepusti tých ľudí, aby si uctili svojho Boha. Alebo sa chceš dozvedieť, že Egypt zahynul? A priviedli Mojžiša a Árona naspäť k faraónovi a (on) im povedal: „Choďte si uctiť svojho Boha. Ktorí sú tí, čo pôjdu?“ Mojžiš hovorí: „Pôjdeme s našimi mládeňcami aj starcami, so synmi aj dcérami a s ovcami aj dobytkom. Je (to) totiž sviatok Pána, nášho Boha.“ No (faraón) im povedal: „Nech je (teda) tak, Pán (nech je) s vami. Ale akože by som vás nechal odísť aj s vašou domácnosťou? Všetky zamýšľate (nejakú) podlosť. Ne(bude to) tak. Nech odídu (iba) muži a uctíte si Boha – veď to sami žiadate.“

A vyhnali ich od faraóna. Pán povedal Mojžišovi: „Vystri ruku proti krajine Egypt, nech kobyľky vylezú na zem a zožerú všetko rastlinstvo na zemi

a všetko ovocie na stromoch, ktoré zostalo po krupobití.“ A Mojžiš zdvihol palicu k nebu a Pán priháňal na krajinu južný vietor po celý ten deň a po celú noc. Nastalo ráno a južný vietor priniesol kobyľky. Prihnal ich na celú krajinu Egypt a spočinuli na celom území Egypta vo veľkom počte. (Nikdy) predtým nebolo toľko kobyľiek ani (nikdy) potom tak nebude. (Kobyľky) pokryli povrch zeme a krajina bola zničená. Zožrali všetko rastlinstvo na zemi a všetko ovocie na stromoch, ktoré zostalo po krupobití. Nezostala nijaká zeleň na stromoch ani na nijakej rastline na poli v celej krajine Egypt. Faraón rýchlo zavolał Mojžiša a Árona, hovoriac: „Zhrešil som voči Pánovi, vášmu Bohu, aj proti vám. Prepáčte teda môj hriech ešte tentoraz a poprosťte Pána, svojho Boha, nech odo mňa odníme túto smrť.“ Mojžiš odišiel od faraóna a prosil Boha. A Pán obrátil vietor na silný (vietor) od mora a (ten) odniesol kobyľky a vrhol ich do Červeného mora. V celej krajine Egypt nezostala (ani) jediná kobyľka. No Pán urobil faraónovo srdce neoblomným a (ten) neprepustil synov Izraela.

10.

1 Рече же гдѣ кз мѡѵсеѣ ꙗко: вниди кз фараѡнѣ: азъ бо ѡже речехъ ерѣце егѡ ꙗже речехъ егѡ, да ꙗже еси прїидѣтъ знаменїа еѡ на нѣхъ:

2 ꙗко да повѣсте бо ѡушеа члвчъ вѣшнхъ ꙗже члвчмъ члвчъ вѣшнхъ, елїкѡ нарѣхъ егѣпцѡмъ, ꙗже знаменїа моѡ, ꙗже сотворїхъ въ нѣхъ, ꙗже повѣсте, ꙗко азъ гдѣ.

3 Вниде же мѡѵсеѣ ꙗже аарѡнъ предъ фараѡна ꙗже рече елѣ: еѡ глѣтъ гдѣ бѣхъ евреїкїи: доколѣ не хощешъ ѡгнѣнїи менѣ; ѡпѣтъ лѡдѣ моѡ, да поелѣтъ мнѣ:

4 ꙗже же не хощешъ ты ѡпѣтъ лѡдѣ моѡ, еѣ, азъ наведемъ въ еѣ члвчъ злѣтъ прѣдъ мнѡи на вѣдъ предѣлы твоѡ,

5 ꙗже покрьїютъ лицѣ землї, ꙗже не возмѡжешъ вїдѣти землї, ꙗже поелѣтъ вѣсѣ ѡгнѡкъ землї ѡгнѡкѣмъ, егѡже ѡгнѡкъ вѣсѣмъ глѣтъ, ꙗже нѣдѣтъ вѣсѣмъ арѣбо рѣтъ вѣсѣмъ на землї:

6 ꙗже напоїмъ дѡмѡе твоѡ ꙗже дѡмѡе рѣкѡвъ твоїхъ, ꙗже вѣсѣ дѡмѡе по вѣсѣ землї егѣпцѡмъ: ꙗже нїкогдаже вїдѣша ѡтъ ты твоѡ, нн прѣдѣлы нѣхъ, ѡ негѡже днѣ вїша на землї, даже до днѣ сегѡ. ꙗже ѡклонїмъ мѡѵсеѣ, нѣдѣтъ ѡ фараѡна.

7 Рекоша же рабѣи фараѡнѡвы кз немѹ: доколѣ намз ѿѧ бѣдетз мѡка; ѡпѣтѣи лѣдѣи, да полагжатз гдѹ бгѹ воемѹ: илѣи бѣдѣтѣи хощеши, ѣкѡ погнѣнетз ѣгѹпетз;

8 И возвратѣиша мѡѹсѣа и ѡроѡна предѣ фараѡна, и рече ѣмз фараѡнз: идиѣте и полагжитѣ гдѹ бгѹ вѡшемѹ: ктѡ же и ктѡ едѣтъ иѡдѡщѣи;

9 И рече мѡѹсѣй: ез ѣнѡчѡми нашіими и ез етѣрцы поѡдемз, ез сынами и дѣтерѣми, и со ѡвцѡми и волѡми нашіими: бѣдетз бо прѡздѡнѣкз гдѡ бгѡ нашіегѡ.

10 И рече ѣмз фараѡнз: да бѣдетз тѡкѡ, гдѣ ез вѡми: ѣкоже ѡпѣцаю вѡсз, ѣдѡ и етѡжѡнѣи вѡше; вѣидѣте, ѣкѡ лѡкаѡство ѡбрѣтѣтѣа вз вѡсз:

11 не тѡкѡ: но да иѡдѣтз мѡжѣи и да полагжатз бгѹ: егѡ бо ѡми прѡсѣте. И изгѡаши ѣхз ѡ лицѡ фараѡнѡва.

12 Рече же гдѣ мѡѹсѣю: прѡстѣрѣи рѡкѹ твою на зѣмлю ѣгѹпетѣскѹ, и да взыдѡтз прѡзѣи на зѣмлю ѣгѹпетѣскѹ, и етѣдѡтз вѣи тѡвѣл зѣмнѡю и вѣсѣи плѡдз дрѣвѣсѣи, ѣгѡже ѡстѡви гдѡдз.

13 И воздѣиже мѡѹсѣй жѣзѡз на нѣбо, гдѣ же навѣдѣ вѣтѣрз ѣжнѣи на зѣмлю бо вѣсѣи тѡѣ дѣнѣи и бо вѣи нѡщѣи: ѡѣтѣро вѣсѣтъ, и вѣтѣрз ѣжнѣи взы прѡзѣи,

14 и навѣдѣ ѡ на вѣи зѣмлю ѣгѹпетѣскѹ: и нападѡша на вѡлѡ предѣлы ѣгѹпетѣскѡи мнѡзѣи ѡѣлѡ: прѣжде еѣхз не вѣиша етѣвѣи прѡзѣи, и по еѣхз не бѣдѡтз тѡкѡ,

15 и покрѣиша лицѣи зѣмнѡе, и иѣтѣлѣи зѣмлаѡ: и етѣдѡша вѣи тѡвѣл зѣмнѡю и вѣсѣи плѡдз дрѣвѣсѣи, ѣже ѡстѡа ѡ гдѡа: не ѡстѡа зѣленѡ ниѣтѡже на дрѣвѣхз и бо вѣи тѡвѣлѣи полѣиѣи, по вѣи зѣмлаи ѣгѹпетѣскѣи.

16 Потѣаѡа же фараѡнз прѣзѡѣтѣи мѡѹсѣа и ѡроѡна, глагола: согрѣшихз предѣ гдѣмз еѣомз вѡшѣи и кз вѡмз:

17 прѡстѣтѣи ѡѣмо мѡѣи гѣхз ѣѣи нѣѣи и помѡлѣтѣа гдѹ бгѹ вѡшемѹ, да ѡиѣметз ѡ менѣи еѣертѣи ѣю.

18 Изыде же мѡѹсѣй ѡ фараѡна и помѡлѣа ко гдѹ:

19 и прѣмѣи гдѣ ѡ мѡра вѣтѣрз вѣлѣи и взы прѡзѣи, и вѣерѣи ѣхз вз мѡре чермѡе: и не ѡстѡа ни ѣдѣи прѡзѣи на вѣи зѣмлаи ѣгѹпетѣскѣи.

20 И ѡжѣтѡчѣи гдѣ еѣрдѣе фараѡнѡво, и не ѡпѣтѣи сынѡвз ѣлѣвѣхз.

И сказал Господь Моисею. Войди к фараону, ибо Я отягчил сердце его и сердце рабов его, чтобы явить между ними сии знамения Мои. И чтобы ты рассказывал сыну твоему и сыну сына твоего о том, что Я сделал в Египте, и о знамениях Моих, которые Я показал в нем, и чтобы вы знали, что Я Господь. Моисей и Арон пришли к фараону и сказали ему: так говорит Господь, Бог Евреев: долго ли ты не смиришься пред Мною? Отпусти народ Мой, чтобы он совершил Мне служение. А если ты не отпустишь народа Моего, то вот, завтра (в это самое время) Я наведу саранчу на (всю) твою область. Она покроет лице земли так, что нельзя будет видеть земли, поест у вас (все) оставшееся (на земле), уцелевшее от града; объест также все деревья, растущие у вас в поле. И наполнит дома твои, дома всех рабов твоих и (все) дома всех Египтян, чего не видели отцы твои, ни отцы отцов твоих со дня, как живут на земле, даже до сего дня. (Моисей) обратился и вышел от фараона. Тогда рабы фараоновы сказали ему: долго ли он будет мучить нас? Отпусти сих людей, пусть они совершат служение Господу, Богу своему; неужели ты еще не видишь, что Египет гибнет? И возвратился Моисей и Аарон к фараону, и (фараон) сказал им: пойдите совершите служение Господу, Богу вашему: кто же и кто пойдет? И сказал Моисей: пойдем с малолетними нашими и стариками нашими, с сыновьями и дочерьми нашими, и с овцами нашими и с волами нашими пойдем: ибо у нас праздник Господу, (Богу нашему). Фараон сказал им: пусть будет так, Господь с вами! я готов отпустить вас: но зачем с детьми? Видите, у вас худое намерение.

Нет: пойдите одни мужчины, и совершите служение Господу, так как вы сего просили. И выгнали их от фараона. Тогда Господь сказал Моисею: прости руку твою на землю Египетскую, и пусть нападет саранча на землю Египетскую и поест всю траву земную (и все плоды древесные), все, что уцелело от града. И простер Моисей жезл свой на землю восточный ветер, продолжавшийся весь тот день и всю ночь. Настало утро, и восточный ветер нанес саранчу. И напала саранча на всю землю Египетскую, в великом множестве; прежде не бывало такой саранчи, и после сего не будет такой. Она покрыла лице всей земли, так что земли не было видно, и поела всю траву земную и все плоды древесные, уцелевшие от града, и не осталось никакой зелени ни на деревьях, ни на траве полевой по всей земле Египетской. Фараон поспешно призвал Моисея и Аарона и сказал: согрешил я пред Господом, Богом вашим, и пред вами; Теперь простите грех мой еще раз, и помолитесь Господу Богу нашему, чтобы Он только отвратил од меня сию смерть. (Моисей) вышел от фараона, и помолился Господу. И воздвигнул Господь с противной стороны западный

весьма сильный ветер, и он понес саранчу и бросил ее в Черное море; не осталось ни одной саранчи во всей стране Египетской. Но Господь ожесточил сердце фараона, и он не отпустил сынов Израилевых.

אֱל־מֹשֶׁה בָּא אֶל־פְּרָעָה כִּי־אָנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת־לִבּוֹ וְאֶת־לֵב עַ ב רֵיו לְמַעַן שְׁתִּי אֶחָדִי אֱלֹה בִּקְרָבוֹ 101 תִּי
וַיֹּאמֶר יְה וָה

בְּנֶךְ וּבֶן־בְּנֶךְ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלֹתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת־אֶחָדִי אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בָם וַיִּדְעַתֶּם כִּי־אָנִי יְה וָה 102 תִּי
וּלְמַעַן תִּסְפָּר בְּ אֲזְנֵי

מֶרֶו א לִיו כֹּה־ אָמַר יְה וָה אֱלֹהֵי הַעֲבָרִים עַד־ מִתִּי מֵאָנִי ת ל עֲנַת מ פ נִי שְׁלַח עָמִי וְנַעֲבֹדְנִי 103 תִּי
וְ יִבֹּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּרָעָה וַיֹּא

כִּי אִם־ מֵאָנִי א תָה לְשַׁלַּח אֶת־עָמִי הַגָּנִי מִבְּיֹא מ חֲר אֶרְבָּה בְּנִבְלָךְ 104 תִּי

אֶת־יֹתֵר הַפֶּל טָה הַנִּשְׁאָרָת לָכֶם מִן־הַ ב רֵד וְ אַכַּל אֶת־ כָּל־ הָעֵץ הַצֹּמַח לָכֶם מִן־הַ שְׂדֵה 105 תִּי
וְכ סָה אֶת־עֵינֵי ה אֶרֶץ וְלֹא יוּכַל לָרֹאֵת אֶת־ ה אֶרֶץ וְ אַכַּל

־ רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבוֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפְּן וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרָעָה 106 תִּי
וּ מִלֹּאֵו בִּתְיָד וּ בְתִי כָל־עַ בְּרִיד וּ בְתִי כָל־מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא

לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת־ הָא נָשִׁים וְנַעֲבֹדוּ אֶת־יְה וָה אֱלֹהֵיהֶם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי אַבְרָה מִצְרַיִם 107 תִּי
וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרָעָה א לִיו עַד־ מִתִּי וַיְהִי זֶה

אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פְּרָעָה וַיֹּאמֶר אֱלֹהֶם לָכוּ עֲבָדוּ אֶת־יְה וָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי הַהֲלָכִים 108 תִּי
וַיִּשָּׁב

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בֶּן עֲרִינוּ וּבִבְנֵינוּ גִלְךָ בְּ בָנֵינוּ וּבְבָנוֹתֵנוּ בְּצִאֲנוֹנוּ וּבְכָרֵנוּ גִלְךָ כִּי חֲנִיָּה וָה לָנוּ 109 תִּי

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֶם וְהִי כֵן יְה וָה עַ מִכֶּם כָּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֲתָכֶם וְאֶת־טַפְכֶּם רָאוּ כִי ר עָה נֶגֶד פְּנִיכֶם 1010 תִּי

לְכוּ־ נָא הֵן בָּרִים וְעֲבָדוּ אֶת־יְה וָה כִּי א תָה אֲתָם מִבְּקָשִׁים וְיִנְקֹשׁ א תָם מֵאֵת פְּנֵי פְרָעָה וְ 1011 תִּי
לֹא כֵן

בְּאֶרְבָּה וַיַּעַל עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכַל אֶת־ כָּל־עֵשֶׂב ה אֶרֶץ אֶת כָּל־אֲשֶׁר הִשְׁאִיר ה ב רֵד 1012 תִּי
וַיֹּאמֶר יְה וָה אֱלֹהֵי מֹשֶׁה וְנָטָה יָדָךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם

ב אֶרֶץ כָּל־הַיּוֹם הַזֶּה וְכֹל־הַ לֵּי לַה הַבֹּקֶר הִי יְה וָרוּחַ הַ קָדִים נִשָּׂא אֶת־ הָאֶרֶבָה 1013 תִּי
וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְה וָה נְהַי רוּחַ קָדִים

כָּל־ל נְבוֹל מִצְרַיִם כִּבְדֵּר מֵאֹד ל פ נִיו לֹא־ הִי כֵן אֶרְבָּה כִּמְהוֹ וְאֵם רִיו לֹא יְהִי־כֵן 1014 תִּי

וַיַּעַל הָאֲרֶבָה עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח

פָּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הוֹתִיר ה' ב' רֹד וְלֹא־נֹתֵר כָּל־יֶרֶק בְּעֵץ וּבְעֶשֶׂב ה' שָׂדֵה ב' כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מִצ' רִים 1015 ת.
וַיִּכַּסּ אֶת־עֵין כָּל־ ה' אֶרֶץ וַתַּחֲשֹׁךְ ה' אֶרֶץ וַיֹּאכַל אֶת־ כָּל־עֶשֶׂב ה' אֶרֶץ וְאֵת כָּל־

וַיִּמָּוֶה פָּרְעָה לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר ח' טֹאטִי לִיָּהּ וְה' אֱלֹהֵיכֶם וַיִּלְכֶם 1016 ת.

שָׂא נָא ח' טֹאטִי אֶךְ הַפֶּעַם וְהַעֲתִירוּ לִיָּהּ וְה' אֱלֹהֵיכֶם וַיִּסַּר מ' עָלַי רַק אֶת־ה' מוֹת הָיָה 1017 ת.
וַע' תַּה

וַיֵּצֵא מִמֶּם פָּרְעָה וַיַּעֲתֶר אֱלֹהֵיָהּ וְה' 1018 ת.

מֵאֵד נִי שָׂא אֶת־ הָאֲרֶבָה וַיִּתְּ קֶהוּ י' מֹה סוּף לֹא נִשְׂאֵר אֲרֶבָה א' חֹד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם 1019 ת.
וַיַּהֲפֹךְ יָהּ וְה' רוּחַ יָם ח' זָק

וַיִּחְזַק יָהּ וְה' אֶת־לֵב פָּרְעָה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ח' 1020 ת.

PÁN povedal Mojžišovi: „Chod' k faraónovi! Ja som totiž urobil tvrdým jeho srdce i srdce jeho služobníkov, aby som uskutočnil tieto svoje znamenia uprostred nich a aby si mohol rozprávať v prítomnosti svojho syna a syna svojho syna (o tom), ako som zaobchádzal s Egyptom, a o mojich znameniach, ktoré som medzi nimi uskutočnil, aby ste spoznali, že ja som PÁN.“ Mojžiš a Áron prišli k faraónovi a povedali mu: „Toto hovorí PÁN, Boh Hebrejov: „Dokedy budeš odmietať skloniť sa pred mnou? Prepusti môj ľud, aby mi slúžil! Lebo ak odmietneš prepustiť môj ľud, hľa, ja zajtra privediem na tvoje územie kobylky! Pokryjú povrch zeme, takže nebude možné uvidieť zem. Zožerú zvyšok toho, čo uniklo, čo vám zostalo po krupobití, a zožerú všetky stromy, čo vám rastú na poli. Naplnia tvoje domy, domy všetkých tvojich služobníkov i domy celého Egypta. Niečo také nevideli (ani) tvoji otcovia, ani otcovia tvojich otcov odo dňa, čo boli na zemi, až do tohto dňa.“ (Potom) sa (Mojžiš) obrátil a odišiel spred faraóna. Faraónovi služobníci mu povedali: „Dokedy nám toto bude nástrahou? Prepusti tých mužov, aby slúžili PÁNOVI, svojmu Bohu! Vari ešte stále nevieš, že Egypt hynie?“ Mojžiš a Áron boli privedení naspäť k faraónovi a (on) im povedal: „Choďte slúžiť PÁNOVI, svojmu Bohu! Ktorí sú tí, čo pôjdu?“ Mojžiš povedal: „Pôjdeme s našimi mládeňcami a s našimi starcami; pôjdeme s našimi synmi a s našimi dcérami, s našimi ovcami a s naším dobytkom. Je (to) totiž pre nás PÁNOVA slávnosť.“ No (faraón) im povedal: „Nech je (teda) tak, PÁN (nech je) s vami. Ako by som prepustil vás a vaše deti! Pozrite, že zamýšľate niečo zlé! Ne(bude) to tak! Nože choďte, (vy) muži, a slúžte PÁNOVI – veď to žiadate!“

A odohnali ich z prítomnosti faraóna. PÁN povedal Mojžišovi: „Vystri svoju ruku nad egyptskú krajinu pre kobyľky! Nech zaplavia egyptskú krajinu a zožerú všetky rastliny zeme, všetko, čo zostalo po krupobití!“ Mojžiš vystrel svoju palicu nad egyptskú krajinu a PÁN priháňal na krajinu východný vietor po celý ten deň a po celú noc. Nastalo ráno a východný vietor priniesol kobyľky. Kobyľky zaplavili celú egyptskú krajinu, spočinuli na celom území Egypta. (Nikdy) predtým neboli také veľmi početné kobyľky ako vtedy a (ani nikdy) potom tak nebude. (Kobyľky) pokryli povrch celej zeme, (až) sa zem zatemnila. Zožrali všetky rastliny zeme a všetko ovocie stromov, ktoré zostalo po krupobití. Nezostala nijaká zeleň na stromoch ani na rastlinách na poli v celej egyptskej krajine. Faraón rýchlo zavolať Mojžiša a Árona a povedal: „Zhrešil som proti PÁNOVI, vášmu Bohu, i proti vám. A teraz odpusť, prosím, môj hriech ešte tentoraz a poprosť PÁNA, svojho Boha, nech odo mňa odvráti aspoň túto smrť.“ (Mojžiš) odišiel spreď faraóna a prosil PÁNA. A PÁN zmenil vietor na veľmi silný západný (vietor) a (ten) odniesol kobyľky a vrhol ich do Trstinového mora. Na celom území Egypta nezostala (ani) jediná kobyľka. No PÁN urobil faraónovo srdce neoblomným a (ten) neprepustil synov Izraela.

Hospodin řekl Mošemu: „Pojď k faraonovi, zatvrdil jsem jeho srdce a srdce jeho služebníků, abych tato svá znamení vložil do jeho nitra. A abys mohl vyprávět svému synovi a vnuku, jak jsem se v Micrajim pozvedl, a o znameních, která jsem na nich učinil, a jak jste poznali, že já jsem Hospodin!“ Moše a Aharon teda přišli k faraonovi a řekli mu: „Tak pravil Hospodin, Bůh Hebrejců: Jak dlouho se budeš ještě vzpěčovat se přede mnou pokořit, propusť můj lid, ať mi slouží! Jelikož se však vzpěčuješ můj lid propustit, přivedu zítra na tvé území kobyľky. Pokryjí celou zemi tak, že nebude vidět její povrch, a sežerou ještě zachovaný zbytek zeleně, který vám zbyl po krupobití, a ožerou každou dřevinu rašící vám na poli. I tvé domy, domy tvých služebníků a domy celého Micrajim jich budou plné, jak to ode dne, kdy se ocitli na této půdě, nevideli tví otcové a ani otcové jejich otců!“ a otočil se a vyšel od faraona. Tu řekli faraonovi jeho služebníci: „Jak dlouho nám to bude pastí, pusť ty muže, ať slouží svému Bohu Hospodinu dříve, než zjistíš, že je po Micrajim!“ Moše a Aharon byli tedy přivedeni k faraonovi zpět a on jim řekl: „Kdo z vás půjde?“ A Moše mu řekl: „Poněvadž máme Hospodinův svátek, odejdeme s našimi mladými a starými, se svými syny a dcerami, s naším bravem a s naším dobyt看em půjdeme!“ A on jim řekl: „Ať je tak Hospodin s vámi, jako že já pustím vás i vaše děti! Hleďte, což vás to neusvědčuje ze zlých úmyslů? To ne, žádáte-li o povolení sloužit Hospodinovi, ať jdou jenom muži!“ a byli od faraona vyhnáni.

A Hospodin řekl Mošemu: „Vztáhni svoji ruku na zemi Micrajim ranou kobyľek a zvednou se nad zemí Micrajim a sežerou všechno osení, všechno, co

zanechalo krupobití!“ Moše tedy vztáhl svou hůl na zemi Micrajim a Hospodin po celý ten den a po celou noc řídil na zemi východní vítr, a když bylo ráno, přenesl východní vítr kobyly. Kobyly se zvedly nad celou zemi Micrajim a pak se na území spustily, tak těžké invaze kobyly nebylo nikdy dřív a nebude nikdy potom. Pokryly povrch celé země, až se země zatměla, a sežraly osení země a ovoce stromů, které zanechalo krupobití, až po celé zemi Micrajim na stro-mech a z osení nezůstala žádná zeleň. Tu si faraon pospíšil povolat Mošeho a Aharona a pravil: „Vůči Hospodinu, vašemu Bohu, i vůči vám jsem zhřeš-il! Odpusť mi nyní, prosím, i tentokrát můj hřích, a modlete se k Hospodinu, svému Bohu, ať mne jen zbaví téhle smrti!“ A on vyšel od faraona a modlil se k Hospodinu. A Hospodin změnil západní vítr v mocnou vichřici a ona odnesla kobyly a shodila je do Rákosového moře, na celém území Micrajim nezůstala jediná. Hospodin však zatvrdil faraonovo srdce, takže syny Jisraele stejně ne-propustil.

10, 1-6. Pohromou, ktorá má postihnúť Egypt, ak bude faraón neoblomný, sú tentoraz kobyly – saranče. Na rozdiel od predchádzajúceho krupobitia boli a sú nálety sarančí známou prírodnou katastrofou nielen v Egypte, ale aj v kra-jinách Blízkeho východu. Vždy boli považované za „Božiu metlu“ (bič Boží) – „Boží nástroj.“ Živý opis toho, čo znamená takáto pohroma a jej eschatologické rysy nájdeme u proroka Joela 1. kap. Ak krajinu napadli saranče, ktoré často za-krývali nebo a spôsobovali aj desivý hukot, následkom pre obyvateľov bol hlad, núdza, choroby a často aj smrť (v. 17). Po takomto ničivom nálete zostávala zem nie iba pustá, pretože už je zničená akákoľvek vegetácia, ale hmyzu je toľko, že obťažuje aj ľudí. Časť kobyliet zahynie a rýchlo podlieha hnilobe a zároveň je semenišťom chorôb a epidémií. Slová, ktoré opisujú škody, ktoré kobyly spô-sobili nie sú vôbec zveličené (*Výklady ke Starému zákonu I.* 1991).

Kobyly (Locustidae) je známy hmyz, ktorý má zadné nohy veľmi dlhé, pri-spôsobené na skákanie. Existuje ich okolo 40 druhov a v Starom Zákone je ich uvedených okolo 10 druhov. Najzhubnejšia je čelaď saranče, a to saranče sťah-o-vavej (*Pachylitus migratorius* a *Acridium Peregrinum*)², ktorá sa líši od kobyliet krátkymi tykadlami. Ich domovom je Sýria a Arábia a ďalšie južné krajiny, kde sa vyskytujú v obrovských húfch. Kam sa roj tohto žravého hmyzu dostal, spustošil všetko a celá zeleň zmizla v priebehu niekoľkých hodín. Ich roje sú také obrovské, že sú ako mračná, oblaky, ktoré zatemnia slnko (10, 12 a Jer 46, 23; Sud 6, 5; 7, 12 a Na 3, 15). Letiaci roj spôsobuje hluk pripomínajúci prudký a silný dážď alebo zvuk idúcich vozov a koní (Zj 9, 3.9) (Novotný 1956, s. 334-335).

² Lemanski (2009, s. 262) poukazuje na africký migrujúci hmyz *schislocerca gregaria*, ktorý dosahoval dĺžku 5-7 cm a rozpätie krídiel mal 12 cm.

10, 1-20. Rana bola veľmi ťažká, pretože kobyľky pokryli zem a zožrali všetko, čo zostalo po krupobití. Táto skutočnosť ukázala, že boh Serapis bol bezmocný a nedokázal Egyptanov pred kobyľkami ochrániť. Zdalo sa, že faraón sa napokon podvolí, ale nestalo sa tak (MacDonald 2017, s. 78).

10, 1. Výrok „*Boh zatvrdil srdce faraónovi*“ treba chápať tak, že nie proti jeho vôli. Boh priamo nechce a nezapričiňuje hriech, hoci ho z druhej strany dopúšťa tým, že násilne nezabraňuje, aby sa človek prehrešoval. Lenže Boh vládne aj nad hriechom, on ho spravodlivo potresce a aj zlo môže obrátiť na svoju slávu. Ľudia, ktorí vidia, ako Boh nenávidí hriech, ako zvíťazí nad každým zlom, presvedčia sa o velebe pravého Boha (Sväté Písmo 1996; *Pentateuch. Päť kníh Mojžišových s komentármi Jeruzalemskej Biblie* 2004; Študijná Biblia 2015).

Rabínsky komentár: Raši vysvetľuje príkaz **chod'**, resp. *pod'* ako „Pod' a varuj ho!“ (Raši. In: Herczeg 2003, s. 92). Prečo je potrebná táto poznámka, pochopíme vďaka nasledujúcej časti v., ktorá má podobu zdôvodnenia príkazu: *Ja som totiž urobil tvrdým jeho srdce*, resp. „Lebo ja som urobil!“ (Siftei Chachamim. In: Herczeg 2003, s. 92). No to, že Boh urobil tvrdým faraónovo srdce, logicky nevysvetľuje, prečo mal ísť Mojžiš k nemu. A tak iní ďalej vysvetľujú, že Boh už vopred očakával Mojžišovu námietku: „Načo by som ho mal ešte ďalej varovať? Či si už nepriznal: „*Tentoraz som zhrešil* (9, 27)?““ Preto mu Boh vysvetľuje, že má veľmi dobrý dôvod na to, aby ho varoval: *Ja som totiž urobil tvrdým jeho srdce* a jeho ochota či podvolenie sa nie je v nijakom prípade vopred dané, už rozhodnuté (Mizrachi. In: Herczeg 2003, s. 92).

10, 2. **Rozprávať svojim synom a vnukom.** Spomienka na Božie vykupiteľské skutky sa má udržiavať tak, že sa o nich má rozprávať potomkom (12, 26-27; 13, 8.14-15; 5Mjž 4, 9; Ž 77, 12-21; 78, 4-6.43-53; 105, 26-38; 105, 26-38; 106, 7-12; 114, 1-3; 135, 8-9; 136, 10-15).

Rabínsky komentár: Targum Onkelos prekladá toto slovo v zmysle „čo som urobil“ no Raši na základe podrobeného gramatického rozboru vysvetľuje, prečo slovo zaobchádzal nemáme chápať ani ako „konanie“ ani ako „skutky“, ale ako „zábavu, pobavenie sa“ (Raši. In: Herczeg 2003, s. 92).

10, 3. **Rabínsky komentár:** Raši vykladá slovo **skloniť sa** podľa Targumu Onkelos, v ktorom je preložené ako *byť ponížený*. Výraz je odvodený od toho istého koreňa ako slovo chudobný. Boh tu hovorí, že faraón sa pred ním odmieta stať chudobným a poníženým. Podľa Rašiho tu nemôže ísť o význam, keď sa niekto „trápi“ preto, lebo sa mu ubližuje (porov. 22, 2), ani tu nejde o „podrobenie sa“ (porov. Targum Onkelos ku Gn 16, 9). Boh totiž nechce, aby sa faraón kvôli nemu trápil, ani aby sa mu podrobil, ale rany nastali preto, aby bol faraón ponížený (Raši. In: Herczeg 2003, s. 93).

10, 4. **Pošlem kobyľky.** V marci a apríli niekedy východný vietor (v. 13) priniesol hordy migrujúcich kobyľiek (odborne podľa zoologickej klasifikácie ide o koníky). Na štvorcovom kilometri ich mohlo byť aj päťdesiat miliónov a zožrali aj 100 000 ton vegetácie za jednu noc. V staroveku sa takýchto pohrôm ľudia veľmi báli a vnímali ich ako symbol Božieho súdu (Joel 1, 4-7; 2, 1-11; Am 7, 1-3).

Patristický komentár: Podľa Izidora, ktorý pozbieral rôzne interpretácie predchádzajúcich otcov, ôsma rana – kobyľky – poukazuje na nestálosť človeka, naplnenú nezhodou a rozporom. V inom zmysle sa kobyľky môžu chápať ako symbol nepokojnej a povrchnej duše, ktorá neustále migruje (Izidor, *Quaestiones in vetus testamentum* 14, 14: PL 83, 294).

Sv. Ambróz Milánsky (2010, s. 73) hovorí: „Milosť Božia sa dotkla kobyľiek. Tie obsadia krajinu a ako čítame v Písme, pomstia sa za rúhanie nebu (Bohu). Sú vlastne odplatou.“

10, 7. **Dokedy?** Otázka faraónových služobníkov je ironickou ozvenou slov, ktoré použil Mojžiš vo v. 3. **Egyptu hrozí zánik.** Ľudská vzbura a neposlušnosť so sebou vždy prinášajú smrť a skazu.

Patristický komentár: *Mojžiš s Áronom* neprišli sami od seba, ale priviedol ich posol, ktorého za nimi poslali Egypťania, aby ich **priviedol naspäť** k faraónovi (Raši. In: Herczeg 2003, s. 94).

Radcovia faraóna střípli. Záhuba dobytky spôsobila krajine obrovské straty. Mnoho ľudí zomrelo vďaka krupobitiu. Zničené boli stromy aj dozrievajúca úroda. Egypťania rýchlo strácali to, čo získali prácou Hebrejov. Ceľ krajine hrozil hlad. Preto sa radcovia obrátili na faraóna. Po pohrome lietajúcich kobyľiek sa ocitli v úplnom zúfalstve a nevedeli, aká budúcnosť čaká Egypt. Zotročení Hebreji začínali pomaly veriť vo svojej oslobodenie, keď videli mocné zázraky (Ya'ir 1998).

10, 10. **Hospodin je s vami.** Toto je zrejme ironická poznámka.

Rabínsky komentár: Raši vychádza z alternatívneho prekladu: *Keď prepustím vás a vaše deti.* Zvyšnú časť v. potom chápe v zmysle: „Nech je... PÁN s vami, tým viac, ak prepustím stáda a statok, ako ste povedali“ (Raši. In: Herczeg 2003, s. 94). Faraón tu spomína iba ľud a jeho **deti**, hoci Mojžiš s Áronom žiadali prepustiť aj ovce aj dobytok (porov. v. 9-10). Preto faraón chce ironicky povedať: „Aj keby som vám dovolil odísť len s vašimi deťmi, potrebovali by ste Božiu ochranu. Tým skôr, ak prepustím aj vaše stáda, ako ste žiadali. Ja však odmietam prepustiť vaše deti a nemusím ani dodať, že nepustím ani vaše stáda!“ (Mesiah Ilmim. In: Herczeg 2003, s. 94; porov. Mizrahi. In: Herczeg 2003, s. 94; porov. Sifte Chachamim. In: Herczeg 2003, s. 94). Iní chápu Rašiho výklad v zmysle: „Ešte aj vtedy, keď by som prepustil vaše stáda, potrebovali by ste Božiu ochranu“ (porov. Maskil Ledavid a Beer Jicchak. In: Herczeg 2003, s. 94).

Zmýšľate niečo zlé!

Rabínsky komentár: Raši uvádza preklad Targumu Onkelos: Pozrite sa, zlo, ktoré zamýšľate (spáchať), sa obracia na vás. On sám vykladá v. dosl.: Pozrite, že oproti vám (pred vami) je zlo. Okrem toho píše aj midraš o hviezde menom Raa (dosl. zlo), ktoré kdesi počul. V ňom sa hovorí, že faraón videl vďaka svojej znalosti astrológie vystupovať hviezdu (Zlo), ktorá mala ísť v púšti oproti Mojžišovi a bola znamením krvi a zabíjania (Raši. In: Herczeg 2003, s. 94). Keď Izraeliti na púšti zhrešili a klaňali sa zlatej modle, Boh ich chcel vyhubiť. Mojžiš sa vtedy modlil: Prečo majú Egyptania povedať.....: „Do nešťastia ich vyviedol“ (32, 12), dosl. do zla ich vyviedol.³ Podľa Rašiho ide v 32, 12 práve o faraónove slová v našom v. „Pozrite sa, (hviezda) Zlo je pred vami“ (Raši. In: Herczeg 2003, s. 95).

10, 11. „**Mužovia.**“ – Vôbec nie! Namiesto hromadného odchodu „*odídu všetci*“ (9). Nedôverčivý faraón by chcel, aby 1/ ženy a deti ostali ako rukojemníci a 2/ obyčajne sa na uctievaní bohov zúčastňovali len muži.

„**Vyhнали ich,**“ „boli vyhnaní“, dosl. „hnali“ (LXX a Samar. P) „Vyhнали ich“ – hebr.

Ne(bude) to tak!

Rabínsky komentár: Ako uvádza Mesiah Ilmim, dve hebr. slová *nie tak* nechcú povedať, že by faraón zamietol Mojžišovu žiadosť ako takú, ale vzťahujú sa len na deti, ktoré chce Mojžiš s Áronom vziať so sebou (porov. v. 9). Ako vysvetľuje Raši: „**Ne(bude) to tak,** ako ste povedali, že vezmete so sebou aj vaše deti, ale *chodte, (vy) muži a slúžte PÁNOVI!*“

10, 12-20. Keď Mojžiš (nie Áron) dvihne ruku s palicou nad egyptskú krajinu a tiež k nebu (tak prekladá aj targum Onkelos) je to znamenie, že koná zvrhovaný Hospodina a do pohybu sa dáva všetko, čo Mojžiš povedal. Pohroma je taká náhla a ťažká, že faraón rýchlo povoláva oboch bratov. Opätovne vyznáva svoj hriech proti Hospodinu a tentoraz aj proti izraelskému ľudu. Je to však vyznanie, ktoré aj keby bolo úprimne mienené, nevyšlo z obráteného srdca. Je to iba výsledok hroznej situácie, v ktorej si faraón nevie rady. Keď kobyľky zničili pozostatky celého rastlinstva je aj jemu zrejmé, že sklamali všetky božské sily, v ktoré verili Egyptania. Je preto potrebné hľadať inú pomoc. A opätovne, ako sa sluší na Božieho muža je Mojžiš pripravený prihovoriť sa v modlitbe za Egypt a faraóna. Tentoraz však faraón nesľubuje prepustiť Izraelitov. Mojžiš koná podľa svojho poslania. V modlitbe zápasí o záchranu nielen svojho ľudu, alebo aj celého stvorenia, teda aj Egypta. **História sa však opakuje.** Hospodin

³ Mojžiš teda v modlitbe na púšti hovorí, že zničenie Izraelitov by potvrdilo faraónovo neopodstatnené tvrdenie, že Boh zamýšľa zničiť Izrael od chvíle, keď ho vyviedol z Egypta (Herczeg 2003, s. 96).

sa znovu zľutuje, ale faraón zostáva pri svojej starej nepoctivosti, úskočnosti a nedodržaní slova.

10, 12. **Patristický komentár:** Podľa Ambróza sú kobyľky služobníkmi Božieho trestu (Ambróz, Exameron 5, 23, 82: CSEL 32/1, 198).

10, 13. **Východný vietor.**⁴ Porov. preklad LXX: južný vietor. Tento druh vetra je dnes v Izraeli známy ako *chamsín* a do Egypta prúdi z južnej strany, od Sahary. Je to veľmi nepríjemný, horúci a vysušujúci vietor, prinášajúci piesok zo Sahary. Môže prísť v období od februára do júna, no najčastejšie sa vyskytuje v apríli. V bibl. textoch vystupuje ako symbol deštrukcie (Iz 27, 8; Jer 18, 17; Ez 17, 10; 19, 12; 27, 26; 42, 16; Oz 13, 15; Jon 4, 8; Ž 48, 8; 78, 26; Jób 27, 21 a 38, 24) (Dubovský 2008, s. 713).

10, 14. **Rabínsky komentár:** Raši uvažuje, v čom bola táto udalosť jedinečná a neprekonaná, keďže aj prorok Joel opisuje istú pohromu, podľa tradície spôsobenú kobyľkami ako deň, ktorému podobný nebol od prapočiatku a za ním už po roky rodov a rodov nebude (Joel 2, 2). Na základe tejto zmienky Raši (in: Herczeg 2003, s. 96) usudzuje, že pohroma za čias Joela bola ešte strašnejšia ako tá za Mojžiša, no tieto udalosti nemožno porovnávať, lebo zatiaľ čo v Egypte zaútočil len jeden druh kobyľiek, za čias Joela to boli až štyri druhy. Ramban namieta, že v Egypte nemohlo ísť len o jeden druh kobyľiek, pretože žalmy výslovne spomínajú dva druhy (Ž 105, 34 a Ž 78, 46). Zdanlivé protirečenie vysvetľuje Mizrahi. Podľa neho Raši nepopiera prítomnosť aj iného druhu, (ktorý uvádza náš v., **kobyľky**), a ktorý bol počas egyptskej pohromy vyšší ako počet toho istého druhu (jedného zo štyroch) za dní Joela. Súčet kobyľiek zo všetkých štyroch druhov za Joela však prevýšil súčet kobyľiek (viacerých) druhov za Mojžiša (Mizrahi. In: Herczeg 2003, s. 96).

Veľké množstvo zrážok v Etiópii a Sudáne spôsobila vysokú hladinu Nílu. A tak asi v polovici marca vznikli vhodné podmienky pre husté mračná kobyľiek. Tie na svojej zvyčajnej trase boli východným vetrom vo vhodnom období priviate do severného Egypta. Západný vietor (hebr. ruah-jám) sa doslovne prekladá ako „morský vietor“, tzv. vanúci od severu alebo severozápadu a ten zavalil kobyľky priamo nad údolie Nílu (Douglas 1996).

10, 15. **„Spustošili krajinu“** – „a bolo spustošená“ – gr., „bola zatemnená“ hebr. „všetko pustošiaca“ – Vulgata.

(Kobyľky⁵) pokrýli povrch celej zeme. Z hebr. textu jednoznačne nevyplýva, či boli kobyľky na zemi, alebo ešte vo vzduchu. Táto druhá možnosť by

⁴ Vietor priviaval z Etiópie kobyľky, ktoré ohlodali všetku zeleň v krajine (*Ilustrovaná príručka k Biblii* 2001, s. 163).

⁵ Saranča – druh cudzokrajného skákavého a lietajúceho koníka.

mohla vyplývať z alternatívneho prekladu: (*kobylky*) *zakryli vzhľad celej zeme*, čo by znamenalo, že to, čo zakrylo zem, bol súvislý tieň, ktorý vytváral ich letiaci roj.⁶

Na pozadí tejto rany sa tiež odohráva súboj s egyptským kultom slnka, ktoré bolo zbožštené. Zanedbateľný nie je ani fakt, že faraóna jeho vazali oslovovali „moje slnko,“ takže tma spôsobená kobylkami nesie silnú symboliku faraónovej bezmocnosti ako božstva.

10, 17. Faraón prosí o modlitbu – je to vyznanie osobnej bezmocnosti, lebo egyptské božstvá nedokážu ochrániť Egyptanov, ich sady a polia (Лопухин 1904-1907).

10, 19. „**Západný vietor**“ doslova „vietor od mora“ z pohľadu obyvateľov Palestíny, ktorí majú more na západe. **Hospodin obrátil vietor.** Použil sily vlastného stvorenia na to, aby uskutočnil svoj plán a zvrchovanú vôľu (v. 4; 14, 21; Ž 104, 4; Mt 8, 23-27) – Červené more alebo Trstinové more.

Spojenie **západný vietor** sa dá teda tiež preložiť *ako vietor (od) mora*, a potom by mohlo ísť tak o Stredozemné, ako aj Červené more, keďže jednotlivé výskyty hebr. slova more poukazujú na to, že bez bližšieho určenia sa používa tak v súvislosti so Stredozemným (4 Mjž 13, 29 a 34, 5), ako aj Červeným morom (Zach 9, 10; Ž 72, 8). Vzhľadom na to, že kobylky sú zmietnuté do Trstinového mora, však môže ísť len o Stredozemné more. Aj daný výraz označuje svetovú stranu, situáciu pisateľa jednoznačne odkazuje na jeho pozíciu v Palestíne (Exodus 2013).

Nezostala (ani) jediná kobylka.

Rabínsky komentár: Raši dodáva, že **nezostala** nijaká **kobylka**, ani z tých, čo si Egyptania uložili do soli na jedenie⁷ (Raši. In: Herczeg 2003, s. 98).

Zoznam bibliografických odkazov

- AUGUSTÍN, S., 2005. *Boží štát*. II. zväzok. Trnava. ISBN 80-7162-571-X.
 BÁNDY, J., 2002. *Úvod do exegézy Starej zmluvy*. Bratislava. ISBN 80-223-1693-8.
 BÁNDY, J., 2003. *Teológia Starej Zmluvy*. Bratislava. ISBN 80-223-1793-4.
 BÁNDY, J., 2003. *Úvod do Starej zmluvy*. Bratislava. ISBN 80-223-1885-X.
 BÁNDY, J., 2006. *Dejiny Izraela*. Bratislava. ISBN 80-223-2139-7.
 BARDTKE, H., 1988. *Príběhy ze starověké Palestíny. Tradice archeologie dějin*. Vyšehrad.

⁶ Dnešné prostriedky na odháňanie kobyliek v Afrike ilustrujú dokumentárne filmy. Domo-rodci sa pred ich zosadnutím chránia tak, že vybehnú z domu a búchajú na plechové hrnce. Intenzívny hrmot môže spôsobiť, že roj kobyliek odoženú a tak zachránia svoju úrodu pred totálnym zničením a svoj kmeň pred hladom. Pozn. a. Za čias faraóna pravdepodobne takýto spôsob boja proti škodcom ešte nepoznali.

⁷ V Izraeli boli kobylky považované za čisté zvieratá – hmyz, ktorý bolo možné konzumovať. V Novom Zákone je zmienka, že ich konzumoval aj sv. Ján Krstiteľ (Mk 1, 6).

- BAUMANN, G., 2012. *Bible*. Praha. ISBN 978-80-247-3912-0.
- BENEŠ, J., 2019. *Dvanáctka. Uvedení do Malých proroků*. Praha. ISBN 978-80-7255-422-5.
- BENEŠ, J., 2017. *Jozue. Svatá slova v knize Jozue*. Praha. ISBN 978-80-7172-702-6.
- BENEŠ, J., 2015. *Kniha o Bohu soudci. Teologie knihy Daniel*. Praha. ISBN 978-80-7172-762-0.
- BENEŠ, J., 2012. *Směrnice a řády. Zákonník v Páté knize Mojžišově*. Praha. ISBN 978-80 7172-874-0.
- BER, V., 2009. *Vyprávění a právo v knize Exodus*. Jihlava. ISBN 978-80-86498-35-5.
- BIBLIA, 1990. *Vydala Slovenská evanjelická cirkev a. v. v ČSSR*. ISBN 0-564-03222-0.
- Библия – Книги Священного Писания Ветхого Завета на церковнославянском языке, 1993. Москва.
- Библия – Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета. В русском переводе. Издание Московской патриархии, 1956. Москва.
- Библейские комментарии и отцов Церкви и других авторов I – VIII веков. Ветхий Завет II. Книга Бытия 12-50. Герменевтика 2004. ISBN 5-901 494-03-2.
- Библейские комментарии и отцов Церкви и других авторов I – VIII веков, Ветхий Завет III. Книги Исход, Левит, Числа, Второзаконие. Герменевтика 2010. ISBN 978-5-901494-15-8.
- BIČ, M., 1986. *Zes věta Starého zákona I*. Praha.
- CAP, A., 2019. *Izagogika do Starého Zákona I*. Prešov. ISBN 978-80-555-2211-1.
- CAP, A., 2018. *Úvod do Starého Zákona II*. Prešov. ISBN 978-80-555-2077-3.
- CAP, A., 2018. *Biblická prahistória. (Biblicko-exegetický komentár na 1. – 11. kapitolu knihy Genezis)*. Prešov. ISBN 978-80-555-1982-1.
- ČAPEK, F., 2018. *Archeologie, dějiny a utváření identity starověkého Izraele*. Vyšehrad. ISBN 978-80-7601-082-6.
- DAHLER, E., 1993. *Jeruzalém v dějinách spásy*. Kostelní Vydří. ISBN 80-85-527-28-6.
- DOUGLAS, J., 1996. *Nový biblický slovník*. Praha. ISBN 80-85495-65-1.
- DOUKHAN, J., 1996. *Túžba zeme. Štúdia prorockej knihy Daniel*. Martin. ISBN 80-88719-59-3.
- DUKA, D., 1992. *Úvod do Pisma Svatého Starého Zákona*. Praha. ISBN 80-901252-5-5.
- ДРОЗДОВ, Ф., 1867. *Толкованиена Книгу Бытия*. Москва.
- DUBINOVÁ, T., 2008. *Ženy v Bibli, ženy dnes*. Praha. ISBN 978-80-86889-69-6.
- ЕГОРОВ, Г., 2002. *Священное Писание Ветхого Завета*. Москва.
- ЕГОРОВ, Г., 2016. *Священное Писание Ветхого Завета*. Москва. ISBN 978-5-7429-1053-4.
- Exodus, Komentáre k Starému zákonu*, 2013. 3. Zväzok. Trnava. ISBN 978-80-7141-766-8.
- FINKELSTEIN, I. a N. SILBERMAN, 2007. *Objevení Bible. Svatá Písma Izraele ve světle moderní archeologie*. Vyšehrad. ISBN 978-80-7021-869-3.
- Genezis, 2008. Trnava. ISBN 978-80-7141-626-5.
- GENEZIS – *Starý zákon, překlad s výkladem*, 1968. Praha.
- HANUŠ, J. a J. VYBÍRAL, 2009. *Příběhy povolání a obrácení v biblických textech*. Brno. ISBN 978-80-7325-177-2.
- HELLER, J. a M. PRUDKÝ, 2007. *Obtížné oddily knih Mojžišových*. 2. vydání. Kostelní Vydří. ISBN 978-80-7195-186-5.
- CHIOLERIO, M., 1997. *Blaze tomu, kdo slyší tato slova. První setkání se Starým zákonem*. Paulinky. ISBN 80-86025-10-1.
- Ilustrovaná príručka k Biblii*, 2001. Slovenská biblická spoločnosť. Banská Bystrica. Preklad P. – D. Alexandrovci. ISBN 80-85486-36-9.
- JANČOVIČ, J., 2022. „Nech je svetlo!“ – *Úvod a exegéza vybraných statí Pentateuchu*. Bratislava.
- JOHNSON, P., 1995. *Dějiny židovského národa*. Rozmluvy. ISBN 80-85336-31-6.

- KAŠNÝ, J., 2017. *Právo v hebrejskej Biblii*. Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-910-0.
- KELLER, W., 2018. *A Biblia má predsa pravdu. Historická pravda podložená vedeckými dôkazmi*. Bratislava. ISBN 978-80-8172-036-9.
- KITTEL, R., 1937. *Biblia Hebraica*. Stuttgart.
- KUBÁČ, V., 2016. *Člověk před Boží tváří*. Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-754-0.
- KUZMIŠIN, P., 2018. *Bohovia starých Slovanov*. Bratislava. ISBN 978-80-8100-434-6.
- KÜNG, H., 2016. *Židovství*. Brno. ISBN 978-80-7485-110-0.
- LACH, S., 1962. *Księga Rodzaju. T. 1.-11*. Poznań.
- LEMANSKI, J., 2013. *Księga Rodzaju. T. 1. č. 2. Czenstochowa*. ISBN 978-83-7797-205-2.
- LEMANSKI, J., 2009. *Nowykommentarz Biblijny. Stary Testament. Księga Wyjścia, T. III. Czes-tochowa*. ISBN 978-83-7424-448-0.
- LINDEN, N., 2015. *Povídá se... podle Tóry*. Benešov. ISBN 978-80-88060-01-7.
- LINDEN, N., 2018. *Povídá se... o soudcích a kráľích*. Praha. ISBN 978-80-88060-14-7.
- ЛОПУХИН, А., 1904-1907. *Толковая Библия. Т. 1*. Петербург.
- MACDONALD, W., 2017. *Biblický komentárke Starému zákonu*. Brno. ISBN 978-80-906732-0-5.
- MIKLIK, J., 1936. *Biblická archeologie*. Praha.
- МЕНЬ, А., 2000. *Исагогика – Ветхий Завет*. Москва. ISBN 5-88869-032-5.
- МЕНЬ, А., 2002. *Какчитать Библию I.-II*. Калининград. ISBN 5-88869-029-5.
- MOLONEY, F., 2008. *Evangelium podle Jana*. Kostelní Vydří. ISBN 978-80-7192-991-8.
- MUCHOVÁ, L., 2019. *Bible pro ty, kdo už nejsou děti*. Praha. ISBN 978-80-7553-555-9.
- NANDRASKY, K., 1994. *Dejiny biblického Izraela*. Bratislava.
- NANDRASKY, K., 1980. *Úvod do Starej a Novej zmluvy*. Bratislava.
- NANDRASKY, K., 1976. *Teológia Starej zmluvy*. Bratislava.
- NANDRASKY, K., 1961. *Dejiny Izraela*. Modra.
- NOVOTNÝ, A., 1956. *Biblický slovník*. Praha.
- Pentateuch. Pět knih Mojžišových s komentáři Jeruzalemskej Biblie*. Trnava 2004. ISBN 80-7141-447-6.
- PETER, M., 1959. *Wyklad Pisma Swietego Starego Testamentu*. Poznań.
- Pět svátečních svitků. Živá díla minulosti*, 1958. Praha.
- Sváté Písmo*, 1996. Trnava. ISBN 80-7162-152-8.
- ПРАВОСЛАВНАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ Т. 1*, 2000. Москва. ISBN 5-89572-006-4.
- PRUDKÝ, M., 2018. *Genesis I. 1, 1 – 6, 8*. Praha. ISBN 978-80-7545-047-0.
- Průvodce životem. I. Mojžíšova (Genesis)*, 1998. Praha. ISBN 80-7130-059-4.
- ПУШКАРЬ, В., 2004. *Священная библейская история*. Санкт-Петербург. ISBN 5-7444-1167-4.
- RAHLFS, A., 1935. *SEPTUAGINTA – LXX*. Stuttgart. ISBN 3438051214.
- RENTORFF, R., 2015. *Hebrejská bible a dějiny*. Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-541-6.
- RYAN, D., 2019. *24 hodin v starovekom Egypte. Jeden deň v živote ľudí, ktorí tam žili*. Bratislava. ISBN 978-80-8109-368-5.
- ШИГИРЕВ, Р., 2007. *Библейская археология*. Москва. ISBN 978-5-7789-0200-X.
- СОКОЛОВ, Н., 2002. *Ветхий Завет*. Москва.
- SCHULTZ, S., 1989. *Starý Zákon mluví*. Praha.
- STRUPPE, U. a W. KIRCHSCHLAGER, 2000. *Úvod do Starého a Nového zákona. Jak porozumět Bibli*. Vyšehrad. ISBN 80-7021-334-5.
- Sváté písmo Starého a Nového zákona*, 1996. Trnava. ISBN 80-7162-152-8.
- ŠALING, S. a kol., 2003. *Velký slovník cudzích slov*. Bratislava. ISBN 80-89123-02-3.
- Študijská Biblia*, 2015. Banská Bystrica. ISBN 978-80-8156-052-1.

- ЩЕДРОВИЦКИЙ, Д., 2003. *Введение в Ветхий Завет*. Москва. ISBN 5-901599-15-2.
- ТЕОДОРIT, К., 1855. *Толкование на книгу Бытия*. Москва.
- The Orthodox study Bible*, 2008 by Athanasius of Orthodox Theology. USA. ISBN 978-0-7180-0359-3.
- TYDLITÁTOVÁ, V., 2010. *Symbolika hradeb a bran v hebrejské bibli*. Praha. ISBN 978-80-7387-305-9.
- УАЙТ, Е., 1998. *Конфликты веков. Т. 1. Патриархи и пророки*. Москва. ISBN 5-86847-246-2.
- ВАСИЛИАДИС, Н., 2003. *Библия и археология*. Св. – Троицкая Сергиева Лавра.
- ВЕНИАМИН, П., 2004. *Священная библейская история, ч. 1-2*. Санкт-Петербург. ISBN 5-7444-1167-4.
- VESELÝ, J., 2001. *Mariánska zjevení z hlediska hermetismu*. Praha. ISBN 978-80-7439-036-4.
- Výklady ke Starému zákonu I. Zákon*, 1991. Praha. ISBN 80-7017-408-0.
- WALTON, J., 2017. *Ztracený svět 1. Kapitoly První knihy Mojžíšovy v kontextu evolučních a kreacionistických teorií. Starověká kosmologie a diskuze o vzniku světa. Pro poctivější četbu Bible*. Praha. ISBN 978-80-7255-396-9.
- WESTERMANN, C., 1972. *Tisíc let a jeden den*. Praha.
- ZAMAROVSKÝ, V., 2018. *Velké příběhy Starověku. Gilgameš. Sinuhet. Aeneas*. Bratislava. ISBN 978-80-8046-894-1.
- ZIOLKOWSKI, Z., 2001. *Nejtěžší stránky Biblie*. Kostelní Vydří. ISBN 80-7192-450-4.

Kontakt

prof. ThDr. Alexander Cap, CSc.

Katedra biblických nauk

Pravoslávna bohoslovecká fakulta PU v Prešove

e-mail: alexander.cap@unipo.sk

MOTIVAČNÝ VPLYV MANAŽÉROV V OBLASTI SOCIÁLNYCH SLUŽIEB

THE MOTIVATIONAL INFLUENCE OF MANAGERS IN THE FIELD OF SOCIAL SERVICES

Maroš Šip

Abstrakt: Príspevok je zameraný na typy motivácie a motivátory manažérov v oblasti sociálnych služieb. Za základný faktor individuálneho a tímového úspechu v oblasti poskytovania profesionálnych služieb klientom sociálnych služieb považujeme stimuláciu motivácie zamestnancov. Manažéri, okrem iného, že plánujú, riadia a koordinujú aktivity programu sociálnych služieb, by mali pracovať na tom, aby svojich zamestnancov motivovali nielen k vykonávaniu aktivít sociálnych služieb, ale aj viedli sociálnych pracovníkov k zmysluplnosti poslania sociálnych služieb. Implementácia stratégií na zvýšenie motivácie sociálnych pracovníkov pomáha k zvýšeniu produktivity sociálnych služieb.

Kľúčové slová: motivácia, manažér, sociálny pracovník, zamestnanie, vonkajšia a vnútorná motivácia

Abstract: The paper focuses on the types of motivation and motivators of managers in the field of social services. We consider the stimulation of employee motivation to be a fundamental factor in individual and team success in the provision of professional services to social service clients. Managers, in addition to planning, directing, and coordinating social service program activities, should work to motivate their employees not only to perform social service activities, but also to lead social workers to make sense of the social service mission. Implementing strategies to increase social worker motivation helps to increase social service productivity.

Key words: motivation, manager, social worker, employment, extrinsic and intrinsic motivation

Úvod

Manažéri (nielen) v oblasti sociálnych služieb využívajú motiváciu ako mocný nástroj k dosiahnutiu tímových cieľov, zvýšeniu produktivity v práci alebo zvýšeniu pracovného nadšenia. Vhodná klíma motivačného prostredia v zariadeniach sociálnych služieb je podľa Šinkūnienė a Katkonienė (2010) dôležitým faktorom podávania efektívneho výkonu sociálnych pracovníkov. Kvalifikácia a motivácia zamestnancov majú priamy dopad na kvalitu poskytovaných sociálnych služieb. Z toho dôvodu by motivácia⁸ zamestnancov a jej kľúčové faktory

⁸ Pod pojmom motivácia možno rozumieť prístup k aktivácii alebo povzbudenie správania zameraného na cieľ, ale manažéri a nadriadení by mali vždy brať do úvahy skutočných zamestnancov a prispôbiť všeobecné zásady očakávaniam, hodnotám a zručnostiam, ktoré

mali byť jednou z najdôležitejších otázok pre manažérov v oblasti sociálnych služieb. Mnohí autori považujú za relevantné preskúmať, aké kľúčové faktory v súčasnosti motivujú sociálnych pracovníkov ku kvalitnému výkonu ich práce? Každý zamestnanec je motivovaný, „nabitý energiou“ alebo inšpirovaný, produktívny inou motivačnou silou. Zásadnou úlohou manažéra je pozorovať, brať do úvahy individuálne potreby svojich zamestnancov a zistiť čo ich motivuje. Túto skutočnosť potvrdzuje aj Fisher (2009), keď hovorí, že manažéri v sociálnych službách musia pochopiť, čo motivuje zamestnancov, ale musia tiež pochopiť, ako viesť, aby inšpirovali motiváciu. Rozvíjanie štýlu vedenia je rozhodujúce. Knap-Stefaniuk et al. (2018) dodávajú, že dôležitou súčasťou manažérov je zabezpečiť motiváciu zamestnancov. K tomu je potrebné prijať vhodné motivačné opatrenia na všetkých úrovniach riadenia, počnúc manažermi, ktorí by mali poznať potreby a očakávania svojich podriadených a schopnosť ovplyvňovať ich postoje a správanie, až po odborníkov na ľudské zdroje v oblasti ľudských zdrojov, ktorí majú možnosť formovať motiváciu zamestnancov navrhovaním účinných motivačných systémov.

Podľa Faltisovej (2021) pre sociálnych pracovníkov predstavuje silnú motiváciu zmysluplnosť vykonávania tejto profesie. Sociálni pracovníci sú neustále konfrontovaní realitou, že existujú ľudia, ktorí potrebujú pomoc, a ktorým dokážu ovplyvniť životy na základe hodnotenia potrieb, silných stránok a prianí ľudí, robia zmeny a riešia ich problémy. Vedomie pomoci napomáha k tomu, aby nepolažili vo svojom úsilí pomáhať osobám, ktoré to potrebujú.

Skutočná motivácia zamestnancov vedie k väčšej ochote pracovať, urobiť niečo navyše aj nad rámec toho, čo od nich zamestnávateľ vyžaduje. Motivovaním zamestnancov manažér dodáva osobitý punc poskytovaných sociálnych služieb sociálnymi pracovníkmi. Vytvára nové tímové ciele a zároveň prispieva k tomu, aby sa zamestnanci nestali obeťou každodennej rutiny alebo syndrómu vyhorenia. Správne motivovaní pracovníci prostredníctvom vhodne navrhnutých stimulov a programov odmeňovania, dosahujú vynikajúce výsledky.

Naším cieľom v príspevku je predstaviť typy motivácie a motivátory, ktoré využívajú manažéri v sociálnych službách pri motivácii sociálnych pracovníkov.

Motivátory sociálnej práce

Efektívnou súčasťou riadenia sociálnych pracovníkov je porozumieť tomu, aké motivátory motivujú k vykonávaniu činnosti sociálnej práce? Kvalita motivácie pracovníkov predpokladá nielen ich angažovanosť a pracovné úsilie,

majú. Úspechy a akákoľvek tvorivá práca sa ťažko dosahujú, ak manažér a pracovníci pracujú v tiesnivej a frustrujúcej atmosfére (Singh a Azman 2017).

ale aj ich celkovú angažovanosť, pohodu a výkon v práci (Gagné et al., 2014). Manažéri v oblasti sociálnych služieb zohrávajú kľúčovú úlohu pri formovaní motivácie na pracovisku a uľahčovaní týchto priaznivých výsledkov (Graves a Luciano 2010). Napriek ich rozhodujúcej úlohe pri iniciovaní a udržiavaní motivačných procesov si však mnohí manažéri často nie sú istí, čo povedať alebo urobiť, aby efektívne motivovali sociálnych pracovníkov. Tradičné prístupy k riadeniu (Taylor 1911) sa pri ovplyvňovaní správania zamestnancov zvyčajne spoliehajú na využívanie autority alebo organizačných systémov odmeňovania (in: Fornet et al., 2020).

Pre sociálnych pracovníkov, najmä tých, ktorí sú zameraní na ciele a snažia sa dosahovať vysoké výkony, musia byť vždy zabezpečené nové pracovné výzvy, výzvy v oblasti osobného a profesionálneho rastu. K profesionálnemu rastu nepochybne patrí implementácia vzdelávania na pracovisku prostredníctvom úloh priamej praxe, ktoré môžu byť súčasťou súdržného prístupu k profesionálnemu vzdelávaniu sociálnych pracovníkov v neustále sa meniacom politickom kontexte (Ferguson 2022). Takýmto spôsobom môžu sociálni pracovníci ukázať svoje kompetencie a osobnostný rast (Svetic 2010. In: Kljajić-Dervić a Dervić 2017).

Na základe vyššie spomenutého konštatujeme, že je veľmi dôležité pochopiť, že rozhodnutie osoby o výkone, môže byť motivované rôznymi motivačnými faktormi (motivátormi). Vnútna motivácia je veľmi dôležitým podnetom na konanie. Rozhodnutie o výkone osôb s vnútornou motiváciou je slabšie ako u osôb, ktoré sú stimulované faktormi vonkajšej motivácie a komplexom rôznych kontrolných prostriedkov (Ryan a Deci 2000). Prostriedky stimulácie a kontroly, majú veľký vplyv na rozhodnutie osoby zrealizovať výkon (Šavareikienė 2008). Za zmienku stojí aj štandardná motivácia, ktorá predstavuje formovanie príslušného správania sa sociálneho pracovníka s využitím takých sociálnych a psychologických prostriedkov nátlaku, napr. presvedčanie, sugescia, informovanie a psychologické pôsobenie. Motivačný trest je snaha obmedziť uspokojenie pracovníka s využitím moci nadriadeného vtedy, ak jeho primerané požiadavky nie sú zrealizované. Stimulácia je typ nepriameho pôsobenia na pracovníka prostredníctvom vonkajšieho prostredia s využitím motivačných prostriedkov tak, aby mohol byť ovplyvnený vykonávať príslušné činnosti. Prvé dva typy motivácie majú priamy vplyv na človeka, tretí (stimulácia) má vplyv nepriamy, vzhľadom na to, že je založený na vonkajších faktoroch (Rackauskiene et al., 2013).

Prosociálna motivácia

Grant (2008) definuje prosociálnu motiváciu ako túžbu vynakladať úsilie v prospech iných ľudí alebo túžbu prinášať prospech iným. Je to motivačná sila, ktorá poháňa úsilie založené na zmysle a účele. Vychádza z túžby splniť vnútorné stanovené ciele a zostať verný svojej identite. Prosociálna motivácia má svoje korene v prosociálnych dispozíciách, hodnotách a motívoch ľudí. Prosociálne motívy a motivácia majú teda istú podobnosť v tom, že obidve predstavujú aktívny záujem o dobro druhých, potrebu byť nápomocný, ako aj túžbu budovať užitočné vzťahy s druhými (Nelissen et al., 2017).

Podľa Gagne a Deci (2005) prosociálna motivácia má tri významné charakteristiky, a to: samoreguláciu (autonómna vs. identifikovaná), zameranosť na cieľ (proces vs. výsledok) a časové zameranie (prítomnosť vs. budúcnosť). Podľa teórie sebaurčenia sa prosociálna motivácia môže vytvoriť v rôznych štádiách autonómnej regulácie. Potreba pomáhať druhým môže byť nezávisle udržiavaná pocitom uznania a hodnotovej koherencie alebo môže byť vynútená pocitom stresu zo zodpovednosti alebo povinnosti. Prosociálna motivácia zahŕňa slobodu v samoregulácii, čo znamená, že zamestnanci nie sú motivovaní, len aby pomáhali druhým, ale oddávajú sa aj sebamotivácii pri plnení úloh (in: Abid et al., 2018).

Prosociálna motivácia má pozitívny vplyv na viaceré pracovné výsledky, napríklad vzťah sociálneho pracovníka k pracovišku. Bez podpory manažéra však prosociálni zamestnanci nemusia nevyhnutne prinášať udržateľné výsledky a dosiahnutý úspech môže byť len dočasný a časom sa vytráti (Arshad et al., 2021). Prosociálna motivácia manažéra je relatívne stabilná, hlboko zakorenená osobnostná črta, ktorá sa prejavuje v riadiacich situáciách a má významný vplyv na zamestnancov. Manažéri s vysokou úrovňou prosociálnej orientácie sa v praxi evidentne viac zaujímajú o blaho zamestnancov. Vždy sa starajú o zamestnancov a poskytujú im včasnú pomoc (Grant a Mayer 2009), ktorá môže dokonca presahovať rámec ich pracovných povinností. Takíto lídri poskytujú zamestnancom viac empatie, súcitu, pochopenia a podpory (Cote et al., 2011). Keď zamestnanci pociťujú starostlivosť a pozornosť zo strany manažérov, nadobúdajú silný pocit spolupatričnosti a akýsi pomyselný status „interného (familiárneho) zamestnanca“ organizácie. Zamestnanci sa touto percepciou stimulujú k tomu, aby sa iniciatívne chopili svojich pracovných povinností a aktívne poskytovali služby sociálnej pomoci (in: Wang et al., 2021).

V tomto kontexte môžeme poznamenať, že manažérska podpora pre sociálneho pracovníka znamená poskytnutie podpory nielen pri jeho inovatívnych nápadoch. Manažérska podpora posilňuje prosociálne správanie a vytvára tak

sociálne prostredie, ktoré je stimulantom pre dosahovanie spoločných cieľov (Arshad et al., 2021) a zlepšenia pracovných podmienok pre sociálnych pracovníkov. Prosociálne vytvorené prostredie reguluje negatívne reakcie na stres, zabezpečuje psychickú pohodu, zvyšuje produktivitu a tým pádom aj výkon sociálneho pracovníka.

Teória sebaurčenia

O teórii sebaurčenia⁹ môžeme hovoriť ako o všeobecnej teórii ľudskej motivácie, ktorá zdôrazňuje mieru, do akej je správanie relatívne autonómne (t.j. mieru, do akej správanie vychádza z vlastného ja) oproti relatívne kontrolovanému (t.j. mieru, do akej je správanie pod tlakom alebo nátlakom intrapsychických alebo interpersonálnych síl). Teória sebaurčenia¹⁰ definuje motiváciu ako psychickú energiu zameranú na konkrétny cieľ. Jej ústrednou myšlienkou je predpoklad, že ľudia potrebujú určité psychologické „stimulanty-živiny,“ aby mohli optimálne fungovať. Optimálne fungovanie závisí od uspokojenia troch základných psychologických potrieb: autonómie, kompetencie a príbuznosti (potreba vzťahu a väzby). Autonómia je definovaná ako vôľa a dobrovoľnosť vo vzťahu k vlastnému správaniu. Kompetencia je definovaná ako pocit efektívnosti v interakcii s prostredím. Príbuznosť je definovaná ako pocit starostlivosti a pocit spolupatričnosti. Predpokladá sa, že tieto základné psychologické potreby sú univerzálne, a teda invariantné naprieč pohlavím, kultúrou a kontextom (Ryan a Deci 2006). Napriek týmto univerzálnym predpokladom však teória sebaurčenia zdôrazňuje aj dôležitosť interpretácie fenomenologickej reality uspokojovania psychologických potrieb ako sprostredkovateľov vplyvu prostredia na výsledky (Ryan a Niemiec 2009). Inými slovami povedané, miera vplyvu prostredia na optimálne fungovanie a pohodu závisí od viacerých faktorov v relačnom kontexte autonómie, kompetencie a príbuznosti (Patrick a Williams 2012; Jenő et al., 2022).

Pre manažérov v sociálnych službách je teória sebaurčenia „prominentnou“

⁹ Teória sebaurčenia vychádza z humanistickej psychológie a empirického výskumu realizovaného na opiciach koncom 40. rokov 20. storočia (Harlow et al., 1950). Vonkajšie odmeny oslabovali motiváciu opíc zapájať sa do úloh, zatiaľ čo hra a záujem stimulovali motiváciu. V čase, keď sa behaviorálna terapia s odmenou a trestom považovala za dôležité motivačné faktory zmeny, Edward Deci ukázal, že ľudia sú motivovaní rovnakým spôsobom (Deci 1971. In: Meland a Saland 2023).

¹⁰ Teória sebaurčenia rozlišuje typy motivácie a konštatuje, že rôzne typy motivácie majú funkčne odlišné katalyzátory, sprievodné javy a dôsledky (Deci et al., 2017). Sebaurčenie ako psychologický konštrukt sa vzťahuje na dobrovoľné konanie ľudí na základe ich vlastnej vôle, pričom sebaurčujúce správanie vychádza zo zámernej, vedomej voľby a rozhodnutia (Nota et al., 2011).

teóriou motivácie, pretože im ponúka rámec založený na argumentoch, ako efektívne motivovať pracovníkov (Forner et al., 2020). Keďže teória sebaurčenia predpokladá, že motiváciu možno kategorizovať na vnútornú a vonkajšiu motiváciu založenú na základných dôvodoch konania (Deci et al., 1985), manažéri sociálnej práce by mali pochopiť, aký druh motivácie naplno rozvíja potenciál ich zamestnancov.

Vnútorná motivácia

Pod termínom vnútorná motivácia rozumieme činnosť, ktorú vykonávame z dôvodu uspokojenia vykonávanej činnosti. Pri vonkajšej motivácii je správanie ovplyvnené výsledkom činnosti. Činnosť sa vykonáva s cieľom niečo dosiahnuť a správanie má inštrumentálnu hodnotu (Ryan a Deci 2000. In: Suominen et al., 2021).

Vnútorná motivácia sa vzťahuje na ľudí, ktorí sa zúčastňujú na činnostiach, pri ktorých motivácia spočíva v samotnom správaní alebo konaní (Deci et al., 2017). Manažéri sociálnej práce využívajú vnútornú motiváciu, aby boli sociálni pracovníci motivovaní robiť to, čo považujú za zaujímavé a príjemné s cieľom zlepšiť ich duševnú pohodu. Pre sociálnych pracovníkov môže vnútorná motivácia znamenať vášeň pre prácu. Vnútorne motivovaní sociálni pracovníci majú pocit, že samotné pracovné činnosti sú už pre nich odmenou (Kotera et al., 2022). Vo všeobecnosti manažéri využívajú vnútornú motiváciu k pozitívnym organizačným výsledkom vrátane už spomínaného dobrého duševného zdravia (in: Kotera et al., 2022). V kontexte práce má však dominantné postavenie a širšiu škálu typov vonkajšia motivácia (incentívy), ktorá prispieva k uspokojeniu rôznych potrieb. Podľa Ryana a Deciho (2000) je to vnútorná, imanentná motivácia, ktorá predstavuje prirodzenú tendenciu jednotlivca hľadať nové výzvy, učiť sa a zlepšovať sa na základe nadšenia a záujmov. Takto chápaná vnútorná motivácia je prejavom úplne autonómnej, sebaurčenej, imanentnej motivácie spojennej s prežívaním pozitívnych emócií jednotlivca (Grabowski et al., 2021).

Vonkajšia motivácia

Vonkajšia motivácia je ovplyvnená organizáciou, prácou a okolím zamestnanca (napr. sociálne normy, vplyv kolegov, finančné potreby, autorita alebo prísľuby odmeny) a je zameraná skôr na užitočnosť činnosti ako na činnosť samotnú (Deci a Ryan 1985). Vonkajšia¹¹ motivácia môže pre so-

¹¹ Vonkajšiu motiváciu možno rozdeliť do štyroch podtypov: Integrovaná regulácia, identifikovaná regulácia, introjektovaná regulácia a vonkajšia regulácia. Integrovaná regulácia vzniká

ciálneho pracovníka znamenať výrazný účinok, ale nemusí pôsobiť dlhodobo. V kontexte sociálnych služieb môže manažér uplatňovať vonkajšiu motiváciu k tomu, aby sociálni pracovníci vytvorili vhodné pracovné správanie, ktoré je prospešné pre nich samotných a pre organizáciu. Pracovné správanie zabezpečujú vonkajšie podnety, ako sú stimuly, ocenenia, pozície a rôzne vedľajšie výhody. Túto skutočnosť potvrdzuje aj výskum Muogbo (2013), podľa ktorého vonkajšia motivácia výrazne pozitívne súvisí s výkonom pracovníka. Keď dochádza k zvýšeniu vonkajšej motivácie, dochádza k zodpovedajúcemu zvýšeniu výkonu pracovníka (in: Hee et al., 2016).

Autonómna motivácia a kontrolovaná motivácia

Autonómna motivácia v rôznych stupňoch vnútornej, integrovanej a identifikovanej regulácie sa vzťahuje na správanie, ktoré je vnímané ako správanie, ktoré má pôvod v osobe. Toto vnímanie môže vzniknúť z dôvodu potešenia vyplývajúceho zo samotného správania alebo z dôvodu vnímanej zhody správania a jeho dôsledkov s hodnotami alebo cieľmi osoby. Keď je motivácia autonómna, jednotlivec vníma svoje správanie ako sebaurčujúce a pociťuje nad ním vlastníctvo a zodpovednosť (Magrin et al., 2023). Autonómna motivácia znamená, že sa ľudia zapájajú do činnosti s plným pocitom ochoty, vôle a voľby (Deci a Ryan 2008). Manažéri sociálnej práce podporujú autonómnej motivácie zabezpečujú pozitívne výsledky sociálnych pracovníkov, ako je pracovné nasadenie, spokojnosť s prácou a pracovné úsilie (in: Ren et al., 2021). To znamená, že autonómne motivovaní sociálni pracovníci sa zapájajú do práce s plným pocitom ochoty, chápu hodnotu a účel svojej práce a pri plnení pracovných úloh sa rozhodujú sami (Ryan a Deci 2017). Autonómne motivovaní sociálni pracovníci spoľahlivo dosahujú lepšie výsledky, vzdelávajú sa a sú aj v práci spokojnejší (Deci et al., 2017). Naopak, keď nie sú uspokojené základné psychologické potreby človeka, jeho motivácia sa zhoršuje a stáva sa kontrolovanou. Kontrolovaná motivácia je charakterizovaná tým, že zamestnanec vykonáva činnosť, pretože má pocit, že „musí,“ aby dosiahol požadovaný výsledok (Ryan a Deci 2017). Kontrolované správanie je podmienené odmenou, dynamikou moci alebo je poháňané vnútorným tlakom, napríklad pocitom viny alebo udržaním sebaúcty (Fornert et al., 2020).

vtedy, keď zamestnanec v sebe úplne integroval motiváciu. Pracuje, pretože verí, že práca je súčasťou jeho identity, teda toho, kým podľa neho je. Identifikovaná regulácia sa týka zamestnancov, ktorí uznávajú hodnotu pracovnej činnosti. Pracujú, pretože chápu, že je to pre nich dôležité. Introjektovaná regulácia je prítomná vtedy, keď sú pracovníci motivovaní sebaobrazom. Zapájajú sa do pracovných činností, pretože chcú, aby ich ostatní ľudia vnímali určitým spôsobom. Napokon, zamestnanec s vonkajšou reguláciou pracuje len preto, že mu to prináša odmenu (Kotera et al., 2022).

Záver

Príspevok v krátkosti poukázal na extrahované typy motivácie, ktorými manažéri v oblasti sociálnych služieb motivujú sociálnych pracovníkov. Motiváciu potrebuje vo svojom zamestnaní každá osoba, aby dosahovala dobré výsledky a nachádzala zmysel vo výkone svojho povolania. Manažéri čoraz častejšie siahajú po vonkajších a vnútorných stimuloch, ktoré, ak majú iniciovať ľudskú angažovanosť, spokojnosť a produktivitu v práci, musia byť vyváženou kombináciou oboch spomínaných motivácií. Jednou z prioritných úloh manažérov v oblasti sociálnych služieb by malo byť teda upriamenie pozornosti na sociálne, biologické, emocionálne a kognitívne podnety sociálnych pracovníkov za účelom motivačného zvýšenia ich vedomostí, kompetencií, zlepšovania ich praxe a v neposlednom rade ich profesijného a osobného rastu.

Zoznam bibliografických odkazov

- ARSHAD, M., G. ABID, F. CONTRERAS, N. S. ELAHI and M. A. ATHAR, 2021. Impact of Prosocial Motivation on Organizational Citizenship Behavior and Organizational Commitment: The Mediating Role of Managerial Support. In: *Eur J Investig Health Psychol Educ*. Vol. 11, no. 2, pp. 436-449. ISSN 2254-9625.
- DECI, E. L. and R. M. RYAN, 1985. *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York, NY: Plenum Press.
- DECI, E. L., A. H. OLAFSEN and R. M. RYAN, 2017. Self-Determination Theory in Work Organizations: The State of a Science. In: *The Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*. Vol. 4, pp. 19-43. ISSN 2327-0616.
- DECI, E. L., A. H. OLAFSEN and R. M. RYAN, 2017. Self-Determination Theory in Work Organizations: The State of a Science. In: *Annu. Rev. Organ. Psychol. Organ. Behav.* Vol. 4, pp. 19-43. ISSN 2327-0616.
- DECI, E. L. et al., 1985. The general causality orientations scale: self-determination in personality. In: *J. Res. Person.* Vol. 19, no. 2, pp. 109-134. ISSN 1095-7251.
- FALTISOVÁ, T., 2021. *Motivace sociálních pracovníků*. [online]. [cit. 22. marec 2023]. Dostupné z: <https://socialninovinky.cz/novinky-v-socialni-oblasti/587-motivace-socialnich-pracovniku-tana-faltisova>
- FERGUSON, G., 2022. *The importance of workplace learning for social workers*. [online]. [cit. 22. marec 2023]. Dostupné z: <https://www.iriss.org.uk/resources/insights/importance-workplace-learning-social-workers>
- FORNER, V. W., M. JONES, Y. BERRY and J. EIDENFALK, 2020. Motivating workers: how leaders apply self-determination theory in organizations. In: *Organization Management Journal*. Vol. 18, no. 2, pp. 76-94. ISSN 1541-6518.
- GRABOWSKI, D., A. CHUDZICKA-CZUPAŁA and K. STAPOR, 2021. Relationships between work ethic and motivation to work from the point of view of the self-determination theory. In: *PLoS One*. Vol. 16, no. 7.
- GRANT, A. M., 2008. Designing jobs to do good: Dimensions and psychological consequences of prosocial job characteristics. In: *The Journal of Positive Psychology*. Vol. 3, pp. 19-39.

- HEE, O. CH., N. H. KAMALUDIN and L. L. PING, 2016. Motivation and Job Performance among Nurses in the Health Tourism Hospital in Malaysia. In: *International Review of Management and Marketing*. Vol. 6, no. 4, pp. 668-672. ISSN 2146-4405.
- JENO, L. M., K. EGELANDSDAL and J. A. GRYTNES, 2022. A qualitative investigation of psychological need-satisfying experiences of a mobile learning application: A Self-Determination Theory approach. In: *Computers and Education Open*. Vol. 3, pp. 1-11. ISSN 2666-5573.
- KLJAJIC-DERVIC, M. and S. DERVIC, 2017. Successful Leadership and Motivation Lead to Employee Satisfaction. In: *Managing the Global Economy*. Proceedings of the Joint International Conference, Monastier di Treviso. Italy, pp. 24-27. University of Primorska Press.
- KNAP-STEFANIUK, A., W. J. KARNA and E. AMBROZOVÁ, 2018. Motywowanie pracowników jako ważny element zarządzanie zasobami ludzkimi – wyzwania dla współczesnej edukacji. In: *KNUV*. Vol. 2, no. 56, pp. 186-202.
- KOTERA, Y. et al., 2022. A Shorter Form of the Work Extrinsic and Intrinsic Motivation Scale: Construction and Factorial Validation. In: *Int J Environ Res Public Health*. Vol. 19, no. 21, pp. 1-11. ISSN 1660-4601.
- MAGRIN, M. E., M. GUARISCHI, F. LIGA, M. NICOLOTTI and I. PIELICH, 2023. Adherence to social distancing during the Covid-19 pandemic in Italy: The role of autonomous motivation and defiance. In: *J Health Psychol*. Vol. 28, no. 3, pp. 230-240.
- NELISSEN, P. T. J. H., U. R. HÜLSHEGER, G. M. C. Van RUITENBEE and F. R. H. ZIJLSTRA, 2017. Lending a Helping Hand at Work: A Multilevel Investigation of Prosocial Motivation, Inclusive Climate and Inclusive Behavior. In: *J Occup Rehabil*. Vol. 27, no. 3, pp. 467-476. ISSN 10530487.
- NOTA, L., S. SORESI, L. FERRARI and M. L. WEHMEYER, 2011. A multivariate analysis of the self-determination of adolescents. In: *Journal of Happiness Studies*. Vol. 12, pp. 245-266. ISSN 1573-7780.
- PATRICK, H. and G. C. WILLIAMS, 2012. Self-determination theory: its application to health behavior and complementarity with motivational interviewing. In: *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*. Vol. 9, no. 18. ISSN 1479-5868.
- RACKAUSKIENE, S., J. KASNAUSKIENE and A. VIRBALIENĖ, 2013. The Social Workers Intrinsic and Extrinsic Motives to Work Social Work. In: *International Journal of Psychology and Behavioral Sciences*. Vol. 3, no. 3, pp. 63-69. ISSN 2163-1956.
- RYAN, R. and E. DECI, 2000. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. In: *Am Psychol*. Vol. 55, no. 1, pp. 68-78. ISSN 1935-990X.
- RYAN, R. M. and C. P. NIEMIEC, 2009. Self-Determination Theory in schools of education. Can an empirically supported framework also be critical and liberating? In: *Theory and Research in Education*. Vol. 7, no. 2, pp. 263-272. ISSN 1741-3192.
- RYAN, R. M. and E. L. DECI, 2006. Self-regulation and the problem of human autonomy: does psychology need choice, self-determination, and will? In: *Journal of Personality*. Vol. 74, no. 6, pp. 1557-1585.
- SINGH, P. S. J. and A. AZMAN, 2017. Motivation and Leadership in Social Service Management: A Review of Theories. In: *International Journal of Business and Social Science*. Vol. 8, no. 10, pp. 92-97.
- SUOMINEN, A., H. KAUPPINEN and K. HYYTINEN, 2021. 'Gold', 'Ribbon' or 'Puzzle': What motivates researchers to work in Research and Technology Organizations. In: *Technological Forecasting & Social Change*. Vol. 170, pp. 1-10. ISSN 1873-5509.

- ŠINKŪNIENĒ, J. R. and A. KATKONIENĒ, 2010. Motivation factors in the professional activity of social workers. In: *Socialinis Darbas*. Vol. 9, no. 1, pp. 64-73.
- WANG, D., Y. QIN and W. ZHOU, 2021. The Effects of Leaders' Prosocial Orientation on Employees' Organizational Citizenship Behavior - The Roles of Affective Commitment and Workplace Ostracism. In: *Psychol Res Behav Manag*. Vol. 6, no. 14, pp. 1171-1185. ISSN 1179-1578.

Kontakt

doc. PhDr. Maroš Šíp, PhD.

Katedra kresťanskej antropológie a sociálnej práce

Pravoslávna bohoslovecká fakulta PU v Prešove

e-mail: maros.sip@unipo.sk

NECHCENÉ TEHOTENSTVO A JEHO RIEŠENIE NA ČASOVEJ OSI

UNWANTED PREGNANCY AND ITS RESOLUTION ON THE TIMELINE

Helena Galdunová – Slavka Havrilová – Katarína Brutovská

Abstrakt: Nechcené alebo neželané tehotenstvo môže ženu dostať do nepríjemnej a ťažko riešiteľnej životnej situácie. Veľa žien nemá prístup k informáciám týkajúcich sa riešenia nechceného tehotenstva a preto sa častokrát rozhodnú k nezvratným riešeniam bez toho, aby vedeli aj o iných možnostiach ako len o samotnej interrupcii. V predloženom príspevku ponúkame pohľad na existujúce možnosti v našej krajine. Predstavujeme Hniezda záchrany alebo inak nazývané verejné inkubátory, možnosť utajeného pôrodu alebo adopciu.

Kľúčové slová: nechcené tehotenstvo, hniezdo záchrany, sirotince, adopcia, utajený pôrod

Abstract: An unwanted or unwanted pregnancy can put a woman in an uncomfortable and difficult life situation. Many women do not have access to information on how to deal with unwanted pregnancies and therefore often choose irreversible solutions without knowing about options other than abortion itself. In the present paper, we offer a glimpse of the existing options in our country. We present Nests of Rescue or otherwise known as public incubators, the option of clandestine birth or adoption.

Key words: unwanted pregnancy, rescue nest, orphanages, adoption, clandestine birth

V živote človeka sa objavia dobré a zlé veci, z ktorých môžeme mať radosť, ale aj smútok. Každú hodinu, minútu či sekundu na celom svete, existuje nejedná žena, ktorá momentálne rieši problém nechceného tehotenstva. Nečakané udalosti nás vedia poriadne potrápiť, no nie nadarmo sa hovorí, že na každý problém existuje riešenie.

Už od dávnej minulosti ženy skúšali rôzne nelegálne spôsoby, ako sa zbaviť nechceného tehotenstva. Nie je zaujímavosťou, že aj v 21. storočí stále pozorujeme nedostatky v tejto oblasti. Názor ľudí na problematiku interrupcie nie je jednotný. Na jednej strane spoločnosť bojuje za práva nenarodeného dieťaťa a na druhej strane poukazujeme na právo žien, o rozhodnutí ukončenia tehotenstva v počiatočnom štádiu. Práve na tieto ženy je častokrát vytváraný nátlak zo strany okolia, preto o svojom probléme nechcú hovoriť. Boja sa odsudzovania spoločnosťou a skôr než si stihnú premyslieť dôsledky celej situácie, urobí nezvratné rozhodnutie, ktoré môžu neskôr ľutovať. Preto by nemala chýbať ľudskosť, láskavosť a empatia. Nemôžeme zabúdať poskytnúť psychickú podpo-

ru a podať pomocnú ruku, nielen zo strany rodiny a blízkych, ale aj zo strany zdravotníckych pracovníkov a včas komunikovať o možnostiach, ktoré tento moderný svet ponúka.

Pre zúfalé ženy, ktoré sa napriek ťažkej životnej situácii rozhodnú dieťa donosiť, ale z určitých dôvodov si ho nemôžu alebo nechcú nechať, existuje viacero spôsobov riešenia tohto problému. V našej krajine sú prístupné Hniezda záchranu alebo inak nazývané verejné inkubátory, v Českej republike sú to babyboxy. Ďalším variantom je možný utajený pôrod alebo adopcia.

Hniezdo záchranu

V minulosti bohaté ženy mali ľahostajný prístup pre vzdanie sa svojho dieťaťa a často ich ponechávali v nedostatočnej starostlivosti dojčiam, aby sa mohli venovať svojim túžbam a uspokojeniam. Pracujúce ženy mali strach o stratu zamestnania a dieťa znamenalo hrozbu pre prežitie ostatných členov rodiny. Vo väčšine prípadov nebolo ničím ojedinelým nájsť opustených alebo usmrtených novorodencov. Aj napriek týmto činom, nie vždy šlo o ľahostajnosť osudu dieťaťa, ale iba o krajné riešenie psychického zúfalstva. Dôvodom matiek, ktoré sa uchýlili k takému riešeniu situácie, boli donútené veľkou biedou alebo smrteľnou chorobou. Verili, že sa raz vrátia naspäť k svojim deťom, preto im na plienky pripínali rôzne odkazy alebo im nechávali rodinné talizmany, podľa ktorých ich vedeli identifikovať (Batinder 2006).

Aj napriek vývoju modernej doby, občas pozorujeme prípady, ktoré nás chytia za srdce. Opustenie novorodenca na stanici, v parku na tráve či v igelitovom vreci pri kontajneroch. Aby sa predišlo takýmto trestným riešeniam nechceného dieťaťa, vznikla iniciatíva zriadenia verejných schránok. Na Slovensku plnia verejné inkubátory svoju úlohu už od roku 2004. Medzi prvé vybudované sa zapísali v Bratislave, Žiline a v Prešove. Hlavnou myšlienkou Občianskeho združenia Šanca pre nechcených bolo uchránenie novorodenca pred smrťou a znížiť tak počet mŕtvych novorodených detí na Slovensku. Hniezdo záchranu v súčasnosti nájdeme na dvadsiatich miestach väčších nemocníc vonkajšej strany budovy, aby k nim bol ľahší a bezpečnejší prístup, ktorý je vybavený bezpečnostným alarmom na upozornenie zdravotníckeho personálu. Všetky fungujú na podklade anonymity a beztretnosti. Uloženie novorodenca je možné do 6. týždňov po narodení, nakoľko sa matka môže pre neho vrátiť do chvíle, kým súd nevydá právoplatné rozhodnutie o adopcii. Po tomto rozhodnutí zaniká matke právo na dieťa, ktoré uložila do inkubátora. Adopčný proces dieťaťa môže trvať individuálne, jeden alebo niekoľko mesiacov. Do roku 2022 bolo zaznamenaných 77 zachránených detí, z toho 11 detí bolo vrátených matke.

Sirotince

Sirotince, dnes tento pojem poznáme pod názvom aj ako detský domov. Zabezpečovali starostlivosť a výchovu osirelých detí, ktoré prišli o obidvoch rodičov, alebo ktorých biedni rodičia opustili, lebo sa o nich nevedeli postarať. Vo väčšine prípadov sa o ne starali krstní rodičia, starí rodičia či niekedy príbuzní z matkinej strany. Ak takú možnosť nemali, žili u cudzích ľudí, avšak za jedlo, bývanie či oblečenie museli platiť prácou. Sirotince boli zvyčajne riadené rehoľníkmi pod dohľadom cirkvi v kláštoroch, no fungovali aj župné, spolkové či mestské inštitúcie sirotincov. V roku 1763 založila Mária Terézia prvý štátny sirotinec, ktorý sa nachádzal vtedajšom Uhorsku v Tomášikove.

Ďalším najznámejším bol Modranský sirotinec v Modre. Vychovávali ich kresťansky s účasťou na bohoslužbách rôznych besiedkach či duchovných prednáškach. Starali sa o ne opatrovnícky, ktoré deti volali mamušky. Režim mali pevne stanovený na pracovné a školské povinnosti. Na budíček im slúžil zvon, ktorý ohlasoval vstávanie. V zime to bolo o šiestej a v lete o pol šiestej. Cez sviatky a nedele mohli spať o hodinu dlhšie. Ráno sa obliekli, umyli, ustlali a popratali si izbu. Po raňajkách odišli do školy. V čase od 17. až 19. hodiny počas ďalšej prípravy na vyučovanie bol zakázaný hluk, chodby sirotinca stíchli a pred spaním sa spoločne modlili. Okrem každodennej rannej hygieny, mali zaužívané kúpanie pre dievčatá piatky a v sobotu chlapci. Vo voľnom čase hrali na dvore guľky alebo schovávačku, a ak bolo vonku daždivé počasie, venovali sa ručným prácam. Pri nedodržaní poriadku platili tresty tzv. pokuty pre deti, aby sa naučili dobrému správaniu. Najčastejšie to boli slovné napomínania medzi chovancami, zamietnutie výhod v slobode alebo jedle, pôsty obedov a večerí, telesné tresty či vylúčenie zo sirotinca pri nenapraviteľných deťoch. Do sirotincov prijímali aj židovské deti, ktorých zúfalí rodičia prosili o pomoc a záchranu života.

Utajený pôrod

Utajený pôrod na Slovensku patrí medzi menej využívané formy legálneho riešenia nechceného tehotenstva. Práve možnosť utajeného pôrodu dáva tehotnej žene kladné východiskové riešenie ako darovať šancu na život dieťaťu, s následnou adopciou pre páry, ktorým sa nedarí otehotnieť. Zvoliť si toto riešenie je vhodnou alternatívou aj pokročilej gravidity matky, ak neskoro odhalí svoje tehotenstvo a nie je možné už vykonať interrupciu.

Samotný pôrod prebieha pod dohľadom odborného zdravotníckeho personálu na pôde zdravotníckeho zariadenia v rámci predchádzania možných zdravotných rizík (Mojtová 2011; Boledovičová a kol., 2010).

Bezprostredne po príchode do nemocničného zariadenia tehotná žena požiada personál o záujem utajeného pôrodu. Následne vyplní žiadosť o utajenie svojej osoby, ktorá obsahuje jej základné identifikačné údaje s prílohou dokumentov a informáciami o tehotenstve a pôrode. Avšak pri uhrádzaní utajeného pôrodu poisťovňou je potrebné, aby matka podpísala informovaný súhlas, že príslušné nemocničné zariadenie môže žiadať o preplatenie v súvislosti s anonymným pôrodom za odvedené výkony na základe uvedenia čísla preukazu zdravotnej poisťovne. Vede sa osobitná zdravotná dokumentácia, ktorej súčasťou tvoria osobné údaje ženy, ktoré sú nevyhnutné na zistenie anamnézy, informovaný súhlas a poučenie, postup a poskytovanie zdravotnej starostlivosti, priebeh a výsledky vyšetrení, liečba a dokumenty o ďalších okolnostiach v rámci poskytovania zdravotnej starostlivosti tejto ženy. Vede sa oddelene od ostatných dokumentácií bez sprístupnenia ako je možné v iných prípadoch. Celá dokumentácia s písomnou žiadosťou o utajení pôrodu sa zapečatí ako celok a následne sa ukladá na bezpečné miesto oddelenia po dobu šesť týždňov. Anonymná rodička je uložená na pôrodnej sále so zdravotnou dokumentáciou, na ktorej je uvedené iba pridelené číslo a označenie ako utajený pôrod. Po samotnom pôrode ako pri štandardnom ostáva dve hodiny na pôrodnej sále pod dohľadom personálu a následne sa presúva na klasické lôžko gynekológie, nie šesťnedeľia. Na základe zdravotného stavu sa žena v nasledujúcich dňoch čo najskôr prepúšťa domov. Novorodenec sa po pôrode odovzdáva na oddelenie neonatológie s osobitne vedenou dokumentáciou s prideleným číslom z anonymného pôrodu. Pri hlásení o narodení dieťaťa do matričného úradu sa v kolónke údaje o rodičoch a meno dieťaťa uvedie pomenovanie ako – neuvedené. Od dňa samotného pôrodu plyní lehota šesť týždňov, ak by si biologická matka rozmyslela utajenie osoby s pôrodom môže zrušiť žiadosť anonymity. Ak však tak neurobí, zdravotnícke zariadenie je povinné odovzdať celú riadne zapečatenú dokumentáciu registru Ministerstva zdravotníctva SR na ďalšiu úschovu pre prípad krízovej situácie dieťaťa, za účelom nutnosti náhrady životne dôležitého orgánu. Po uplynutí tohto obdobia je zapojený sociálny úrad s cieľom zabezpečenia novej náhradnej rodiny a nových adoptívnych rodičov (*Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti*; Šrank 2011).

Adopcia

Adopcia alebo aj tzv. osvojenie dieťaťa predstavuje možnosť poskytnúť šancu na život. Ide o najstaršiu formu náhradnej starostlivosti. Prvé zmienky o adopcii boli nájdené v textoch z Mezopotámie, v ktorých sa uvádzajú adopcie opustených a osirelých detí bez akéhokoľvek dedičného práva. V rámci tohto

ustanovenia bolo možné v tom čase adoptovanie otrokov a jedným z hlavných cieľov bolo ich oslobodenie z vtedajšieho otroctva (Župina 2014). V období stredoveku a novoveku sa usilovalo najmä kresťanstvo a to spôsobom vytvárania tzv. útulkov pre opustené deti. Zvyčajne si ich adoptovala šľachta, aj to iba za účelom lacnej pracovnej sily. Neskôr vznikali pokročilejšie formy ústavnej starostlivosti – sirotince, ktorých úlohou bola záchrana života a dôraz sa kládol hlavne na výchovu. Demokratická výchova sa s odstupom času, v období prvej republiky vo viacerých európskych krajinách, upravila individuálnymi zákonmi. Novou nádejou adopciám sa stal rok 1963, kedy sa znovu rodina dostala na prvé miesto v rebríčku, na základe zákona o rodine. Aj v súčasnosti nie je tomu inak. Vznikajú rôzne inštitúcie, ktoré propagujú množstvo foriem náhradnej rodinnej starostlivosti a taktiež dbajú na dôslednú pozornosť žien, ktoré sa rozhodli dieťa opustiť a vzdať sa ho. Neoddeliteľnou súčasťou v tomto rozvoji, patrí aj medzinárodná adopcia. Na základe rozhodnutia súdu vzniká rodinno-právny vzťah medzi osvojiteľmi – žiadateľmi a dieťaťom – osvojencom. Na Slovensku sa podľa „Zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele“ stáva umiestnenie dieťaťa do ústavnej starostlivosti krajným riešením, preto sa do popredia dostáva náhradná rodinná starostlivosť. Ak sa dieťa dostane do adoptívnej rodiny, biologickým rodičom zaniká právo a taktiež rodičovská zodpovednosť. Akýkoľvek kontakt s dieťaťom, či nežiadúce stretnutia alebo zámerné vyhľadávanie sú zakázané, preto sa dieťa uprednostňuje k adopcii do vzdialenejšieho kraja. Naopak u rodičov, ktorí si dieťa adoptovali, vznikajú rovnaké práva a povinnosti voči dieťaťu, ako za normálnych okolností. Okrem novej rodiny dostáva dieťa aj nové priezvisko a nový rodný list, v ktorom sú uvedení osvojiteľia ako rodičia. Dieťa súčasne nadobúda rovnaké práva ako aj povinnosti vo vzťahu k svojim adoptívnym rodičom, presne ako pokrvné dieťa. Pred rozhodnutím súdu o adopcii musí spĺňať osvojiteľ niekoľko podmienok, aby sa tento proces mohol uskutočniť. Do zoznamu žiadateľov môžu byť zapísané iba fyzické osoby, ktoré majú právnu spôsobilosť na úkony v plnom rozsahu, so zdravotnými a morálnymi predpokladmi a s primeraným vekovým rozdielom medzi osvojencom a osvojiteľmi. V neposlednom rade sú dôležitou súčasťou taktiež aj vyhovujúce morálne vlastnosti, záujmy a inteligencia oboch rodičov. Napriek všetkým týmto podmienkam zo strany osvojiteľa je dôležité, aby boli splnené podmienky aj zo strany osvojenca. Dieťa, ktoré dali jeho biologickí rodičia na adopciu a neprejavili o neho žiadny záujem po dobu 6 mesiacov uloženého v detskom domove alebo ak po pôrode novorodenca sa matka zriekne a nejaví oň záujem po dobu 2 mesiacov, je vhodným kandidátom na novú rodinu. Samozrejme, budúci adoptívni rodičia sa musia medzi sebou vopred dohodnúť, akú predstavu majú o dieťati. Či pre-

ferujú skôr dievčatko, alebo naopak by chceli chlapčeka. Čakacia doba je veľmi zdĺhavá a môže trvať aj niekoľko rokov. V minulosti to fungovalo na princípe, že po príchode do detského domova si náhradní rodičia mohli vybrať dieťa, ktoré im padlo do oka a zobrali ho domov. Avšak po psychickej a emocionálnej stránke to malo negatívny vplyv pre nevybraté deti. Našťastie v súčasnosti existuje iný právny proces adopcie. Cesta žiadateľov začína na Ústredí práce, sociálnych vecí a rodiny, kde dostanú dostatok potrebných informácií od príslušných pracovníkov s následným vyplnením dotazníka. Zisťujú sa rôzne zdravotné problémy, ktoré by narušali výchovu dieťaťa ako napríklad slepota a hluchota, znížená pohyblivosť, nákazlivé, pohlavné či chronické choroby a taktiež znížené duševné schopnosti, preto musia absolvovať aj psychologickú poradňu. Spolu s vyplneným tlačivom je potrebné predložiť aj doklady o príjme a majetkových pomeroch, opis z registra trestov a správu o spôsobilom zdravotnom stave. Každú potencionálnu rodinu pre dieťa, navštívi sociálny pracovník, aby preskúmal o aké prostredie ide, koľko členov býva v domácnosti, ich finančné zabezpečenie, a aké majú očakávania v budúcnosti vo vzťahu k dieťaťu. Aby to nebolo príliš jednoduché, žiadatelia musia absolvovať prípravu pre náhradné rodičovstvo zameranej na psychológiu dieťaťa, po dobu najmenej 26 hodín. Počas tejto prípravy súčasne posudzujú spôsobilosť žiadateľa stať sa náhradným rodičom. Po splnení týchto kritérií sa dostanú do zoznamu osôb žiadateľov o adopciu. Pred samotnou adopciou musí byť maloleté dieťa v predosvojiteľskej starostlivosti budúcich náhradných rodičov 9 mesiacov, ktorých vzniknuté náklady spojené so starostlivosťou si uhrádzajú sami. Počas týchto mesiacov majú možnosť lepšieho spoznávania s dieťaťom, zároveň nadobudnú silnejšiu motiváciu pre schválenie adopcie (*Zákon č. 36/2005 Z. z.*).

Záver

Množstvo žien reaguje unáhleným rozhodnutím formou nezvratného riešenia – interrupciou, bez toho aby vedeli a považovali nad inými riešeniami. Za týmto problémom, môžeme hľadať nízku informovanosť v tejto oblasti. A tu sa práve vytvára priestor pre nás, ktorí o tejto problematike už čo-to vieme, aby sme podali pomocnú ruku, a tak svojim pričinením spravili mnohých ľudí šťastnými.

Zoznam bibliografických odkazov

- Anonymné a utajené pôrody. In: *Babetko. Rodinka.sk* [online]. 2008. [cit. 2023-03-8]. Dostupné z: <https://babetko.rodinka.sk/mudrosti/slovensko-pre-rodinu/anonymne-a-utajene-porody/>
- BATINDER, E., 2006. *Materská láska od 17. storočia po súčasnosť*. 1. Vydanie, Vydavateľstvo Aspekt. ISBN 80-85549-04-2.

- BISKUPIČ, M., Utajený pôrod a Hniezdo záchrany. In: *Mediátor* [online]. 2022. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://martinbiskupic.sk/utajeny-porod-a-hniezdo-zachrany/>
- BOLEDOVIČOVÁ, M. a kol., 2010. *Pediatrické ošetrovatelstvo*. 3. vyd. Martin: Vydavateľstvo Osveta. 214 p. ISBN 978-80-8063-331-8.
- Čo je to adopcia a Ako pri nej postupovať? In: *Adopcia* [online]. [cit. 2023-03-3]. Dostupné z: <http://adopcia.sk/home/a-pre-dospelych/adopcia-ine-formy-nahradnej-rodicovskej-starostlivosti/co-je-adopcia/>
- MOJTOVÁ, M., 2011. *Sociálna práca v zdravotníctve*. Bratislava: Slovak Academic Press. 137 p. ISBN 9788089271450.
- Nová Legislatíva MZ SR K Hniezdam Záchrany. In: *Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky* [online]. [cit. 2023-01-12]. Dostupné z: <https://www.health.gov.sk/Clanok?legislativa-nova-hniezda-zachrany>
- ŠRANK, M., 2011. *Riešenie nechceného dieťaťa v SR*. FN Nitra, referát soc. starostlivosti; Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Zdravotně sociální fakulta. Katedra ošetrovatelství a porodní asistencie. ISSN 1804-7858 (On-line).
- Utajený pôrod. In: *Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky* [online]. [cit. 2023-02-18]. Dostupné z: <https://health.gov.sk/Clanok?utajeny-porod>
- Zákon č. 305/2005 Z. z. *Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov*.
- ŽUPINA, M., 2014. *Od smrti k životu, teologický a duchovný pohľad na vybrané bioetické otázky*. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove. Vydavateľstvo Prešovskej univerzity Prešov. ISBN 978-80-555-1235-8.

Kontakt

PaedDr. Mgr. Helena Galdunová, PhD.

Katedra pôrodnej asistencie

Fakulta zdravotníckych odborov PU v Prešove

e-mail: helena.galdunova@unipo.sk

PhDr. Slavka Havrilová

Katedra pôrodnej asistencie

Fakulta zdravotníckych odborov PU v Prešove

e-mail: slavka.havrilova@unipo.sk

Katarína Brutovská

e-mail: katinkabrutovska@gmail.com

MODLITBA V ISLAME

PRAYER IN ISLAM

Miroslav Kazík

Abstrakt: Príspevok prináša charakteristiku modlitby v islamskom náboženstve, pričom hlavný dôraz je kladený na rituálnu modlitbu (salát), v menšej miere je venovaná pozornosť iným typom modlitieb, napríklad súkromnej modlitbe. Autor rozoberá druhy a typy, podmienky a postupy islamskej rituálnej modlitby.

Kľúčové slová: Islam, rituálna modlitba, salát, druhy modlitieb, podmienky modlitby, postup modlitby

Abstract: The contribution presents the characteristics of prayer in the Islamic religion, while the main emphasis is placed on ritual prayer (salat), to a lesser extent, attention is paid to other types of prayer, for example, private prayer. The author discusses the types and types, conditions and procedures of Islamic ritual prayer.

Key words: Islam, ritual prayer, salat, types of prayers, conditions of prayer, procedure of prayer

V príspevku podávame charakteristiku modlitby v jednom zo svetových náboženstiev – v islame, pričom pozornosť upriamujeme na celkové miesto modlitby v tomto nekresťanskom, resp. mimokresťanskom náboženstve, na jednotlivé druhy predpísaných rituálnych modlitieb, podmienky ich vykonávania, ako aj postupy pri nich. Okrem rituálnej modlitby (tzv. salátu) sú načrtnuté i ďalšie druhy či typy modlitieb.

Mohamed nemal v úmysle skončiť s minulosťou a jej náboženskými a duchovnými prúdmi, nové učenie chcel ukotviť v duchovnom prostredí Arábie. Preto moslimovia nadviazali na tradičné rituály pri svätyni v Ka'be uprostred Mekky. Išlo o najdôležitejšie kultové miesto v predislamskej Arábii (Armstrongová 2002).

Mekka je najdôležitejším z hidžázkych miest, už v predislamskej dobe bola významným obchodným strediskom a pútnickým miestom. Bola kultovým centrom, kde stála Ka'ba, čo bola budova približne kockového tvaru (rozmery 10 x 12 metrov, výška 15 metrov), ktorá bola postavená nad čiernym kameňom (zrejme ide o meteorit). Toto kultové miesto bolo obklopené posvätným územím, kde bolo zakázané bojovať a prelievať krv. Dnes sa v Mekke nachádza jedna z najväčších mešít na svete (Bahbouch et al., 2008).

Mešita je predovšetkým kultová stavba, vnútri je výklenok v smere qibly

(pozri nižšie) a napravo od neho kazateľnica. V mešitách sídelných miest býva pre vladára alebo miestodržiteľa vybudovaná zvláštna lóža. Najnápadnejšou časťou mešity je minaret. Spravidla má podobu osemhrannú (obvyklé pre hana-fijský smer), štvorhrannú (pre málikovský smer) alebo s kruhovým pôdorysom (Turecko a ďalej na východ). Súčasťou mešity býva nádvorie s vodnou nádržou určenou pre čiastočné rituálne omývanie. Najznámejšie mešity na svete sú Veľká mešita v Mekke, Prorokova mešita v Medine, mešity v Jeruzaleme Qubbatu s-Sachra a al-Aqsá, Umajovská mešita v Damasku, Mešita al-Azhar v Káhire, Mešita al-Hasana II. v Kasablanke, Kajruvánska mešita v Tunisku alebo mešita Uqba bin Nafia v severnej Afrike, Mešita az-Zajtúna v Tunise, Mešita Aya Sofya v Istanbule (pôvodná byzantská katedrála) (Armstrongová 2002).

V islame je päť povinností voči Bohu známe ako päť pilierov islamu: vyznanie viery, modlitba, almužna, pôst a púť do Mekky. Modlitba (salát) tvorí druhý najdôležitejší pilier islamu. Vysoký počet modlitieb, ktoré musia moslimovia každý deň po celý rok vykonávať, robí z modlitby jadro ich uctievania Boha.

Predpokladaným vekom zrelosti pre modlitbu je puberta, moslimovia sú však k modleniu povzbudzovaní od siedmich rokov. Rozlišujú sa dva druhy modlitieb. Súkromná modlitba (du'á') jednotlivých moslimov sa môže odohrávať kdekoľvek a nie je viazaná žiadnymi zvláštnymi pravidlami. Môže mať akýkoľvek obsah – napríklad velenie, prosbu či pokánie. Nie sú pri nej predpísané žiadne zvláštne pohyby. Naproti tomu rituálna modlitba (salát), ktorá sa uskutočňuje päťkrát denne, musí prebiehať v arabčine a sú pri nej stanovené striktné pravidlá, ako po obsahovej stránke, tak z hľadiska telesných pohybov (Hillenbrandová 2017).

Moslim má denne konať päť modlitieb:

1. Rannú modlitbu (salátu 's-subh, salátu 'l-fadžr) – kedykoľvek medzi rozvidnením a okamihom tesne pred východom slnka.
2. Poludňajšiu modlitbu (salátu 'z-zuhr) – kedykoľvek od chvíle, keď je slnko najvyššie na oblohe, do chvíle, keď tiene vrhané predmetmi začínajú byť dlhšie ako tieto predmety samotné.
3. Odpoľudňajšiu modlitbu (salátu 'l-ʿasr) – kedykoľvek od chvíle, keď tiene sú dlhšie než predmety, ktoré ich vrhajú, až do chvíle tesne pred západom slnka.
4. Večernú modlitbu (salátu 'l-magrib) – kedykoľvek od západu slnka až do chvíle, keď zapadnú posledné zore.
5. Nočnú modlitbu (salátu 'l-ʿiśá') – kedykoľvek od zmiznutia zor až po uplynutie prvej tretiny noci a túto dobu je možné predĺžiť až do východu slnka (Bahbouh et al., 2008; Kopecký a Bahbouh 2014).

Na modlitbu sú ľudia zvolávaní ádánom (volaním k modlitbe, ktoré spieva muezín: Boh je preveľký (4x). Vyznávam, že niet boha okrem Boha (2x). Vyznávam, že Muhammad je posol Boží (2x). Hore k modlitbe (2x). Hore k spásu (2x). Boh je preveľký (2x). Niet boha okrem Boha (1x). Pri rannom ádane sa po vete „Hore k spásu“ pridáva ešte dvakrát „Modlitba je lepšia ako spánok.“ Šíiti zakaždým ešte pridávajú dve vety, ktoré súvisia s Alím, ktorého považujú za svätého a za jedínú osobu hodnú nástupníctva Proroka, bol Muhammado-vým bratrancom a oženil sa s jeho dcérou Fatimou) (Bahbouh et al., 2008), ktorý sa ešte raz opakuje v mešite s prídavkom „qad qámati s-salátu“ (už nastáva modlitba) po slovách „hajja alá l-faláh“. Toto opakovanie ádanu s prídavkom sa nazýva iqáma (Bahbouh et al., 2008; Kopecký a Bahbouh 2014).

Aby bola modlitba platná, musia byť splnené určité podmienky (Bahbouh et al., 2008; Kopecký a Bahbouh 2014):

1. Rituálna čistota – dosahuje sa čiastočným (wudú) alebo úplným omývaním (gusl) alebo očistením pieskom (tajammum).
 - Úplné omývanie sa dosahuje umytím celého tela a vypláchnutím úst a nosa. Čiastočné omývanie sa uskutočňuje takto:
 - trikrát umytie rúk po zápästie,
 - trikrát vypláchnutie úst,
 - trikrát vypláchnutie nosa (voda sa čerpá z pravej ruky),
 - trikrát umytie tváre,
 - trikrát umytie pravej ruky až po lakeť,
 - trikrát umytie ľavej ruky až po lakeť,
 - jedenkrát pretretie hlavy mokrými dlaňami odpredu dozadu,
 - kto má fúzy, prečistí si fúzy mokrou rukou zdola nahor,
 - palcom a ukazovákom pretreť ušné lalôčky a vyčistiť si ušné dierky,
 - umytie pravej nohy trikrát po členok,
 - umytie ľavej nohy trikrát po členok.

Úplným omývaním sa odstraňuje ťažké znečistenie a čiastočným ľahké znečistenie (znečistenie – „nadžas“). Pred obojakým omývaním je nutný úmysel (nija) a je potrebné predniesť basmalu (Bahbouh et al., 2008). (Al-basmala je skrátené pre slová „Bismi ‘lláhi ‘r-rahmání ‘r-rahím“: „V mene Boha milosrdného, zľutovného.“ Týmito slovami začína moslim každé konanie, začína sa nimi aj každá kniha, ktorú napísal moslim) (Bahbouh et al., 2008).

Tajammum (alebo at-tajammun) je druh náhradnej očisty, keď uskutočňujeme rituálnu očistu bez vody. Realizujeme ju vtedy, keď máme málo vody a bo-

jujeme so smädom, voda je špinavá alebo vzdialená viac než pol hodiny chôdze, tiež počas choroby alebo pri strachu z choroby. V tomto prípade môžeme pre očistu použiť čistý piesok alebo zeminu, prípadne čistú látku a postupujeme pri nej, ako by sme mali vodu (Bahbough et al., 2008). Postupuje sa pri nej nasledovne: vyslovenie úmyslu uskutočniť tajammum, otrenie dlaní o čistý piesok, otrapanie piesku alebo fúknutie do dlaní, pretrenie tváre oboma dlaňami, otrenie ruky po zápästie (Bahbough et al., 2008).

1. Čistota tela modliaceho sa, jeho odevu a modlitebného miesta.

2. Zakrytie nahoty – pre muža všetko medzi pupkom a kolenami, pre ženu zakrytie celého tela okrem tváre a rúk po zápästia.

3. Dodržanie času určeného na príslušnú modlitbu.

4. Dodržanie modlitebného smeru (qibla) na Ka'bu.

Moslim sa modlí smerom k Mekke, v ideálnom prípade by sa mal modliť v smere svätyne Ka'by, ktorá stojí na nádvorí Veľkej mešity v Mekke (Bahbough et al., 2008, s. 200).

V mešite je modlitebný smer na Mekku určený prázdny výklenkom nazvaným mihráb, okolo ktorého je usporiadaná všetka dekorácia, je „jadrom, z ktorého lúčovito vybieha krása.“ Pôvodný modlitebný smer bol na Skalu v Jeruzaleme, ale 16 alebo 17 mesiacov po príchode Proroka do Mediny sa zmenil na Ka'bu v Mekke (v roku 623) (Bahbough et al., 2008).

1. Pri modlitbe musí byť človek vážny, nesmiať sa, nehrať sa a nehovoriť s ostatnými.

2. Dodržanie postupu modlitby.

Postup modlitby je nasledujúci (Bahbough et al., 2008; Kopecký a Bahbough 2014):

1. Po uskutočnení rituálnej očisty stojí moslim vo vzpriamenom postoji (qijám) na čistom mieste v smere qibly, zdvihne obe ruky s otvorenými dlaňami tak, že sa palce dotýkajú ušnic. Je potrebné vyrieť predsavzatie (nija) a (takbír) (t.j. „Alláhu akbar“ – Boh je preveľký). Tým sa moslim dostáva do stavu zasvätenia a smie robiť len to, čo je predpísané v rite modlitby.

2. Ďalej vo vzpriamenom postoji (qijám) objíme moslim pravou rukou zápästie ľavej ruky a s očami upretými pred seba tam, kde sa pri prostrácii čelom dotkne zeme, recituje prvú súru z Koránu (al-Fátiha) a ľubovoľnú súru, verš alebo niekoľko veršov z Koránu (obyčajne sa recituje 112. súra). Fátiha (Bahbough et al., 2008) (alebo Al-Fátiha) je prvá súra Koránu, akýsi

moslimský otčenáš. Má sedem veršov. Je najpodstatnejšou súčasťou liturgických modlitieb islamu:

V mene Allaha Milosrdného, Zľutovného. (1) Chvála Alláhovi, Pánovi všetkých svetov, (2) Milosrdnému, Zľutovnému, (3) Vládcovi posledného dňa. (4) Teba jediného uctieваме a Teba jediného o pomoc žiadame, (5) Veď nás cestou priamou, (6) cestou tých, ktorých si zahrnul Svojou štedrosťou, nie tých, na ktorých si rozhnevaný, ani tých, ktorí sú v blude. (7)

V slovenskom preklade Koránu (2001, s. 4): „1. Buď chvála Bohu, pánovi všetkého, 2. láskavému a milosrdnému, 3. mocnárovi súdneho dňa! 4. Teba, Pane, ctíme a o pomoc prosíme. 5. Veď nás cestou pravou, 6. cestou tých, ktorých si obdaril svojou milosťou, 7. nie však cestou tých, na ktorých sa hneváš a tých, čo blúdia.“

Súra 112 (al-Ichlás) (Bahbouch et al., 2008, s. 196-197) – Úprimnosť viery: V mene Boha Milostivého, Zľutovného. Hovor: „On, Allah je jedinečný, Alláh sám o sebe Večný. Neplodil a nebol splodený a nie je nikoho, kto je mu rovný.“

Súra 112 v slovenskom preklade Koránu (2001, s. 398-399): „Očistenie. Zjavená v Mekke. V mene láskavého, milosrdného Boha. 1. Povedz: „On je jediný Boh, 2. večný Boh; 3. On neplodí a nie je splodený 4. a nikto mu nie je rovný.““

3. Po skončení recitácie a prednesení slov „Alláhu akbar“ (Boh je preveliký) nasleduje predklon (s dlaňami na kolenách), keď moslim trikrát povie „Subhána Rabbija ‘l-‘azím“ (Sláva môjmu pánovi nesmiernemu).
4. Moslim sa vzpriami a povie: „Samí‘a ‘Lláhu li-man hamidahu“ (Boh počúva toho, kto Ho chváli).
5. Potom moslim prednesie takbír („Alláhu akbar“), pokľakne a čelom sa dotkne zeme (sudžúd, sadžda). Počas predklonu trikrát povie „Subhána Rabbija ‘l-‘a‘lá“ (Sláva môjmu pánovi prevznešenému).
6. Ďalej prednesie „Alláhu akbar“, zdvihne sa do klaku a sadne si na päť pravej nohy (ľavá je natiahnutá pod pravou) a dlane natiahnutých rúk spočívajú na stehnách (džulús, qu‘úd).
7. Nasleduje ďalší predklon, keď moslim trikrát povie „Subhána Rabbija ‘l-‘a‘lá“.
8. Moslim prednesie „Alláhu akbar“ a postaví sa do vzpriameného postoja pred ďalšou rak‘ou (časti 3-7 modlitby). Potom recituje al Fátihu a ľubovoľnú krátku súru alebo verš z Koránu.
9. Ďalej moslim povie „Alláhu akbar“ a nasleduje predklon (dlane na kolenách), pričom trikrát prednesie „Subhána Rabbija ‘l-‘a‘lá“.

10. Moslim sa vzpriami a hovorí: Sami'a 'Lláhu li-man hamidahu.
11. Ďalej modliaci sa pokľakne, prenesie „Alláhu akbar,“ dvakrát sa dotkne čelom zeme a pri každom predklone povie trikrát „Subhána Rabbija 'l-'a'lá.“ Potom klačiaci, pričom zdvihne ukazovák pravej ruky, recituje tašahhud.¹²

Tašahhud alebo at-tašahhud je súčasť modlitby, pozdravenie Boha (Allaha), prianie pokoja, šaháda (vyznanie viery) a modlitba za Proroka a jeho rod:

Pozdravenie Bohu a modlitby a žehnanie. Pokoj Tebe, ó Prorok, a zľutovanie a požehnanie Božie. Pokoj nám a zbožným sluhom Božím. Vyznávam, že niet boha okrem Boha, a vyznávam, že Muhammad je Jeho služobník a Jeho posol. Bože, preukáž milosť Muhammadovi a Muhammadovmu rodu, ako si preukázal milosť Ibrahimovi a Ibrahimovmu rodu a žehnaj Muhammadovi a Muhammadovmu rodu, ako si žehnal Ibrahimovi a Ibrahimovmu rodu na oboch svetoch, si chválený a velebený (Bahbough et al., 2008).

12. Po skončení tašahhudu končí modlitba slovami „As-salámu alajkum wa rahmatu 'Lláhi,“ pričom sa moslim otočí napravo.
13. Nasledujú rovnaké slová s otočením naľavo.

Týmto modlitba končí a moslim sa dostáva zo stavu zasvätenia.

Pokiaľ sa modlia dve osoby a jedna z nich je imám, druhá osoba sa modlí na pravej strane. Pokiaľ sa modlí viac osôb, stoja za sebou v radoch.

Spôsoby prevedení modlitieb sa v niektorých jednotlivostiach líši podľa jednotlivých právnych smerov. Hlavnou časťou modlitieb je rak'a. Každá modlitba má určitý predpísaný počet rak'át, ktoré sú považované za povinnosť (fard). K nim sa ešte pridávajú ďalšie rak'cy, považované za zvyklosť, tradíciu (sunnah).

Povinnosť (fard) je pri jednotlivých modlitbách nasledujúca: ranná modlitba 2 rak'cy, poludňajšia modlitba 4 rak'cy, popoludňajšia modlitba 4 rak'cy, večerná modlitba 3 rak'cy, nočná modlitba 4 rak'cy.

Modlitba má priniesť pokoj duše a vnútorný mier. Má prispieť k sebaovládaniu. Ďalším cieľom, o ktorý sa moslim usiluje, je Božia pomoc. Tá má pomáhať pri prekonávaní životných strastí a ťažkostí (Bahbough et al., 2008; Kopecký a Bahbough 2014).

Okrem piatich povinných modlitieb sa môžu konať ešte zvláštne modlitby:

Salátu l-witr – tzv. modlitba nepárneho počtu (zvyčajne sa pripája k nočnej modlitbe).

¹² At-tašahhud je súčasť modlitby. Je to pozdravenie Boha, prianie pokoja, šaháda (vyznanie viery) a modlitba za Proroka a jeho rod (Bahbough et al., 2008, s. 293).

Modlitba pri oboch sviatkoch (salátu l-ʿidajn).

Modlitba pri zatmení Slnka (salátu l-kusúf).

Modlitba pri zatmení Mesiaca (salátu l-ḡusúf).

Modlitba za dážď.

Piatočná modlitba (musia byť prítomní aspoň 40 muží) – 2 rak’y, nie je platná bez prejavu (chutba) imáma, pre ženy nie je povinná.

Modlitba pri strachu (salátu l-ḡawf) – najmä počas vojny, keď jeden rad modliacich sa stojí pripravený k boju, zatiaľ čo druhý sa modlí.

Pohrebná modlitba. (Koná sa v stojí pod šírým nebom, je prosbou za zosnulého. Pri zosnulom stojí imám, ďalej v radoch účastníci pohrebu. Imám prednesie níju a celkom štyrikrát takbír (t.j. zvolanie Alláhu akbar!) s pozdvihnutými rukami, s dlaňami obrátenými hore. Pri prvom takbire recituje Fátihu, pri druhom chvály Proroka, ďalej prednáša duʿá za zosnulého a duʿá za účastníkov obradu. Na záver sa všetci zdravia pozdravením pokoja) (Kropáček 2011).

Nočná modlitba v mesiaci ramadán.

Modlitba pred prosbou o dobré vnuknutie (Bahbouh et al., 2008; Kopecký a Bahbouh 2014).

Sunna odporúča skupinovú modlitbu (avšak nie je podmienkou), je vraj 27-krát lepšia než individuálna modlitba. Preto boli vybudované mešity. Modlitby, ktoré majú štyri rak’y, môžu byť v priebehu cestovania a počas vojny skrátené na dve rak’y (rannej a večernej modlitby sa táto možnosť teda netýka). Nemodlia sa ženy, ktoré majú menštruáciu alebo sú v šestonedelí, a tiež dospievajúci (Bahbouh et al., 2008; Kopecký a Bahbouh 2014). Počas modlitby môže modliaci sa urobiť pohyb do strany alebo dopredu, pokiaľ je to nutné, aby zachránil dieťa alebo zabil škorpióna, je dovolené tiež pozdraviť kývnutím hlavy (Bahbouh et al., 2008). Modlitba žien sa v niektorých gestách líši, napríklad miesto palcov za ušami kladú ruky na prsia. Chorí a mrzáci môžu celú modlitbu konať podľa svojho stavu posediačky alebo poležiačky (Kropáček 2011).

Prosebnú modlitbu, bližšiu kresťanskému poňatiu, islam označuje termínom duʿá. Tá je čisto súkromným prejavom a nie je viazaná na žiadne predpisy. Zvláštne prípady súkromnej zbožnosti, t.j. ďalšie modlitby nad záväznú normu, boli po storočia upravované predpismi mystických rádov a bratstiev. Záväznú povinnosť voči Bohu predstavuje len modlitba salát, ktorú je potrebné vykonať podľa tradície bez ohľadu na miesto a národnosť veriacich vždy len v arabčine (Kropáček 2011).

Európsky sociologický prístup zdôrazňuje sociálno-integračnú funkciu islamskej modlitby, predstavujúcu výraznú súčasť životného rytmu a súdržnosti moslimskej obce, moslimská tradícia naproti tomu kladie dôraz skôr na očistnú funkciu pre jednotlivca (Kropáček 2011).

Arabský názov pre jediného Boha je Alláh, neskátene al-Iláh. Islamská vierouka však rozoznáva podstatu a prívlastky, z ktorých boli zostavené „prekrásne Božie mená,“ ktorých je vrátane mena Allah sto (Bahbouh et al., 2008).

I keď sme v príspevku uvádzali slovenské preklady modlitieb, moslimovia sa všade na svete modlia po arabsky, jediným, tým istým spôsobom. Arabčina je pri modlitbe prvkom univerzálnosti islamu a islamská povinná modlitba je i prvkom medzinárodného zopätia (Kropáček 2011).

Zoznam bibliografických odkazov

- ARMSTRONGOVÁ, Karen, 2002. *Islam*. Bratislava : Vydavateľstvo Slovart. 264 s. ISBN 80-7145-683-7.
- BAHBOUH, CH., J. FLEISSIG a R. RACZYŃSKI, 2008. *Encyklopedie islámu*. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd. 368 s. ISBN 978-80-86149-48-X.
- HILLENBRANDOVÁ, C., 2017. *Islám. Historie, současnost a perspektivy*. Praha : Nakladatelství Paseka. 304 s. ISBN 978-80-7432-685-1.
- KOPECKÝ, R. a Ch. BAHBOUH, 2014. *Co je dobré vědět o arabském a islámském světě*. Brandýs nad Labem : Dar Ibn Rushd. 356 s. ISBN 978-80-86149-88-2.
- Korán, 2001. Prel. H. HOGHOVÁ a L. MUNTÁGOVÁ. Žilina : Knižné centrum. 400 s. ISBN 80-88723-81-7.
- KROPÁČEK, L., 2011. *Duchovní cesty islámu*. Praha : Vyšehrad. 312 s. ISBN 978-80-7021-925-6.

Kontakt

PaedDr. Bc. Miroslav Kazík, PhD., MBA

Katedra slovenského jazyka a literatúry

Pedagogická fakulta Univerzity J. Selyeho v Komárne

e-mail: miroslaw.kazik@wp.pl

SYNDRÓM VYHORENIA U PÔRODNÝCH ASISTENTIEK

BURNOUT SYNDROME IN MIDWIVES

Slavka Havrilová – Helena Galdunová – Kristína Judiaková

Abstrakt: Profesia pôrodnej asistentky je charakteristická emočne náročnými situáciami. Je krásna a zmysluplná, avšak okrem pozitívnych aspektov a celkovej spokojnosti s prácou sa môžu objavovať aj negatívne faktory a stresujúce okolnosti. Prítomnosť stresorov súvisiacich s pracovnými podmienkami, štýlom vedenia, kolektívom i samotným charakterom práce môže z dlhodobého hľadiska viesť až k syndrómu vyhorenia. Dlhotrvajúce pôsobenie negatívnych faktorov, neeliminovanie napätých situácií a nízka opora od svojho okolia ovplyvňuje vzťah pôrodnej asistentky k svojmu povolaniu. Zvládanie takýchto situácií závisí od odolnosti a vlastností jedinca, postoja k životu a k svojej práci. Príspevok ponúka pohľad na syndróm vyhorenia v pôrodnej asistencii.

Kľúčové slová: syndróm vyhorenia, pôrodné asistentky, pôrodná sála, pôrodnice pracovísk

Abstract: The midwifery profession is characterized by emotionally challenging situations. It is beautiful and meaningful, but in addition to the positive aspects and overall job satisfaction, there can also be negative factors and stressful circumstances. The presence of stressors related to working conditions, management style, the team and the nature of the work itself can, in the long term, lead to burnout syndrome. Prolonged exposure to negative factors, failure to eliminate stressful situations and low support from those around her affect the midwife's relationship with her profession. Coping with such situations depends on the individual's resilience and qualities, attitude to life and to their work. The paper offers a perspective on burnout syndrome in midwifery.

Key words: burnout syndrome, midwives, midwifery, midwifery workplaces

Syndróm vyhorenia je novodobý pojem a ako prvý ho opísal na základe svojich štúdií Americký psychológ Herbert Freudenberger v roku 1974. Skúmal dobrovoľníkov pracujúcich na klinike s drogovo závislými pacientami. V priebehu jedného roku sa u nich vyvinuli príznaky ako strata energie, vyčerpanie, úzkosti, depresie, ktoré sú špecifické pre syndróm vyhorenia. U niektorých pracovníkov zaznamenal dokonca náznaky agresie a demotivácie (Freudenberger 1974).

Kto sa už stretol s týmto syndrómom vie, že ide o vysilujúci stav, ktorý vo veľkej miere ovplyvňuje kvalitu osobného a pracovného života. Práca pôrodnej asistentky vie byť psychicky aj fyzicky náročná. Pôrodné asistentky chcú poskytovať kvalitnú starostlivosť a preto je potrebné tento problém posúvať do predia a aktívne ho riešiť.

Syndróm vyhorenia podľa WHO (2019) nie je klasifikovaný ako zdravotný stav, ale ako fenomén povolania. Je spôsobený chronickým stresom na pracovisku, ktorý nie je úspešne zvládnutý. Hlavnou črtou je emocionálne vyčerpa-

nie, depersonalizácia a znížený osobný úspech u pracovníkov, ktorí sa profesionálne zaoberajú inými ľuďmi.

Medzi hlavné príznaky patria:

- pocity vyčerpania energie alebo vyťaženia,
- zvýšená duševná vzdialenosť od práce alebo pocity negativizmu a cynizmu súvisiace s prácou,
- znížená profesionálna produktivita (*World Health Organization* 2019).

Príčiny syndrómu vyhorenia

Lekársky expert Alexey Portnov uvádza, že k syndrómu vyhorenia zvyčajne vedie neschopnosť odolávať stresu a častejšie vzniká medzi ľuďmi, ktorí starostlivosť o svojho blízkeho dávajú nad svoje vlastné záujmy (sociálni pracovníci, lekári, učitelia, sestry). Faktory, ktoré spúšťajú ochorenie, rozdeľuje na organizačné a osobné.

Organizačné faktory zahŕňajú:

- veľké pracovné zaťaženie,
- nedostatok času na svoju prácu,
- úplný alebo čiastočný nedostatok podpory od šéfa, príbuzných, kolegov atď.,
- nedostatočná morálna alebo materiálna kompenzácia za vykonanú prácu,
- nemožnosť monitorovať pracovnú situáciu a ovplyvňovať významné rozhodnutia,
- všestrannosť požiadaviek,
- neustály tlak v dôsledku vysokého rizika získania trestov (pokarhanie, prepustenie),
- monotónnosť pracovného procesu a nesprávna organizácia práce alebo pracoviska (hluk, konflikty atď.),
- potreba obmedziť emócie a neprejavovanie svojich skutočných pocitov,
- absencia dní voľna, sviatkov, málo času na voľnočasové aktivity a koníčky.

Osobné faktory zahŕňajú:

- zvýšené pocity úzkosti,
- znížená sebaúcta, neustály pocit viny,
- uhol pohľadu na pohľad iných ľudí, konanie na základe prijatých noriem,
- pasivita (Portnov 2021).

Syndróm vyhorenia v pôrodnej asistencii

Duševné choroby medzi zdravotníkmi sú mimoriadne vysoké a syndróm vyhorenia nie je žiadnou výnimkou. V minulosti prebiehal výskum samovrážd medzi zdravotníckymi pracovníkmi, ktorý trval 12 rokov. Z výsledkov vyplynulo, že zdravotné sestry a pôrodné asistentky mali takmer trojnásobne viac samovrážd v porovnaní so ženami, ktoré pracovali v iných profesiách. Toto zistenie je alarmujúce, nie však prekvapujúce, nakoľko fyzické a emocionálne nároky ošetrovateľstva a pôrodnej asistencie môžu viesť k vyhoreniu z povolania (Williams 2018).

Psychológ Peter Charleston, pôsobiaci v jednej z nemocníc v Austrálii, uviedol, že zdravotným sestrám a pôrodným asistentkám hrozí vyhorenie, pretože sú altruistické a nezdravo chudobné na starostlivosť o seba. Zanedbávajú svoje fyzické aj duševné zdravie na úkor svojej práce. Pôrodné asistentky pracujú dlhé hodiny v emocionálne intenzívnom prostredí. Ich stres spočíva aj v tom, že sa pravidelne stretávajú s ľuďmi s vysokou úzkosťou a sú emocionálne zapojené do pôrodného procesu. Práca pôrodnej asistentky zahŕňa aj prejavovanie veľkého súcitu, vrúcnosti a porozumenia, čo môže byť emocionálne náročné. Zdravotníci sú vyškolení nepreukazovať svoju zraniteľnosť a emócie. Prejav vlastných pocitov je častokrát vnímaný ako prejav slabosti. Podľa Charlestona potláčanie vlastných emócií vedie k stresu a úzkosti, ktoré pôrodná asistentka začne pociťovať, pretože v danej situácii pre ňu neexistuje iné východisko a priestor na vyjadrenie svojich pocitov. To všetko sa v pôrodných asistentkách kumuluje, potláča a nerieši. Všetky pôrodné asistentky majú na vedomí, aké rizikové situácie môžu nastať (možná smrť novorodenca alebo rodičky je vždy do určitej miery prítomná) (Williams 2018).

Faktory súvisiace s vyhorením pôrodných asistentiek

Autori článku Sidhu, Su, Shapiro a Stoll v *European journal of midwifery* sa zaoberali syndrómom vyhorenia v pôrodnej asistencii a v rámci svojich štúdií zhromaždili a vytýčili najčastejšie faktory, ktoré ovplyvňovali pôrodné asistentky v priamom vzťahu so syndrómom vyhorenia:

- Vek a služobný vek – kým pri veku ako takom je rizikovým faktorom nízky vek, pri služobnom veku je rizikovým faktorom viac rokov v profesii.
- Nočné zmeny.
- Nižšie percento samostatne odvedených pôrodov.
- Nízka mzda.
- Málo vzdelávania.

- Počet detí v domácnosti, vek detí alebo naopak bezdetnosť (rodina môže pozitívne prispievať k rovnováhe medzi zdravým životom a prácou).
- Rodinný stav (slobodné pôrodné asistentky udávajú vyhorenie častejšie ako vydaté).
- Zlá, stresujúca práca a nedostatočná organizačná štruktúra.
- Depresia, úzkosť, stres.
- Prostredie.
- Zlé hodnotenie svojho fyzického zdravia – nízka starostlivosť o seba.
- Málo alebo žiaden pohyb v rámci voľnočasových aktivít.
- Modely starostlivosti, ktoré nesúvisia s prípadovým zaťažením (napríklad práca na zmeny v nemocnici).
- Menej pracovných skúseností ohľadom starostlivosti o ženy – matky.
- Vysoká pracovná záťaž, počet pracovných hodín – menej dní pracovného voľna.
- Trauma, stres v práci, príznaky post-traumatického stresu.
- Medziľudské konflikty s kolegami – nízke uznanie pôrodných asistentiek.
- Nízka spokojnosť s prácou, úlohami, pracovné úlohy priamo nesúvisiace s pôrodnou asistenciou.
- Nedostatok podpory zo strany rodiny alebo kolegov.
- Nízka autonómia zamestnania.
- Pasívne zvládanie stresu a záťažových situácií – ľahostajný až apatický prístup k daným situáciám, nezáujem.
- Nerovnováha medzi požiadavkami klientok/pacientok a pracovnou ideológiou pôrodnej asistentky vyvoláva pocit frustrácie.
- Nedostatočná rovnováha medzi pracovným a súkromným.
- Nedostatok príležitostí na rozvoj, kariérny rast (Sidhu et al., 2020).

Jackie Dent, profesorka na univerzite v Hertfordshire na Katedre pôrodnej asistencie a ošetrovateľstva uvádza, že jedným z faktorov môže byť aj dĺžka pracovnej zmeny. Najmä, ak pôrodné asistentky pravidelne pracujú nad rámec svojho zmluvného pracovného času alebo vynechávajú prestávky na odpočinok kvôli práci. Dlhšie zmeny môžu byť taktiež dôvodom poskytovania nižšej kvality starostlivosti, čo sa však zdá byť významné len vtedy, keď zmeny presiahnu 12 hodín (Dent 2018).

Problematicku možného vplyvu odpracovaných zmien v súvislosti s vyhorením riešila aj Nórska organizácia ošetrovateľstva. Skúmala možné účinky práce

na zmeny medzi približne 2000 členmi a zistila, že u sestier a pôrodných asistentiek napríklad prevládala nespavosť vo večerných hodinách. Je veľmi pravdepodobné, že problémy so spánkom majú veľký súvis so syndrómom vyhorenia, keďže zlý spánkový režim spôsobuje únavu, pocit vyčerpania, podráždenosť (Henrikssen a Lukasse 2016).

Mitchell (2020) vo svojom výskume zistil, že pôrodné asistentky čelia značnému riziku pracovného stresu, vyhorenia, depresie a úzkosti, ktoré je vyššie ako riziko, ktoré zažíva bežná populácia ľudí. Miera samovrážd medzi ženskými sestrami je tiež nadpriemerná. Miera zlého duševného zdravia v pôrodnej asistencii sa zvyšuje, nakoľko pracoviská sú pod väčším tlakom – rastúci dopyt po službách, nedostatok personálu a zmenšovanie zdrojov. Pôrodné asistentky sú aj častým terčom šikanovania a obťažovania na pracovisku, čo môže byť tiež zdrojom trápenia. Toto sa stáva čoraz bežnejšie a tento problém sa primerane ani otvorene nerieši. Namiesto toho, aby si pôrodné asistentky vzali voľno, keď sa necítia dobre, často pokračujú v práci. Medzi hlavné dôvody, ktoré boli uvedené v štúdií patrili nedostatok personálu, pocit zodpovednosti voči pacientkam, strach zo sklamaní kolegov.

Na základe výskumu WHO, ktorý sa zamerával aj na finančný stav, prostredie, fyzické aj psychické zážitky pôrodných asistentiek sa zistilo, že jedna pätina pôrodných asistentiek, majú viac zdrojov finančných príjmov, aby prežili, čo zvyšuje tlak a vyčerpanie, ktoré vo svojom zamestnaní zažívajú. U väčšiny z nich prevládala kombinácia úloh práce, materstva a starostlivosti o pacientky. Pôrodné asistentky uviedli, že takýto spôsob pracovného života vážne ovplyvnili ich rodiny, pričom viac ako tretina uviedla, že nemajú inú možnosť, ako nechať deti mladšie ako 14 rokov doma samé, kým ony pracujú. Hoci väčšina z nich má pocit, že sa s nimi zaobchádza s rešpektom, mnohé pôrodné asistentky hlásili obťažovanie v práci, nedostatok úcty, bezpečia a strach z násilia. Takéto správanie na pracovisku k personálu negatívne ovplyvňuje sebaúctu pôrodných asistentiek a ich schopnosti poskytovať kvalitnú starostlivosť rodičkám, matkám a novorodencom po celom svete. WHO tvrdí že z profesionálneho hľadiska sa mnohým pôrodným asistentkám neposkytuje primerané vzdelanie ani adekvátna právna podpora. Existuje len málo národných združení pôrodných asistentiek, ktoré poskytujú podporu ostatným pôrodným asistentkám, ktorú potrebujú na rozvoj svojich schopností na pracovisku (*World Health Organization* 2016).

Riešenie syndrómu vyhorenia medzi pôrodnými asistentkami

Je dôležité včas identifikovať príznaky vyhorenia, aby bolo možné zaviesť preventívne opatrenia. Fyzické aj duševné zdravie pôrodných asistentiek je veľ-

mi dôležité. Prevencia vyhorenia by však nemala byť výlučnou zodpovednosťou zdravotných sestier a pôrodných asistentiek. Manažéri nemocníc a vedúci pracovníci by si mali byť neustále vedomí možných zdrojov stresu na pracovisku u svojich zamestnancov a strategicky zaviesť preventívne riešenia. Bolo by vhodné, ak by vedenie poskytovalo zdroje na podporu pôrodných asistentiek, ako sú vzdelávacie kurzy v rámci psychickej pohody na pracovisku alebo poradenské služby, kde pracovníci zároveň môžu vyjadriť svoje pocity a obavy (Williams 2018).

European Journal of midwifery publikoval článok, v ktorom popisuje, najlepšie ciele stratégie na prevenciu a riešenie syndrómu vyhorenia u pôrodných asistentiek:

- organizačná podpora – zlepšenie rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom,
- emocionálna pohoda,
- ďalšie vzdelávanie pôrodných asistentiek – zvýšenie povedomia o vyhorení a o tom, ako sa s ním následne vyrovnáť (Sidhu et al., 2020).

Doherty a O'Brien (2022) dospeli k záveru, že zdravotnícke organizácie by mali riešiť špecifické výzvy, ktorým musia čeliť ich zamestnanci. Vypracovali niekoľko odporúčaní na zníženie alebo prevenciu vyhorenia:

- zlepšenie pracovnej kultúry,
- zvýšiť podporu a uznanie zamestnancov,
- poskytovanie času a priestoru na debriefing (skupinový rozbor mimoriadne dôležitej udalosti),
- pravidelná rotácia zamestnancov, čiže striedanie personálu.

Zdravotnícke organizácie by mali investovať do duševného zdravia svojich zamestnancov, pretože jeho pozitíva sa prejavujú zníženou absenciou, práceneschopnosťou kvôli psychickým traumám súvisiacich s prácou. Vyhorenie je vážny stav, ktorý mimoriadne vysiluje jednotlivca a vyžaduje si liečbu, no jednotlivec si musí sám uvedomiť, že potrebuje pomoc. Kľúčovým aspektom je hlavne sebazpoznávanie, riešenie svojich slabých a silných stránok, snaha o lepší pracovný a osobný život. Zdravotné sestry a pôrodné asistentky samé môžu minimalizovať riziko vyhorenia znížením stresu doma aj v práci a odstránením dlhotrvajúcich príčin stresu. Nie vždy je to možné, takže je nevyhnutné zamerať sa skôr na to, čo sa dá v živote kontrolovať. Pôrodné asistentky si môžu udržať fyzické a duševné zdravie zdravým stravovaním, pravidelným cvičením, koníčkami, dostatočným spánkom a hľadaním spôsobov, ako relaxovať. Medzi

najvhodnejšie spôsoby relaxácie patrí nácvik hlbokého dýchania, meditácia, smiech, spev, počúvanie hudby, čítanie knihy alebo trávenie času s priateľmi alebo rodinou. Pôrodné asistentky majú obmedzenú kontrolu nad mnohými aspektmi svojho pracovného prostredia. Väčšina pracovísk nemá pod kontrolou počet zamestnancov a nedostatok zamestnancov na pracovnej zmene je stresujúcim stavom. Najvhodnejším spôsobom, ako minimalizovať takýto stav na pracovisku je vedomá úprava myslenia v určitej náročnej situácii. Dosiahnutie tohto vedomého stavu mysle je jednoduché, stačí si uvedomiť, že pokiaľ dnes nie je možné urobiť všetko, pretože je výpadok personálu, tak bude najvhodnejším riešením urobiť to, čo bude v silách pôrodnej asistentky len s daným časom, ktorý má a radšej uprednostniť bezpečnú starostlivosť svojím pacientkam. Takéto psychické nastavenie mysle má veľký vplyv ako na kvalitu poskytovania starostlivosti, tak aj na duševné zdravie pracovníka (Williams 2018).

Zoznam bibliografických odkazov

- DENT, J., 2018. Is it shift length or working practices that most affect midwives' wellbeing and ability to safely deliver care? In: *British Journal of Midwifery*. [online]. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.12968/bjom.2018.26.12.812>
- DOHERTY J. and D. O'BRIEN, 2022. Reducing midwife burnout at organisational level – Midwives need time, space and a positive work-place culture. In: *Women and Birth*. [online]. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.wombi.2022.02.003>
- FREUDENBERGER, H. J., 1974. Staff Burnout. In: *Journal of Social Issues* [online]. Vol. 30, pp. 159-165. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1974.tb00706.x>
- HENRIKSEN L. and M. LUKASSE, 2016. Burnout among Norwegian midwives and the contribution of personal and work-related factors: A cross-sectional study. In: *Sexual Reproductive Healthcare*. [online]. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.srhc.2016.08.001>
- MITCHELL, G., 2020. *Exclusive: Working conditions contributing to poor nurse wellbeing*. [online]. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://www.nursingtimes.net/news/workforce/exclusive-working-conditions-contributing-to-poor-nurse-wellbeing-15-07-2020/>
- PORTNOV, A., 2021. *Burnout Syndrome*. [online]. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: https://m.ilive-ok.com/health/burnout-syndrome_109019i15956.html
- SIDHU, R., B. SU, K. R. SHAPIRO and K. STOLL, 2020. Prevalence of and factors associated with burnout in midwifery: A scoping review. In: *European Journal of Midwifery* [online]. Vol. 4 (February). [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://doi.org/10.18332/ejm/115983>
- WILLIAMS, H., 2018. *Burnout in Midwifery: An Occupational Hazard?* [online]. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://healthtimes.com.au/hub/midwifery/38/news/hw/burnout-in-midwifery-an-occupational-hazard/3504/>
- WORLD HEALTH ORGANIZATION, 2016. *WHO and partners call for better working conditions for midwives*. [online]. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://www.who.int/news/item/13-10-2016-who-and-partners-call-for-better-working-conditions-for-midwives>
- WORLD HEALTH ORGANIZATION, 2019. *Burn-out an "occupational phenomenon": International Classification of Diseases*. [online]. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://www.who.int/news/item/28-05-2019-burn-out-an-occupational-phenomenon-international-classification-of-diseases>

Kontakt

PhDr. Slavka Havrilová

Katedra pôrodnej asistencie

Fakulta zdravotníckych odborov PU v Prešove

e-mail: slavka.havrilova@unipo.sk

PaedDr. Mgr. Helena Galdunová, PhD.

Katedra pôrodnej asistencie

Fakulta zdravotníckych odborov PU v Prešove

e-mail: helena.galdunova@unipo.sk

Bc. Kristína Judiaková

e-mail: kristina.judiakova@unipo.sk

FINANCOVANIE STOMATOLOGICKEJ STAROSTLIVOSTI V ČESKEJ A SLOVENSKEJ REPUBLIKE

FINANCING DENTAL CARE IN THE CZECH REPUBLIC AND SLOVAK REPUBLIC

Adrián Jendrej

Abstrakt: V článku sa zaoberáme poskytovaním zdravotnej starostlivosti na Slovensku a v Českej republike z pohľadu financovania úkonov zubných lekárov zdravotnými poisťovňami na základe verejného zdravotného poistenia a za podmienok ustanovených právnymi predpismi. Poukážeme na štandardnú a nadštandardnú zdravotnú starostlivosť v kontexte porovnania úhrad a platieb za poskytnuté stomatologické ošetrenie, regulačné obmedzenia v spojitosti s kvalitou ošetrovania a nutnosť doplatku za vykonané úkony zo strany pacienta.

Kľúčové slová: verejné zdravotníctvo, zdravotné poistenie, zubná starostlivosť, financovanie, priama platba

Abstract: In this article we focus on the provision of healthcare in Slovakia and the Czech Republic from the perspective of financing dental procedures by health insurance companies based on public health insurance and under conditions established by legal regulations. We point out the standard and above- standard healthcare in the context of comparing reimbursements and payments for provided dental treatment, regulatory restrictions in connection with the quality of treatment and the need for copayment by the patient for the performed procedures.

Key words: public healthcare, health insurance, dental care, financing, direct payment

V článku sa budeme zaoberať komparáciou financovania stomatologickej starostlivosti v ČR a SR, vysvetlíme systém úhrad zubárskej starostlivosti.

Výdavky na stomatologickú starostlivosť v Českej a Slovenskej republike sú v súčasnosti financované z verejného zdravotného poistenia, priamou platbou, prípadne kombináciou týchto dvoch spôsobov. Zdravotné poisťovne platia poskytovateľom zdravotných služieb za vykonané výkony stanovené v úhradovej vyhláške pre príslušné obdobie. Priame platby zahŕňajú nadštandardnú stomatologickú starostlivosť.

Zdravotné poistenie by malo všetkým občanom zabezpečiť prístup k rovnako kvalitnej a dostupnej zdravotnej starostlivosti. V systéme verejného zdravotníctva tak nezáleží na tom, či má občan vysoké alebo nízke príjmy, potrebná zdravotná starostlivosť im bude poskytnutá rovnako. To je zaručené základnými princípmi solidarity a rovnosti. Na základe nich má *právo na rovnakú sta-*

roستلlost' ten, ktorý do systému odvádza poistné z minimálnej mzdy, ako aj ten, ktorý platí odvody v maximálnej výške.

Zároveň platí predpoklad, že so zvyšujúcim sa hospodárskym rastom krajiny sa bude zvyšovať aj kvalita dostupnej zdravotnej starostlivosti. Základná zdravotná starostlivosť je v tomto poňatí chápaná ako verejná služba, preto sa štát snaží vytvoriť na jej poskytovanie vhodné podmienky z pohľadu právneho, organizačného, ako aj z pohľadu vytvorenia vhodných ekonomických podmienok.

Nové krajiny sa vstupom do EÚ museli prispôbiť a priblížiť západoeurópskym modelom zdravotného systému. Všetky postsocialistické krajiny tak postupne prešli na iné modely fungovania zdravotníctva. Na základe týchto prevzatých modelov teraz funguje nielen Slovensko, ale aj okolité štáty.

Vo všetkých zdravotných systémoch v EÚ existuje *verejné zdravotníctvo*. Jeho cieľom je podpora, ochrana a rozvoj verejného zdravia. Rozsah zdravotnej starostlivosti je pritom v každej krajine iný a zodpovedá aktuálnemu stavu ekonomiky aj úrovni zdravotníctva.

Zdravotnú starostlivosť podľa úhrady delíme na: 1. hradenú z verejného zdravotného poistenia, 2. čiastočne hradenú, teda s tzv. spoluúčasťou, 3. nehradenú zo zdravotného poistenia. Pri plne hradenej sú hradené nevyhnutné lekárske úkony, lieky a zdravotnícky materiál – tieto výkony sú vymenované v úhradovej vyhláške, aktuálne k danému obdobiu. Pre rok 2023 je v Českej republike aktuálna vyhláška č. 315/2022 Sb., o stanovení hodnôt bodu, výška úhrad hradených služieb a regulačných obmedzení pre rok 2023. K plne hradeným výkonom lekárov nesmie požadovať zaplatenie žiadneho doplatku, a tak sú centrálné stanovené ceny záväzné pre všetkých zmluvných lekárov a všetky poisťovne. Primárna výhoda pre pacientov je zrejmá, druhou stranou mince je ale stanovenie finančného stropu, ktorý lekár musí rešpektovať obvykle na úkor kvality ošetrovania. Spravidla je nútený ošetrovanie vykonať v čo najkratšom čase a s čo najmenšími nákladmi na použitý materiál tak, aby zároveň ešte stále ošetroval lege artis. Na výrobky, ktoré sú hradené čiastočne, pacient z vlastných finančných prostriedkov pripláca. Príspevok od rôznych poisťovní je na rovnaký kód rovnaký, doplatok pacienta, ale pokrýva zvyšok nákladov do výšky kalkulovaných nákladov konkrétnej ordinácie a môže sa líšiť aj výrazne. V treťom prípade pacient výkony hradí úplne, cena je opäť určená na základe kalkulácie (bližšie viď podkapitola Priama platba). Výpočet výkonov a výrobkov, spadajúcich do vymenovaných kategórií, nájdeme v Prílohe č. 1 zákona č. 48/1997 Sb.: Zoznam výkonov zo zdravotného poistenia nehradených alebo hradených len za určitých podmienok, resp. v prílohe č. 4 toho istého zákona. Uvedené rozdelenie sa týka pacientov ošetrovaných v ambulanciách, ktoré majú uzavretú zmluvu s poisťovňou daného pacienta. Samozrejme nie všetky ambulancie sú

zazmluvnené – ich počet je obmedzovaný ako zo strany poisťovní, tak zo strany ambulancií, ktoré z rôznych dôvodov (obvykle finančných) preferujú priamu platbu (a teda aj ceny stanovené na základe ich minútovej kalkulácie a priamych nákladov). Lekár nemá za bežných podmienok možnosť akéhokoľvek pacienta odmietnuť prevziať trvalo do svojej starostlivosti, aj nezmluvný subjekt musí poskytnúť vo vybraných prípadoch poistencom hradenú starostlivosť (v tomto prípade sa ale jedná len o starostlivosť nutnú a neodkladnú, ktorá je príslušnou poisťovňou zo zákona uhradená).

V Českej republike je verejné zdravotné poistenie upravené v zákone č. 48/1997 Sb. o verejnom zdravotnom poistení a o zmene a doplnení niektorých súvisiacich zákonov. Poistenie je povinné, občania ČR si nevyberajú, či sa chcú zúčastniť tohto poistenia, avšak v rámci svojich práv majú možnosť vybrať si jednu zo siedmich poisťovní, ktoré aktuálne na českom trhu poskytujú svoje služby a to Všeobecná zdravotná poisťovňa ČR (VZP), Vojenská zdravotná poisťovňa ČR (VoZP), Česká priemyselná zdravotná poisťovňa (ČPZP), Odborová zdravotná poisťovňa zamestnancov, bánk, poisťovní a stavebníctva (OZP), Zamestnanecká poisťovňa Škoda (ZPŠ), Zdravotná poisťovňa ministerstva vnútra ČR, Revírna bratská pokladňa, zdrav. poisťovňa (RBP). Počet zdravotných poisťovní má v čase klesajúcu tendenciu. V posledných rokoch zanikli dve poisťovne, a to Zdravotná poisťovňa Médiá (ZPM) a Zdravotná poisťovňa METALALIANCE (ZPMA). Isté privilegované postavenie medzi ostatnými poisťovňami má VZP – bola založená ako prvá, a to samostatným zákonom. Má najviac registrovaných poistencov a občania, ktorí sa predtým nepoistili, sa automaticky stávajú jej poistencami. Výber poisťovne je však individuálnou záležitosťou, z hľadiska stomatologickej starostlivosti sú poisťovne porovnateľné. Zmenu poisťovne je možné vykonať na žiadosť poistenca, frekvencia zmien je obmedzená na jedenkrát za 12 mesiacov. Jednotlivé poisťovne získané finančné prostriedky prerozdeľujú medzi zmluvné zdravotnícke zariadenia. V našom prípade hovoríme o zdravotnej starostlivosti primárnej, kam okrem zubných lekárov spadá aj kategória praktických lekárov pre dospelých, praktických lekárov pre deti a dorast a gynekológov. Pre všetky menované kategórie je typické, že sú financované z veľkej časti zo zdrojov verejných, ale ide o lekárov súkromných. Zmluvným ordináciám za štandardnú starostlivosť a všetkým (teda aj nezmluvným) za akútne, neodkladné ošetrenia sú následne preplácané výkony podľa cenníka, ktorý je vďaka práci ČSK už od roku 1997 výnimočne vedený priamo v korunovom, nie bodovom vyjadrení.

Na Slovensku rozsah zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia za podmienok ustanovených osobitnými predpismi SR a úhrady za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivos-

ti upravuje zákon 577/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov, podľa ktorého zdravotné výkony v základnom prevedení poskytnuté v súvislosti so zubným kazom sa plne uhrádzajú na základe verejného zdravotného poistenia len vtedy, ak poistenec absolvoval v predchádzajúcom kalendárnom roku preventívnu prehliadku u zubného lekára. Oprava zubného kazu, injekčná anestézia, vytrhnutie zuba, protéza. To všetko prepláca podľa zákona zdravotná poisťovňa. Napriek tomu zo zubárskeho kresla po bežnom ošetrovaní neodídete bez toho, aby ste doplácali nemalú sumu. Plne sa uhrádzajú iba štandardné dentálne materiály. Zákon vymenúva 44 výkonov zubných lekárov, ktoré sa hradia z verejného poistenia. V prípade, že má pacient záujem o nadštandardnú starostlivosť, z verejného zdravotného poistenia nehradenú alebo hradenú čiastočne, prípadne sa jedná o ošetrovanie pacienta v nezmluvnej praxi, je cena výkonu stanovená na základe reálnych nákladov zubnej ordinácie. Ceny rovnakého typu ošetrovania sa tak – na rozdiel od výkonov hradených z verejného zdravotného poistenia – u rôznych stomatológov spravidla líšia. Cena ošetrovania zubným lekárom je vecne usmernená – je stanovená na základe minútovej kalkulácie a maximálnej ceny stomatologických výkonov, ktorých vypracovanie je povinné ako pre zmluvné, tak nezmluvné praxe. Zdravotná poisťovňa poskytnuté výkony alebo výrobky uhradí len v rozsahu výkonov výrobkov uhrádzaných na základe verejného zdravotného poistenia a rozdiel úhrady uhradí poistenec.

Poistenec si môže vybrať medzi štátnou Všeobecnou zdravotnou poisťovňou a dvoma súkromnými, Dôverou a Unionom, a to hlavne podľa benefitov, ktoré poskytujú. Zo všetkých poisťovní má najviac poistencov VŠZP, avšak trend vývoja je klesajúci a poisťovňu každoročne opúšťa veľký počet poistencov.

Porovnanie platieb poisťovní

Ceny v ambulancii a platby poisťovní (v eurách)

	Dôvera	Union	ceny v ambulancii
amalgámová výplň	8,20 – 22,14	7,92 – 21,38	22 – 47 (podľa počtu plôšok)
fotokompozit	8,20 – 22,14	7,92 – 21,38	23 – 58 (podľa počtu plôšok)
Koreňová výplň	24,60 – 49,20	23,76 – 47,52	55 – 110
korunka	18,50	18,50	25 – 250
snímateľná náhrada celková	119,50	119,50	220 – 310
RTG panoramatický	16,40	15,84	8 – 20
anestézia	4,92	4,75	5 – 10

Zoznam internetových odkazov

Vyhláška č. 315/2022 Sb. o stanovení hodnotu bodu, výše úhrad za hrazené služby a regulačních omezení pro rok 2023.

Zákon č. 48/1997 Sb. o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 577/2004 Z. z. o rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti.

Kontakt

MDDr. Adrián Jendrej

Katedra kresťanskej antropológie a sociálnej práce

Pravoslávna bohoslovecká fakulta PU v Prešove

e-mail: adrian.jendrej@smail.unipo.sk

ZAOBCHÁDZANIE S ODSÚDENÝMI V RÁMCI NÁRODNÉHO PROJEKTU „ŠANCA NA NÁVRAT“

TREATMENT OF CONVICTS UNDER THE NATIONAL PROJECT “CHANCE TO RETURN”

Tomáš Šitár

Abstrakt: V príspevku autor popisuje aktuálny prístup väzenského personálu v zaobchádzaní k väzneným osobám. Cieľom je predstavenie národného projektu Šanca na návrat v podmienkach výkonu trestu. Venuje sa hlavne individuálnym a skupinovým formám zaobchádzania s odsúdenými, ktoré slúžia na osvojenie si a upevnenie schopností a zručností potrebných pre úspešný návrat do civilného života.

Kľúčové slová: odsúdený, penitenciárne zaobchádzanie, Šanca na návrat, výstupný oddiel

Abstract: The author deals with the current approaches of prison staff while dealing with convicted persons. The main goal is to introduce the national project Šanca na návrat in conditions of execution of the sentence. The author is mainly devoted to dealing with individual and group possibilities for convicted people leading to the acquisition and consolidation of the abilities and skills necessary for a return to civilian life.

Key words: convicted, penitentiary treatment, outgoing section

Jedným z najaktuálnejších problémov súčasného väzenstva na Slovensku je neustály nárast počtu obvinených a odsúdených osôb, pretože práve Slovenská republika patrí medzi lídrov v počte väznených osôb v prepočte na 100 000 obyvateľov medzi krajinami Európskej únie. Vzhľadom k vysokému počtu páchatelov opakovanej trestnej činnosti a aktuálnej preplnenosti väznic na Slovensku sa ukazuje ako najdôležitejšia potreba prijať systémové zmeny v smere skvalitnenia resocializačného procesu u odsúdených osôb, pretože metódy a formy resocializačného procesu v penitenciárnom zaobchádzaní s väznenými osobami predstavujú dôležitý prvok pri znižovaní recidívy u odsúdených a opätovnom začlenení odsúdených osôb späť do spoločnosti (MS SR 2021).

Výkon trestu odňatia slobody plní podľa § 1a) zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov tri základné funkcie:

- ochranná – ochrana spoločnosti pred páchatelmi trestnej činnosti a zabránenie odsúdeným v páchaní ďalšej trestnej činnosti,
- resocializačná – opätovné začlenenie odsúdených späť do spoločnosti po ich prepustení,

- preventívna – využitie všetkých foriem penitenciárneho a pospenitenciárneho pôsobenia na odsúdených, tak, aby po prepustení viedli riadny život bez porušovania právnych a spoločenských noriem, a aby sa vyhli recidíve.

Resocializáciu tvorí súbor (pre)výchovných postupov, ktoré sú zamerané na odstraňovanie nežiaducich spôsobov správania mládeže a dospelých, ktorí porušili platné trestno-právne normy. Cieľom je, aby sa výchovnými a terapeutickými postupmi vplývalo na asociálne a dissociálne prvky v ich správaní. Ide teda o snahu o opätovné začlenenie jednotlivca späť do spoločnosti, v ktorej z rôznych dôvodov zlyhal, resp. jeho sociálne väzby boli znefunkčnené. Resocializácia je dlhodobý proces nápravy postojov, hodnôt, sociálnych vzťahov, sociálnych rolí a spôsobov komunikácie. Resocializačný proces vo výkone trestu by mal prispievať k opätovnému začleneniu jednotlivca do bežného života po ukončení výkonu trestu odňatia slobody. Znamená to, že pri pôsobení na odsúdených sa dbá na:

- a) vytváranie predpokladov, ktoré uľahčujú návrat do bežného života po prepustení z výkonu trestu,
- b) elimináciu negatívnych dôsledkov výkonu trestu, ktoré môžu mať vplyv na osobnosť odsúdeného (Lukáč 2015).

Zaobchádzaním s odsúdeným sa podľa § 11 zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov chápu aktivity, ktorých cieľom je zabezpečiť výkon práv a povinností podľa tohto zákona, podporovať a rozvíjať zmysel pre zodpovednosť, dodržiavanie zákonov a spoločensky daných noriem, pozitívne osobnostné vlastnosti a pozitívny vzťah k rodine. Pri zaobchádzaní s odsúdeným je dôležité hľadiť aj na obmedzovanie nepriaznivých vplyvov väzenského prostredia.

Penitenciárne zaobchádzanie s odsúdeným sa realizuje od jeho nástupu na výkon trestu odňatia slobody. Toto zaobchádzanie predstavuje súbor aktivít, ktoré majú za cieľ pripraviť odsúdeného na život po ukončení výkonu trestu a úspešné začlenenie sa do spoločnosti. Prekážkou pri reintegrácii odsúdeného do spoločnosti je sociálne vylúčenie, ktoré spôsobuje stratu sociálneho zázemia, zlú finančnú situáciu, nízku motiváciu pracovať alebo diskrimináciu prejavujúcu sa v apatii spoločnosti prijať do pracovného pomeru človeka, ktorý bol vo výkone trestu. Ďalším dôležitým aspektom sú dlhotrvajúce obmedzenia v uspokojovaní potrieb, ktoré spolu s nereálnymi očakávaniami motivujú prepustených k okamžitému nasýteniu týchto potrieb, čím sa zvyšuje riziko ich zlyhania (Vanková 2019).

Eliminácia faktorov sociálneho vylúčenia je rozdelená do dvoch fáz a to penitenciárnej starostlivosti (zabezpečovaná Zborom väzenskej a justičnej stráže) a postpenitenciárnej starostlivosti (zabezpečovaná sociálnymi kurátormi a neverejnými poskytovateľmi sociálnych služieb). V rámci potreby zefektívnenia procesu penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti pristúpilo Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže v spolupráci s Ústredím práce sociálnych vecí a rodiny dňa 1. novembra 2018 k implementácii národného projektu s názvom „Šanca na návrat.“ Národný projekt Šanca na návrat sa realizuje vo vybraných 10 ústavoch na výkon väzby a výkon trestu odňatia slobody, kde sú zastúpené všetky kategórie odsúdených (muži, ženy, mladiství): Hrnčiarovce nad Parnou, Leopoldov, Ilava, Banská Bystrica Kráľová, Nitra-Chrenová, Košice, Košice-Šaca, Prešov s miestom výkonu služby v Sabinove, Sučany a Želiezovce. Hlavným cieľom projektu Šanca na návrat je zníženie rizík sociálneho vylúčenia, zvýšenie kompetencií pri uplatnení sa na trhu práce, aktívna podpora pri procese opätovného začlenenia osôb vo výkone trestu do spoločnosti a zlepšenie prístupu k sociálnym službám. Prostredníctvom národného projektu sa v zapojených ústavoch na výkon väzby a výkon trestu odňatia slobody vytvoril a vo výstupných oddieloch overoval inovatívny systém komplexnej podpory odsúdených, ktorý im má uľahčiť prechod do civilného života ([cit. 22. marec 2023]).

Do výstupného oddielu sa umiestňuje každý odsúdený, ktorý bol vo výkone trestu spravidla viac ako tri roky a tiež odsúdený, ktorému treba pomôcť pri vytváraní priaznivých podmienok na samostatný spôsob života po prepustení z výkonu trestu. Odsúdený sa do výstupného oddielu umiestňuje najmenej dva mesiace pred očakávaným prepustením z výkonu trestu (§85 ods. 1 zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov).

Na zaobchádzaní s odsúdenými umiestnenými vo výstupnom oddiele v rámci národného projektu sa podieľa odborný tím v zložení psychológ, sociálny pracovník a sociálny kurátor – metodik ústredia práce sociálnych vecí a rodiny. Zaobchádzanie je primárne zamerané na sociálne poradenstvo, nácvik sociálnych zručností, uplatnenie sa na trhu práce a zlepšenie kontaktu s pôvodnou rodinou odsúdeného. Pre zaobchádzanie s odsúdenými osobami umiestnenými vo výstupnom oddiele boli vytvorené a štandardizované resocializačné a výchovno-vzdelávacie programy, ktoré slúžia na osvojenie si a upevnenie schopností a zručností potrebných pre úspešný návrat do civilného života. Tieto programy tvoria množinu potenciálnych kriminogénnych faktorov, ktoré sa navzájom ovplyvňujú a majú vplyv na aktuálnu a budúcu existenciu odsúdeného. Medzi tieto programy patrí: a) sociálna komunikácia b) sebazpoznávanie, c) právne aspekty, d) finančná gramotnosť, e) závislosti, f) rodinné vzťahy. Absolvovanie

jednotlivých programov poskytuje odsúdeným potrebné informácie a zručnosti potrebné na úspešné zaradenie sa do občianskeho života po prepustení z výkonu trestu. Na tento cieľ sa využíva aj spolupráca so štátnymi orgánmi, orgánmi územnej samosprávy, právnickými a fyzickými osobami, záujmovými združeniami občanov, nadáciami a charitatívnymi organizáciami ([cit. 22. marec 2023]).

Pri realizácii týchto programov sa pozornosť upriamuje hlavne na poradenstvo, nácvik praktických zručností, ktoré sa môžu využiť napríklad pri hľadaní zamestnania, obnove kontaktu s pôvodným sociálnym prostredím. Dôraz sa kladie tiež na motiváciu k vedeniu života bez trestnej činnosti, prijatie zodpovednosti za vlastné konanie a náročné životné situácie, ktoré by mohli potenciálne viesť recidíve trestnej činnosti (Fábry Lucká et al., 2022).

Okrem absolvovania spomenutých programov majú odsúdení umiestnení vo výstupnom oddiele možnosť zúčastňovať sa na kultúrno-osvetových a športových aktivitách organizovaných v ústave. V súlade s plnením cieľov výstupného oddielu a na zmiernenie obmedzenia výkonu trestu je tiež možné odsúdeným povoliť návštevu takýchto podujatí mimo ústav v sprievode príslušníka zboru. Zámerom je, aby tieto intervencie presahovali hranicu minimálne 40 % času odsúdenej osoby. Po ukončení pilotnej fázy projektu, ktorá je aktuálne stanovená na 30. 09. 2023 sa budú jednotlivé inovatívne prístupy a metódy vyhodnocovať a bude sa zisťovať ich efektívnosť. Následne by mali byť tieto výsledky zapracované do pripravovaného projektu Šanca na návrat 2, ktorý by mal plynule nadviazať na aktuálne prebiehajúci národný projekt.

Zoznam bibliografických odkazov

- FÁBRY LUCKÁ, Z., M. KUZMIAKOVÁ a G. PALOVČÍKOVÁ, 2022. Šanca na návrat: príbehy z praxe. In: *České vězenvství*. Roč. 1, s. 30-34. ISSN 1213-9297.
- LUKÁČ, M., 2015. *Resocializácia dospelých*. Prešov: Prešovská univerzita, Fakulta humanitných a prírodných vied. ISBN 9780-80-555-1320-1.
- MS SR, 2021. *Koncepcia väznenstva Slovenskej republiky na roky 2021 až 2030*. [online]. [cit. 24. marca 2023]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/LP/2021/688>
- VANKOVÁ, K., 2020. *Penitenciárna a postpenitenciárna starostlivosť v teórii a praxi* [online]. Nitra: Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva UKF Nitra.
- [online]. [cit. 24. marca 2023]. ISBN 978-80-558-1557-2. Dostupné z: www.sancanavrat.sk
- Zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Kontakt

PhDr. Tomáš Šitár

Katedra kresťanskej antropológie a sociálnej práce

Pravoslávna bohoslovecká fakulta PU v Prešove

e-mail: tomas.sitar@smail.unipo.sk

Sociálna a duchovná revue

vedecký recenzovaný časopis o aktuálnych sociálnych a duchovných otázkach

– č. 1, ročník XIV/2023 –

je čiastočným výstupom z projektu VGA č. 3/2018 „Kritériá profesionality v sociálnom a duchovnom poradenstve.“

REDAKCIA:

Šéfredaktor: doc. PhDr. Maroš Šíp, PhD.

Výkonní redaktori: PhDr. Martina Šipová, PhD., Mgr. Eva Sabolíková

Technický redaktor: Peter Szombathy

Návrh obálky: Simona Šipová

PERIODICITA: Vychádza 2x ročne

KONTAKT: sadrevue@gmail.com

VYDAVATEĽ: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, Ul. 17. novembra 15, 080 01 Prešov

IČO VYDAVATEĽA: IČO 17 070 775

DÁTUM VYDANIA PERIODICKEJ TLAČE: jún 2023

JAZYK: slovenský, český, anglický, nemecký, poľský, ukrajinský, ruský

Za jazykovú stránku príspevkov zodpovedajú autori.

Nevyžiadané rukopisy a fotografie redakcia nevracia.

Prosíme vážených prispievateľov, aby príspevky zasielali nasledovne:

1. číslo: do 15. marca – 2. číslo: do 15. augusta

Časopis zaregistrovaný MK SR pod č. EV 4183/10

ISSN 1338-290X (print)

ISSN 2730-096X (online)

Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove

V tomto čísle nájdete:

- ▶ OTÁZKA SLOBODY V SPRÍSTUPŇOVANÍ NÁSTROJOV SOCIÁLNEJ POLITIKY
- ▶ ÔSMA RANA „KOBYLKY“ (BIBLICKO-EXEGETICKÝ KOMENTÁR NA 2MJŽ 10, 1-20)
 - ▶ MOTIVAČNÝ VPLYV MANAŽÉROV V OBLASTI SOCIÁLNYCH SLUŽIEB
 - ▶ SYNDRÓM VYHORENIA U PÔRODNÝCH ASISTENTIEK
- ▶ ZAOBCHÁDZANIE S ODSÚDENÝMI V RÁMCI NÁRODNÉHO PROJEKTU „ŠANCA NA NÁVRAT“

ISSN 1338-290X (print)

ISSN 2730-096X (online)